सूरतुल अहक़ाफ़-४६

سُوْرَةُ الْأَحْقَافِ

सूर: अहक़ाफ़ मक्कामा अवतरित भएको तथा यसमा पैंतीस आयतहरु एवं चार रूकूअ छन् ।

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु तथा अत्यन्त कृपालु छ ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

(१) हा.मीम. ।[1]

حٰمٓ ①

(२) यस किताबको अवतरण अल्लाह शक्तिशाली हिक्मत (ज्ञान) वालाको तर्फबाट छ ।

تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ②

(३) हामीले आकाशहरु तथा धर्ती एवं ती दुबैका मध्येका समस्त वस्तुहरुलाई सर्वोचित व्यवस्थाका साथ नै एउटा निर्धारित समयका लागि बनाएका छौं,[2] तथा काफिरहरु जुन वस्तुसित तर्साइन्छन् (त्यसबाट) मुख फर्काइहाल्छन् ।[3]

مَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَمَّآ أُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ ③

(४) (तपाई) भनिदिनुस् कि अलि हेर त जसलाई तिमी अल्लाहका अतिरिक्त पुकार्दछौ,

قُلْ أَرَءَيْتُمْ مَّا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ أَرُوْنِيْ مَاذَا خَلَقُوْا

[1]यो सूर:का आरम्भिक अक्षर ती मुतशाबिहात (अनुरूपहरु) मध्ये छ जसको ज्ञान मात्र अल्लाहलाई छ यसकारण उनका अर्थ तथा भावार्थमा पर्नुको आवश्यकता छैन । तैपनि उनका दुई लाभ केही भाष्यकारहरुले वर्णन गरेका छन् जसलाई हामीले सूर: ३१ का आरम्भमा वर्णन गरिसकेका छौं ।

[2]अर्थात् आकाश एवं धर्तीको रचनाको एक विशेष उद्देश्य पनि छ तथा त्यो हो मानिसको परीक्षा । दोस्रो, त्यसका लागि एउटा समय पनि निश्चित छ । जब त्यो वचनको समय आइहाल्नेछ त आकाश तथा धर्तीका यी सम्पूर्ण व्यवस्था छत्-विक्षत भईहाल्छ । न आकाश हुनेछ, न धर्ती यो धर्ती हुनेछ । ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوٰتُ﴾ (सूर: इब्राहीम-४८)

[3]अर्थात् ईमान स्वीकार नगर्नुको दशामा उनीहरुलाई पुनर्जीवन, हिसाब तथा प्रतिकारसित जो तर्साइन्छ त उनी त्यसमाथि ध्यान दिंदैनन्, न त्यसमा विश्वास गर्दछन्, न परलोकको यातनाबाट बँच्नुको तयारी गर्दछन् ।

مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوٰتِ ۖ ائْتُوْنِيْ بِكِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ هٰذَآ أَوْ أَثٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ④

मलाई पनि त देखाउ कि उनीहरुले धर्तीको कुन चाहिं भाग बनाएका छन् अथवा आकाशहरुमा कुन चाहिं उनको भाग हो ?[१] यदि तिमी सच्चा हौ भने यसभन्दा पूर्व नै कि कुनै किताब अथवा कुनै ज्ञान नै जो उद्धत गरिन्छ, मेरो पासमा ल्याउ ।[२]

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَّدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيْبُ لَهٗٓ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَآئِهِمْ غٰفِلُوْنَ ⑤

(५) तथा त्यसभन्दा बढी ठूलो पथभ्रष्ट अन्य को होला जो अल्लाहका अतिरिक्त यस्तालाई पुकार्दछ, जो केयामतसम्म त्यसको प्रार्थना स्वीकार गर्न नसकून् बरु उनका पुकारबाट केवल अनभिज्ञ होऊन् ।[३]

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ أَعْدَآءً وَّكَانُوْا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِيْنَ ⑥

(६) तथा जब मानिसहरुलाई एकत्रित गरिनेछ त यिनी उनका शत्रु भइहाल्नेछन् तथा उनको पूजाबाट साफ इन्कार गरिदिनेछ ।[४]

---

[१] أَرَأَيْتُم को अर्थ أَخْبِرُونِي अथवा أَرُونِي हो अर्थात् अल्लाहका अतिरिक्त जुन मूर्तिहरु अथवा व्यक्तिहरुको पूजा तिमी गर्दछौ मलाई देखाउ अथवा बताउ कि उनीहरुले धर्ती तथा आकाशको रचनामा के भाग लिएका छन् ? अभिप्राय यो हो कि जब आकाश तथा धर्तीको रचनामा उनको कुनै भाग छैन । बरु पूर्णरुपले ती सबको विधाता मात्र एक अल्लाह छ त त्यसपछि तिमी ती असत्य पूज्यहरुलाई अल्लाहको पूजामा साझेदार किन बनाउँछौ ?

[२] कुनै ईशदूतमाथि अवतरित किताब अथवा कुनै धार्मिक उधृतमा यो कुरो लेखिएको छ भने ल्याएर देखाउ ताकि तिम्रो सच्चाई सिद्ध हुनसकोस् । केही ज्ञाताहरुले (أَوْ أَثٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ) को अर्थ ज्ञानमा आधारित खुला प्रमाण गरेका छन् । यस स्थितिमा किताबसित तात्पर्य धार्मिक प्रमाण तथा أثارة من علم सित अभिप्राय बौद्धिक प्रमाण प्रस्तुत गर । त्यसको प्रथम अर्थ أثر (असर) बाट लिएको छ अथवा بقية من علم पहिला अम्बियाका शिक्षाहरुको शेष भाग जो विश्वसनीय सुत्रहरुबाट उद्धृत हुँदै आएको छ, त्यसमा यो कुरा होस् ।

[३] अर्थात् यी नै सबभन्दा ठूला पथभ्रष्ट हुन् जो पत्थरका मूर्तिहरु अथवा मृत व्यक्तिहरुलाई सहायतार्थ पुकार्दछन्, जो केयामतसम्म उत्तर दिनुमा असमर्थ छन् तथा असमर्थ नै होइन बरु पूर्णरुपमा अनभिज्ञ छन् ।

[४] यो विषय पवित्र कुर्आनमा अनेक स्थानहरुमा वर्णित छ, जस्तै सूर: यूनुस-२९०,

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ
قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ
لَمَّا جَاءَهُمْ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾

(७) तथा उनीहरुलाई हाम्रा स्पष्ट आयतहरु पढेर सुनाइन्छन् त नास्तिकहरु सत्य कुरा[1] लाई जबकि उनका पास आइसक्यो, भनिदिन्छन् कि यो त खुल्ला जादू हो ।

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۖ
قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي
مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ۖ هُوَ أَعْلَمُ
بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِ

(८) के उनीहरु भन्छन् कि त्यसलाई त उसले स्वयं बनाइहालेको छ । (तपाईं) भनिदिनुस् कि यदि मैले नै त्यसलाई बनाएर ल्याएको हूँ त तिमी मेरा लागि अल्लाहको तर्फबाट कुनै वस्तुको अधिकार राख्दैनौ ।[2] तिमी यस कुर्‌आनका विषयमा

सूरः मरियम-८१, ८२, सूरः अल-अनकबूत-२५ आदि आयतहरु । संसारमा यी उपास्यहरुका दुई प्रकार छन् । एक त निर्जीव पत्थर, बोट-विरुवा तथा सूर्य, चन्द्र आदि छन् । अल्लाहले उनलाई जीवन तथा बोल्नुको शक्ति प्रदान गर्नेछ तथा हामीलाई यी वस्तुहरु बोलेर भन्नेछन् कि हामीलाई कदापि यसको ज्ञान छैन कि यो हाम्रा इबादत गर्दथे तथा तिम्रो ईश्वरतत्वमा साझी बनाउँथे । केही विद्वानहरु भन्छन् कि बोलेर होइन उनको स्थिति आफ्नो भावना व्यक्त गर्नेछ والله أعلم । उपास्यहरुको दोस्रो प्रकार त्यो हो, जसमा अम्बिया, फरिश्ताहरु तथा धर्मात्मा छन्, जस्तै माननीय ईसा तथा उजैर तथा अल्लाहका अन्य पुनीत भक्तहरु । यिनी अल्लाहका सदनमा त्यसैप्रकार उत्तर दिनेछन् जस्तो ईसा (अलैहिस्सलाम) को उत्तर कुर्‌आनमा उल्लेख छ । यसका अतिरिक्त शैतानले पनि इन्कार गर्नेछ । जस्तो कुर्‌आनमा उनका कथन उल्लेख गरिएको छ ।

﴿تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ﴾

"हामी तिम्रा समक्ष आफ्नो पूजारीहरुबाट बिलगाव (अलग्ग हुनु) व्यक्त गर्दछौं, यिनले हाम्रो उपासना गर्दैनथे ।" (अल-कसस-८३)

[1]यस सत्यसित अभिप्राय, जो उनका निकट आयो, पवित्र कुर्‌आन हो । यसका चमत्कार तथा प्रभाव शक्तिलाई देखेर उनी यसलाई जादू भन्दछन् । अनि त्यसबाट पनि हटेर अथवा त्यसबाट पनि कुरा बन्दैनथ्यो भने भन्थे कि यो त मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) को आफूले रचिएको कथन हो ।

[2]अर्थात् यदि तिम्रा यो कुरा सही हो कि म अल्लाहद्वारा बनाइएको रसूल होइन तथा यो कथन पनि मैले रचेको हो, अनि वस्तुतः म ठूलो अपराधी हूँ । अल्लाह मलाई यति ठूलो झूठमा बिना समाति छोड्ने छैन । तथा यदि यस्तो कुनै पकड भयो भने बुझिहाल्नु कि म झूठा हूँ तथा मेरो कुनै सहायता पनि नगर्नु । बरु यस्तो दशामा मलाई अल्लाहको पकडबाट बचाउनुको तिमीलाई कुनै अधिकार नै हुनेछैन । यसै विषयलाई अर्को स्थानमा यसप्रकार वर्णन गरिएको छ ।

شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ⑧

जे-जति भन्सुन गरिराखेका छौ, त्यसलाई अल्लाह राम्ररी जान्दछ।[1] मेरा एवं तिम्रोमध्ये साक्षीका लागि सही पर्याप्त छ।[2] तथा त्यो क्षमा गर्ने अत्यन्त दयालु छ।[3]

قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي

(९) (तपाईं) भनिदिनुस् कि म कुनै पूर्णत: नयाँ पैग़म्बर त होइन[4] तथा न मलाई यो ज्ञात छ कि मसँग तथा तिमीसँग के गरिनेछ।[5]

﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۞ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۞ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۞ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾

"तथा यदि यो हामीमाथि कुनै कुरा रचिहाल्थ्यो भने अवश्य हामीले यसको दाहिने हात समातिहाल्थ्यौं, अनि त्यसका हृदयको नशा काटिदिन्थ्यौं, त्यस पश्चात तिमीहरुमध्ये कोही पनि मलाई यसबाट रोक्नेवाला हुन्नथ्यो।" (अल-हाक्क: ४४-४७)

[1]अर्थात् जुन रुपले पनि तिमी कुरआनलाई झुठ्लाउँछौ, कहिले त्यसलाई जादू, कहिले ज्योतिष तथा कहिले स्वयंकृत भन्दछौ, अल्लाह त्यसलाई राम्ररी जान्दछ अर्थात् त्यसले तिम्रा यी निन्दनीय गतिविधिहरुको प्रतिकार (बदला) दिनेछ।

[2]त्यो यस कुराको साक्ष्यको लागि पर्याप्त छ कि यो पवित्र कुरआन उसैतिरबाट अवतरित भएको छ तथा त्यही तिम्रो झुठलाउनु तथा विरोधको पनि साक्षी छ। यसमा पनि यिनका लागि कडा चेतावनी छ।

[3]त्यसका लागि जो तौबा (क्षमा-याचना) गर्दछन्, ईमान स्वीकार गर्दछन् तथा कुरआनलाई सत्य ईशवाणी भन्दछन्। अभिप्राय यो हो कि अहिले समय छ कि तौबा गरी अल्लाहको क्षमा तथा दयाका पात्र बनिहाले।

[4]अर्थात् प्रथम एवं अनौठो रसूल त होइन बरु म भन्दा पहिला पनि अनेक रसूल आइसकेका छन्।

[5]अर्थात् संसारमा म मक्का नगरमै रहनेछु अथवा यहाँबाट निस्कनका लागि बाध्य हुनुपर्नेछ। मलाई स्वभाविक मृत्यु आउनेछ अथवा तिम्रा हातबाट मेरो हत्या हुनेछ, तिमी छिटै नै दण्ड पाउनेछौ अथवा तिमीलाई लामो अवसर दिइनेछ, यी सबै कुराहरुको ज्ञान केवल अल्लाहलाई छ। मलाई थाहा छैन कि भोलि मसँग तथा तिमीसँग के हुनेछ? तैपनि आख़िरत (परलोक) का विषयमा निश्चित ज्ञान छ कि ईमानवाला स्वर्ग (जहन्नत) मा तथा काफ़िर नरक (जहन्नम) मा जानेछन्। तथा हदीसमा जो वर्णित छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले

وَلَآ بِكُمْ ۭ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ وَمَآ اَنَا اِلَّا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ⑨

म त केवल त्यसैको अनुसरण गर्दछु जो मतिर प्रकाशना गरिन्छ तथा म त केवल स्पष्टरुपले सावधान गरिदिनेवाला हूँ ।

قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَفَرْتُمْ بِهٖ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْۢ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ عَلٰي مِثْلِهٖ فَاٰمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ⑩

(१०) (तपाईं) भनिदिनुस् कि यदि यो (कुरआन) अल्लाहकै तर्फबाट छ तथा तिमीले त्यसलाई मानेका छैनौ तथा इस्राईलको सन्तानको एक साक्षी त्यस जस्तोको साक्ष्य पनि दिइसकेको छ तथा त्यो ईमान पनि स्वीकार गरिसकेको छ र तिमीले उद्दण्डता गरेका छौ ।[1] त निःसन्देह अल्लाह (तआला) अत्याचारी

कुनै सहाबीका निधनमा जब त्यसका विषयमा राम्रो विचार व्यक्त गरियो त भन्नुभयो, ﴿ تَرَانَ اِلَيْكَ مَا كَانُوْٓا اِيَّانَا يَعْبُدُوْنَ ﴾

"अल्लाहको सौगन्ध ! मलाई अल्लाहको रसूल भएर पनि ज्ञान छैन कि केयामतमा मेरो तथा तिम्रो साथमा के गरिनेछ ?" (सहीह बुख़ारी मनाकिबुल असांर)

यसबाट एक निश्चित व्यक्तिका निश्चित परिणामको इन्कार छ, परन्तु यो कि त्यसका विषयमा पनि धार्मिक सुत्र उपस्थित छ, जस्तै अशरह मुबश्शरह (दस सहाबी जसलाई संसारमै स्वर्गको शुभसूचना नबीद्वारा सुनाइयो) तथा बद्रका सहाबा आदि (जसले बद्रका युद्धमा भाग लिए)

[1]यस इस्राईली सन्तानका साक्षीसित को तात्पर्य छ ? केही विद्वान भन्छन् कि यो सामान्य छ । इस्राईलको सन्तानमध्ये जसले पनि ईमान स्वीकार गरे ती यसका चरितार्थ हुन् । केही ज्ञाताहरु भन्छन् कि मक्काको कोही इस्राईली निवासी अभिप्राय हो, किनकि त्यो सूरः मक्कामा अवतरित भयो । केही अन्यका निकट यसबाट अभिप्राय अब्दुल्लाह पुत्र सलाम हुन्, तथा उनी यस आयतलाई मदनी (मदीनामा अवतरित) भन्दछन् । सहीहैनको हदीसबाट पनि यसलाई समर्थन प्राप्त हुन्छ । (सहीह बुख़ारी, मनाकिबिल अंसार, बाब मनाकेबि अब्दुल्लाह बिन सलाम) यसकारण इमाम शौकानीले यसै विचारलाई अधिमान दिएका छन् عَلٰي مِثْلِهٖ (यसै जस्तो किताबको साक्ष्य) को अर्थ हो तौरातको गवाही, जो कुरआनलाई अल्लाहको तर्फबाट अवतरित हुने कुरालाई अनिवार्य बताउँछ, किनकि कुरआन पनि एकेश्वरवाद एवं पुर्नजन्मका प्रमाणमा तौरातकै समान छ । अभिप्राय यो हो कि अहले किताब (ग्रन्थधारीहरु) को साक्ष्य तथा उनीबाट ईमान स्वीकार गर्नुको पश्चात यस कुरआनको अल्लाहको तर्फबाट अवतरण हुनुमा कुनै सन्देह रहँदैन यसकारण अब तिम्रा इन्कार तथा अहंकारको कुनै औचित्य छैन । तिमीले आफ्ना यस नीति (व्यवहार) को परिणाम सोच्नुपर्छ ।

गुटलाई मार्ग देखाउँदैन ।

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ
وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ
هَٰذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾

(११) तथा काफ़िरहरुले ईमान्दारहरुका विषयमा भने कि यदि यो (धर्म) उत्तम भएको भए यिनीहरु त्यसतिर हामीसित पहल गर्न पाउँदैनथे तथा किनकि उनीहरुले कुर्आनबाट मार्गदर्शन पाएनन् भने त यो भन्दिनेछन् कि यो प्राचीन झूठ हो ।[1]

وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ
إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَٰذَا كِتَابٌ
مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ
الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾

(१२) तथा यसभन्दा पूर्व मूसाको किताब मार्गदर्शिका एवं दया थियो, तथा यो किताब छ पुष्टि गर्नेवाली अरबी भाषामा ताकि अत्याचारीहरुलाई तर्साओस् तथा सदाचारीहरुका लागि शुभ-सूचना होस् ।

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ
ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾

(१३) नि:सन्देह जसले भने कि हाम्रो प्रभु अल्लाह हो अनि त्यसमाथि दृढ रहे त उनीमाथि न त कुनै भय हुनेछ तथा न उनी शोकग्रस्त हुनेछन् ।

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

(१४) यी त स्वर्गमा जानेहरु हुन् जो सधैं त्यसैमा रहनेछन् ती कर्महरुका फलस्वरुप जो उनी गर्ने गर्थे ।

[1]मक्काका काफ़िर बिलाल, अम्मार, सुहैब तथा ख़ब्बाब रज़ियल्लाहु अन्हु जस्ता निर्धन मुसलमानहरुलाई देखेर, जसलाई इस्लाममा अग्रसर हुनुको सौभाग्य प्राप्त हुन् थियो, भन्दथे कि यो धर्म राम्रो भएको भए त हामी जस्ता मान-मर्यादा भएको मानिस यसलाई पहिला स्वीकार गर्दथ्यौं न कि यिनीहरु, अर्थात् उनीहरुले स्वयंबाट एवं मानिहाले कि अल्लाहकहाँ उनको उच्च पद छ । अत: यो धर्म यदि सच्चा भएको भए त अल्लाहले यसलाई स्वीकार गर्नमा हामीलाई पछाडी छाड्दैनथ्यो तथा हामीले यसलाई मानेनौं भने यसको अर्थ यो हो कि यो पुरानो झूठ हो । अर्थात् कुर्आनलाई उनीहरुले पुराना झूठ भने जस्तो उनीहरु यसलाई पूर्वजहरुको कल्पित कथा भन्दथे, जबकि सांसारिक धन-सम्पत्तिमा अधिक हुनु अल्लाहका निकट प्रिय हुनुको प्रमाण होइन (जस्तो उनीहरुलाई भ्रम भयो अथवा शैतानले भ्रममा पारिदियो) अल्लाहका निकट स्वीकार हुनको प्रमाण होइन (जस्तै उनीहरुलाई भ्रम भयो अथवा शैतानले भ्रममा पारिदियो) अल्लाहका निकट स्वीकार हुनका लागि ईमान तथा शुद्धताको आवश्यकता छ । तथा यस ईमान तथा शुद्धताको सम्पत्ति जसलाई चाहन्छ दिन्छ । जस्तै परीक्षाका लागि धन-सम्पत्ति जसलाई चाहन्छ दिन्छ ।

وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي

(१५) तथा हामीले मनुष्यलाई आफ्ना माता-पिताका साथ सद्व्यवहार गर्नुको आदेश दिएका छौं । त्यसकी माताले त्यसलाई दुख सहेर गर्भमा राखिन् तथा दुख सहन गरी त्यसलाई जन्म दिइन् ।[1] त्यसका गर्भधारण तथा त्यसका दूध छोडाउनुको अवधि तीस महिनाको छ,[2] यहाँसम्मकि जब त्यो आफ्नो कुरा वयस्कतालाई तथा चालीस वर्षको आयुलाई पुग्यो[3] त भन्नलाग्यो, हे मेरा प्रभु ! मलाई सन्मति देउ[4] कि म तिम्रो त्यस उपकारको

[1]यस दुख तथा कष्टको चर्चा गरेर माता-पिताका साथ राम्रो व्यवहार गर्नुमा विशेष जोड दिएका छौं । जसबाट यो पनि विदित हुन्छ कि माता यस सद्व्यवहारका आदेशमा पिताभन्दा प्रथम छ। किनकि नौं महिनासम्म लगातार गर्भको दुख र पछि प्रसवको दुख मात्र आमाले नै सहन्छ। यस्तै दूध पिलाउनुको पीडा पनि एक्लो आमाले नै सहन गर्दछे, बाबुले यसमा भाग लिंदैन। यसकारण हदीसमा पनि आमासँग राम्रो व्यवहारलाई प्रधानता दिएको छ तथा बुबाको पद त्यसका पश्चात भनिएको छ। एक सहाबीले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित सोधे,“मेरा राम्रा व्यवहारको सर्वाधिक पात्र को छ ? उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो : ‘तिम्री आमा ।’ उनले फेरि यही सोधे,“उहाँले यही उत्तर दिनुभयो। तेस्रो पटक पनि यही उत्तर दिनुभयो। चौथो चरणमा प्रश्न गर्नुका पश्चात उहाँले भन्नुभयो : ‘तिम्रो पिता ।’ (सहीह मुस्लिम, किताबुल बिर्रे वस्सिला प्रथम अध्याय)

[2]فِصَالٌ (फिसाल) को अर्थ दूध छोडाउनु हो। यसबाट केही सहाबाले यो प्रमाणित गरेका छन् कि कमसेकम गर्भको अवधि छ महिना छ, अर्थात् यदि छ महिनाका पश्चात कुनै स्त्रीको बच्चा पैदा हुन्छ भने त्यो बच्चा सही छ, अवैध छैन, यसकारण कि कुर्आनले दूध पिलाउनुको अवधि दुई वर्ष (चौबीस महिना) भनेको छ (सूरः लुकमान-१४, सूरः बक़रः २३३) यस हिसाबले गर्भको अवधिमात्र छ महिना नै शेष रहन्छ ।

[3]पूर्ण वयस्कता(أَشُدَّهُ) को आयुसित अभिप्राय युवावस्था हो। केही विद्वानले त्यसलाई १८ वर्षदेखि अर्थ लगाएका छन्, यहाँसम्मकि पछि बढ्दै-बढ्दै चालीस वर्षको आयुलाई पुगिहाल्यो । यो मानसिक शक्तिका पूर्ण हुनुको आयु हो । अतः व्याख्याकारहरुको विचार छ कि प्रत्येक नबीलाई चालीस वर्षको आयुको पश्चात नै नबूअत (दूतत्व) बाट सम्मानित गरियो । (फ़तहुल क़दीर)

[4]أَوْزِعْنِي यो أَلْهِمْنِي को अर्थमा छ, अर्थात् मलाई सन्मति प्रदान गर । यसबाट तर्क दिंदै विद्वानहरुले भनेका छन् कि यस आयुका पश्चात मानिसलाई यो दुआ प्रायतः पढ्दै

فِيْ ذُرِّيَّتِيْ ۚ اِنِّيْ تُبْتُ
اِلَيْكَ وَاِنِّيْ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٥﴾

कृतज्ञता व्यक्त गर्नसकूँ जो तिमीले ममाथि तथा मेरा माता-पितामाथि उपकार गरेका छौ तथा यो कि म यस्ता पुण्यका कार्य गरुँ जसबाट तिमी प्रसन्न होउ तथा तिमीले मेरो सन्तान पनि सदाचारी बनाउ । म तिमीतिर ध्यान गर्दछु तथा म मुसलमानहरुमध्ये हूँ ।

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ
اَحْسَنَ مَا عَمِلُوْا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّاٰتِهِمْ
فِيْٓ اَصْحٰبِ الْجَنَّةِ ؕ وَعْدَ الصِّدْقِ
الَّذِيْ كَانُوْا يُوْعَدُوْنَ ﴿١٦﴾

(१६) यिनै त्यस्ता मानिस हुन् जसका पुण्यका कार्य हामीले स्वीकार गर्दछौं तथा जसका नराम्रा कार्यहरुलाई क्षमा गरिदिन्छौं, (यिनी) स्वर्गमा जाने मानिसहरुमध्ये होऊन् । यस सत्य वचनका अनुसार जो उनीसँग गरिन्थ्यो ।

وَالَّذِيْ قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَّكُمَآ
اَتَعِدٰنِنِيْٓ اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُوْنُ
مِنْ قَبْلِيْ ۚ وَهُمَا يَسْتَغِيْثٰنِ اللّٰهَ
وَيْلَكَ اٰمِنْ ۖ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۚ
فَيَقُوْلُ مَا هٰذَآ
اِلَّآ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٧﴾

(१७) तथा जसले आफ्ना माता-पितासित भने कि उफ् छ तिमी दुबैमाथि (तिमीहरुसित म दिक्क भइहाले)[1] तिमी मसित यही भनिरहन्छौ कि (म मर्नुका पश्चात पुन:) जीवित गरिने छु, म भन्दा पूर्व पनि यस युग समुदाय गुज्रिसकेका छन् ।[2] ती दुबै अल्लाहका दरबारमा विन्ती गर्दछन् (तथा भन्दछन्) कि अफ्सोच तिमीमाथि तिमी ईमान्दार

रहनुपर्छ, अर्थात رَبِّ أَوْزِعْنِي देखि مِنَ الْمُسْلِمِينَ सम्म ।

[1]उपरोक्त आयतमा असल सन्तान (सपूत) को चर्चा गरिएको थियो, जो आमा-बुवाका साथ सद्व्यवहार गर्दछ तथा उनका लागि भलाईको प्रार्थना पनि । अब उनका विपरीत अट्टेरी एवं अवज्ञाकारी सन्तानको चर्चा गरिंदैछ जो माता-पिताका साथ दुर्व्यवहारले प्रस्तुत हुन्छ । أُفٍّ لَّكُمَا उफ् (धूत) त तिमी दुबैमाथि । 'उफ्' शब्द घृणा व्यक्त गर्नका लागि उपयुक्त हुन्छ । अर्थात् अवज्ञाकारी सन्तान माता-पिताका हित्उपदेशमाथि अथवा ईमान तथा सत्कर्मका आमन्त्रणमा घृणा तथा कडा विरोध देखाउँछ, जुन कुराको सन्तानलाई कदापि अनुमति छैन । यो आयत सामान्य छ, सबै अवज्ञाकारी सन्तान यसको चरितार्थ छ ।

[2]अभिप्राय यो हो कि त्यो पुन: जीवित भई जगतमा नआओस्, जबकि पुनर्जीवनको अभिप्राय केयामतका दिन जीवित हुनु हो जसका पश्चात हिसाब हुनेछ ।

बनिहाल, निःसन्देह अल्लाहको वादा (वाचा) सत्य छ। त्यसले उत्तर दिन्छ कि यी त केवल पूर्वकालीन मानिसहरुका कथनहरु हुन्।[1]

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾

(१८) (यिनै) ती मानिसहरु हुन् जसमाथि अल्लाह (का प्रकोप) को वादा सत्य भइहाल्यो[2] ती जिन्न तथा मनुष्यहरुका गिरोहहरुका साथ जो उनीभन्दा पूर्व गुज्रिसकेका छन्।[3] यिनी निश्चित रुपमा क्षतिग्रस्त थिए।

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

(१९) तथा प्रत्येकलाई आ-आफ्ना कर्महरुका अनुसार पद प्राप्त हुनेछन्[4] ताकि उनीहरुलाई उनका कर्महरुका प्रतिफल देओस् तथा तिनीहरुलाई अत्याचार गरिने छैन।[5]

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا

(२०) तथा जुन दिन काफ़िर नरक्का नजिक ल्याइनेछन्[6] (भनिनेछ) कि तिमीले आफ्ना

[1]माता-पिता मुसलमान हुन्छन् तथा सन्तान काफ़िर त्यहाँ सन्तान तथा माता-पिताका बीच यसैप्रकार वाद-विवाद हुन्छ, जसको एउटा उदाहरण आयतमा दिइएको छ।

[2]जो पहिला नै अल्लाहका ज्ञानमा थियो, अथवा शैतानका उत्तरमा जो अल्लाहले भनेको थियो : ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ﴾

"म तिमीसित तथा तिम्रा सबै अनुयायीहरुसित नरकलाई भरिदिनेछु।" (सूरः साद-८५)

[3]अर्थात् यिनी पनि ती काफ़िरहरुमा सम्मिलित भइहाले जो जिन्न तथा मानिसहरुमध्ये केयामतका दिन क्षतिग्रस्त हुनेछन्।

[4]मोमिन तथा काफ़िर दुबैको उनका कर्महरुका अनुसार अल्लाहका सदनमा स्थान हुनेछ। मोमिन उच्च पदहरुबाट सम्मानित हुनेछन् तथा काफ़िर नरक्को सबैभन्दा तल्लो श्रेणीमा हुनेछन्।

[5]पापीलाई त्यसको पापभन्दा अधिक दण्ड दिइने छैन तथा सदाचारीहरुका प्रतिउपकारमा कमी हुनेछैन बरु प्रत्येकलाई भलाई अथवा बुराईमध्ये त्यही प्राप्त हुनेछ जसका उनी पात्र हुनेछन्।

[6]अर्थात् त्यस समयलाई स्मरण गर जब काफ़िरहरुका आँखाका आवरण हटाइनेछन् तथा उनी नरक्को अग्नि देखिराखेको हुनेछन् अथवा त्यसका समीप हुनेछन्। केही ज्ञाताहरुले يُعْرَضُونَ को अर्थ

عَلَى النَّارِۗ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبٰتِكُمْ فِيْ حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَاۚ فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُوْنَ ﴿٢٠﴾

पुण्य संसारका जीवनमा नै नष्ट गरिदियौ[1] तथा उनीबाट लाभ उठाइसक्यौ त आज तिमीलाई अपमानको यातनाको दण्ड दिइनेछ यसकारण कि तिमीले धर्तीमा अनाहक अहङ्कार गर्दथ्यौ तथा यसकारण पनि कि तिमी आज्ञाको पालन गर्दैनथ्यौ ।[2]

وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍۗ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهٗ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْۢ

(२१) तथा आदका भाइलाई याद गर जबकि उसले आफ्ना समुदायवालाहरुलाई अहक़ाफ़मा (रेतका टीलाहरुमा) तर्साए[3] तथा निःसन्देह

يُعَذَّبُوْنَ (यातना दिइनेछन्) गरेका छन् तथा केही अन्य भन्दछन् कि वाक्यमा परिवर्तन छ । अभिप्राय हो जब आगो उनीमाथि प्रस्तुत गरिनेछ تُعرَض النّار عَلَيهِم (फ़तहुल क़दीर)

[1] طَيِّبَات (तय्येबात) सित अभिप्राय त्यो वरदान हो जो मानिस रुचिले खान्छन् पिउँछन्, प्रयोग गर्छन् तथा स्वाद एवं आनन्द प्रतीत गर्दछन् । किन्तु परलोकका चिन्तनका साथ उनका प्रयोग हुन्छ भने त अर्कै कुरा छ, जस्तै मोमिन (ईमान्दार) गर्दछ, त्यसका साथ अल्लाहको आज्ञा पालन गरी अल्लाहको कृतज्ञताको पनि व्यवस्था गर्दछ । परन्तु परलोकका चिन्तनबाट अलग भई उनको प्रयोग मानिसलाई उद्दण्ड तथा विद्रोही बनाईदिन्छ, जस्तो काफ़िर गर्दछ तथा यसो अल्लाहको अवज्ञा तथा कृतघ्नता गर्दछ । अतः मोमिनलाई त्यसको कृतज्ञता तथा अनुपालनका कारण यो वरदान बरु तिनीभन्दा अति उत्तम वरदान परलोकमा प्राप्त हुनेछन्, जबकि काफ़िरहरुसित त्यही सबै भनिनेछ जो आयतमा चर्चित छ ।﴿اَذْهَبْتُمْ طَيِّبٰتِكُمْ﴾ को अन्य अनुवाद हो 'संसारका जीवनमा तिमीले आफ्ना आनन्द लिइहाल्यौ तथा निकै लाभ प्राप्त गऱ्यौ ।

[2] उनको यातनाका दुई कारण भनिएका छन् । एउटा अनृत अभिमान, जसका आधारमा सत्यका अनुसरणबाट मानिस भाग्दछ । दोस्रो फिस्क, निर्भय भई कुकर्म गर्नु । यी दुबै कुरा सबै काफ़िरहरुमा साझा हुन्छन् । ईमानवालाहरुलाई यी दुबै कुराहरुवाट पन्छिनु पर्छ ।

टिप्पणी : केही सहाबाका बारेमा वर्णित छ कि उनका सामु उत्तम आहार आदि आउँथ्यो भने यो आयत आइहाल्थ्यो तथा उनी यस भयले त्यसलाई त्यागदिन्थे कि कहीं आख़िरतमा हामीलाई पनि यो नभनियोस् कि आफ्नो आनन्द तिमीले आफ्नो संसारमा लिइहाल्यौ । यो उनको त्यो स्थिति हो जो अपार संयम तथा सदाचारलाई प्रदर्शित गर्दछ । यसको यो अर्थ होइन कि उनीहरु राम्रा कुराको प्रयोगलाई उचित ठान्दैनथे ।

[3] اَحْقَاف (अहक़ाफ़) حِقْف (हिक्फ़) को बहुवचन हो । अर्थात् रेतको अग्लो लामो ढिस्को (टील) ।

بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖٓ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ ؕ اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿٢١﴾

त्यसभन्दा पूर्व पनि तर्साउनेवाला गुज्रिसकेका छन् तथा त्यसका पश्चात पनि कि तिमी अल्लाह (तआला) का अतिरिक्त अन्यको इबादत नगर । निःसन्देह म तिमीमाथि ठूला दिनको यातनाबाट तर्सन्छु ।[1]

قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا لِتَاْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا ۚ فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٢٢﴾

(२२) समुदायले उत्तर दिए कि के तपाईं हाम्रा निकट यसकारण आउनु भएको छ कि हामीलाई आफ्ना देवताहरु (को पूजा) बाट रोकिदिनुस् ।[2] त यदि तपाईं साँचो हुनुहुन्छ भने जुन प्रकोपहरुको तपाईं वाचा गर्नुहुन्छ, तिनीहरुलाई हामीमाथि पारिदिनुस् ।

قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۖ وَاُبَلِّغُكُمْ مَّآ اُرْسِلْتُ بِهٖ وَلٰكِنِّيْٓ اَرٰىكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُوْنَ ﴿٢٣﴾

(२३) (आदरणीय हूदले) भने कि (यसको) ज्ञान त अल्लाहकै पासमा छ, म त जो सन्देश दिइएर पठाइएको थिएँ, त्यो तिमीलाई पुऱ्याइराखेको छु । परन्तु म देखिराखेको छु कि तिमीहरु मूर्खता गरिराखेका छौ ।[4]

[1]केही ज्ञाताहरुले यसको अर्थ पहाड तथा गुफा गरेका छन् । यो ईशदूत हूद (अलैहिस्सलाम) को जाति, प्रथम आदका क्षेत्रको नाम हो जो हज़्रमूत (यमन) का निकट थियो । मक्काका काफ़िरहरुद्वारा झुठ्लाउनुका कारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका सान्त्वनाका लागि विगत अम्बियाका घटनाहरुको चर्चा गरिँदैछ ।

[1] يوم عظيم (ठूलो दिन) सित अभिप्राय केयामतको दिन हो, जसलाई त्यसको भयानकताका कारण उचित रुपले ठूलो दिवस भनिएको छ ।

[2] لِتَاْفِكَنَا ، لِتَصْرِفَنَا अथवा لِتَمْنَعَنَا अथवा لِتُزِيلَنَا सबै पर्यायवाची हुन् । ताकि तिमी हाम्रा उपास्यहरुको उपासनाबाट रोकिदेउ, फेरिदेऊ, हटाइदेउ ।

[3]अर्थात् प्रकोप कहिले आउनेछ ? अथवा संसारमा आउनेछैन बरु आखिरतमा तिमीलाई दण्ड दिइनेछ, त्यसको ज्ञान मात्र अल्लाहलाई छ, त्यही आफ्नो इच्छा अनुसार निर्णय गर्दछ । मेरो काम त मात्र सन्देश पुऱ्याउनु हो ।

[4]कि एक त कुफ्रमाथि दुराग्रह गरिराखेका छौ । दोस्रो, मसित यस्तो वस्तुको माग गरिराखेका छौ जुन मेरो अधिकारमा छैन ।

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم بِهِ ۖ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾

(२४) अनि जब उनले प्रकोपलाई मेघका रुपमा देखे, आफ्ना मैदानहरुतिर आउँदै त भन्नलागे कि यो मेघ हामीमाथि वर्षनेवाला छ,[1] (होइन) बरु वास्तवमा यो मेघ त्यो (प्रकोप) हो जसको तिमी शीघ्रता मच्चाइराखेका थियौ[2] वायु हो जसमा कष्टदायी यातनाहरु छन् ।[3]

تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ ۚ

(२५) जो आफ्ना प्रभुका आदेशले प्रत्येक वस्तुलाई ध्वस्त गरिदिनेछ त उनीहरु यस्ता भइहाले कि उनका घरहरुका अतिरिक्त केही देखाइ

[1]दीर्घकालदेखि उनीकहाँ वर्षा भएको थिएन । उडिराखेको बादल देखेर उनी प्रसन्न भए कि अब वर्षा हुनेछ । बादललाई عَارِض (आरिज़) यसकारण भन्दछन् कि बादल आकाशको चौडाइमा प्रकट हुन्छ ।

[2]यो ईशदूत हूद अलैहिस्सलामले उनीसित भने कि यो केवल बादल होइन जस्तो तिमी सम्झिराखेका छौ । यो त्यो प्रकोप हो जसलाई शीघ्र ल्याउनलाई तिमीले माग गरिराखेका थियौ ।

[3]अर्थात् त्यो वायु जसबाट त्यस जातिको विनाश भयो, ती बादलहरुबाट नै उठ्यो तथा निस्क्यो तथा अल्लाहको इच्छाले उनलाई र उनको प्रत्येक वस्तुलाई ध्वस्त गरिहाल्यो । यसकारण हदीसमा वर्णन छ, आदरणीय आएशाले नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित सोध्नुभयो कि मानिस त बादल देखेर प्रसन्न हुन्छन् कि वर्षा हुनेछ, किन्तु यसका विपरीत तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका अनुहारमा व्याकुलताका चिन्हहरु देखिन्छन् । उहाँले भन्नुभयो कि आएशा (रज़ीयल्लाहु अन्हु) यस कुरोको के विश्वास कि यस बादलमा प्रकोप नहोला, जबकि एक जाति वायुका प्रकोपबाट नै ध्वस्त गरियो । त्यस जातिले पनि बादललाई देखेर भनेको थियो, "यो बादल हो जो हामीमाथि जल वर्षाउने छ ।" (बुख़ारी तफ़सीर सूरतिल अहक़ाफ, मुस्लिम-किताबु सलातिल इस्तिस्का) एक अन्य हदीसमा छ कि जब प्रचण्ड वायु चल्थ्यो त उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले यो दुआ पढ्नुहुन्थ्यो ।

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَخَيرَ مَا فِيهَا، وخَيْرَ ما أُرْسِلَتْ بِهِ، وأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ».

"तथा जब आकाशमा बादल घना हुन्थे त उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको रङ्ग बदलिन्थ्यो तथा भयको एक अवस्था उहाँमाथि छाइहाल्थ्यो, जसबाट उहाँ व्याकूल रहनुहुन्थ्यो, कहिले बाहिर निस्कनु हुन्थ्यो, कहिले भित्र जानुहुन्थ्यो, कहिले अगाडी जानुहुन्थ्यो कहिले पछाडी । अनि जब वर्षा भइहाल्थ्यो त उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले चयनका सास फेर्नुहुन्थ्यो ।" (सहीह मुस्लिम, उपरोक्त बाब)

كَذٰلِكَ نَجۡزِي الۡقَوۡمَ الۡمُجۡرِمِيۡنَ ﴿٢٥﴾

दिँदैनथ्यो ।[1] पापीहरुका गिरोहलाई यसैप्रकार दण्ड दिन्छौं ।

وَلَقَدۡ مَكَّنّٰهُمۡ فِيۡمَاۤ اِنۡ مَّكَّنّٰكُمۡ فِيۡهِ وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ سَمۡعًا وَّاَبۡصَارًا وَّاَفۡـِٕدَةً ۖ فَمَاۤ اَغۡنٰى عَنۡهُمۡ سَمۡعُهُمۡ وَلَاۤ اَبۡصَارُهُمۡ وَلَاۤ اَفۡـِٕدَتُهُمۡ مِّنۡ شَىۡءٍ اِذۡ كَانُوۡا يَجۡحَدُوۡنَ ۙ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمۡ مَّا كَانُوۡا بِهٖ يَسۡتَهۡزِءُوۡنَ ﴿٢٦﴾

(२६) तथा निश्चित रुपले हामीले (आदका समुदाय) लाई त्यो शक्ति प्रदान गरेका थियौं जो तिमीलाई दिएकै थिएनौं, तथा हामीले उनीहरुलाई कान, आँखा एवं हृदय पनि प्रदान गरेका थियौं । परन्तु उनका कान, आँखा एवं हृदयहरुले उनीहरुलाई कुनै पनि लाभ पुऱ्याएनन्[2] जबकि उनी अल्लाह (तआला) का आयतहरुलाई इन्कार गर्नथाले तथा जुन कुराका उनीहरु उपहास उडाउने गर्दथे, त्यही उनीमाथि पल्टेर आयो ।[3]

وَلَقَدۡ اَهۡلَكۡنَا مَا حَوۡلَكُمۡ مِّنَ الۡقُرٰى وَصَرَّفۡنَا الۡاٰيٰتِ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُوۡنَ ﴿٢٧﴾

(२७) तथा निःसन्देह हामीले तिम्रा निकटवर्ती (क्षेत्रका) वस्तीहरुलाई ध्वस्त गरिदियौं[4] तथा (नाना-प्रकारका) हामीले निशानीहरु वर्णन गरिदियौं ताकि उनीहरु फर्किहालून् ।[5]

---

[1]अर्थात् مكين (घर भएका) सबै ध्वस्त भइहाले तथा मात्र घर शिक्षाप्रद चिन्हका रुपमा शेष रहे ।

[2]यो मक्कावासीहरुलाई सम्बोधित गरी भनिंदैछ कि तिमी के हौ ? तिमीभन्दा पहिला जातिहरु जसलाई हामीले ध्वस्त गऱ्यौं, शक्ति एवं बल मान-मर्यादामा कहीं अधिक थिए, किन्तु जब उनीहरुले अल्लाहद्वारा प्रदान गरिएका योग्यताहरु (कान, आँखा तथा हृदयलाई सत्य सुन्नु, देख्नु तथा सम्झनुका लागि प्रयोग त गरेनन् त अन्ततः हामीले उनलाई ध्वस्त गरिदियौं तथा यी वस्तुहरु उनका केही काम आउन सकेनन् ।

[3]अर्थात् जुन कुरोलाई उनी अनहोनी सम्झेर उपहास स्वरुप गरिराखेका थिए कि ल्याउ आफ्नो प्रकोप जसबाट तिमी हामीलाई तर्साउँछौ । त्यो प्रकोप आयो एवं उनलाई यस्तो घेऱ्यो त्यस पश्चात त्यसबाट उम्कन सकेनन् ।

[4]समीपवर्तीसित आद, समूद, तथा लूतका ती वस्तुहरु अभिप्राय हुन् जो हिज़ाजका समीप नै थिए तथा यमन, शाम तथा फिलिस्तीनतिर आउँदा-जाँदा तिनीबाट उनीहरुको गुज़र हुन्थ्यो ।

[5]अर्थात् हामीले विभिन्न ढङ्गले तथा विभिन्न प्रमाण उनका समक्ष प्रस्तुत गऱ्यौं कि हुनसक्छ उनी क्षमा-याचना गरिहालून् किन्तु उनले कुनै वास्ता गरेन ।

فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً ۖ
بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ
وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

(२८) त अल्लाहको निकटता प्राप्त गर्नको लागि उनीहरुले ज-जसलाई देवता बनाएका थिए तिनीहरुले उनको सहायता किन गरेनन् बरु उनी त तिनीहरुबाट गुमिए, बरु (वास्तवमा) यो उनको मात्र झूठ तथा (पूर्णतः) आरोप थियो ।[1]

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ
يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ
قَالُوا أَنصِتُوا ۖ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا
إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾

(२९) तथा याद गर, जबकि हामीले जिन्नहरुका एक गिरोहलाई तिमीतिर फर्काइदियौं कि उनीहरु कुर्‌आन सुनुन्, त जब उनी नबीका निकट पुगिहाले त (एक-अर्का) सित भन्नलागे कि शान्त भइहाल,[2] अनि जब पाठ पूरा

[1]अर्थात् जुन उपास्यहरुलाई उनीहरु अल्लाहको निकटताको साधन ठान्थे तिनीहरुले उनको कुनै सहायता गरेनन्, बरु यस अवसरमा उनी आउँदै-आएनन् तथा उनी चूप रहे । यसबाट पनि विदित भयो कि मक्काका मुशिरकहरु मूर्तिहरुलाई ईश्वर मान्दैनथे, बरु उनलाई अल्लाहका सदनमा निकटताको माध्यम ठान्दथे । अल्लाहले यस माध्यमलाई यहाँ झूठा तथा आरोप भनेर बताइदियो कि यो अवैध तथा निषेधित (नाजायज तथा हराम) छ ।

[2]सहीह मुस्लिमको हदीसबाट ज्ञात हुन्छ कि यो घटना मक्काको समीप वादिये नख़लामा घटित भयो, जहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम त आफ्ना साथीहरुलाई फ़ज्रको नमाज़ पढ़ाइराख्नु भएको थियो । जिन्नहरुलाई यो खोज थियो कि आकाशमा हामीमाथि अत्याधिक कडाई गरिदिएको छ तथा जब त्यहाँ जानु लगभग असम्भव भइसकेछ, कुनै महत्वपूर्ण घटना अवश्य भएको छ जसका कारण यस्तो भएको छ । यसकारण पूर्व एवं पश्चिमका विभिन्न दिशाहरुमा जिन्नहरुका टोली कारणको खोजीमा फैलिए । उनीहरुमध्ये एउटा गिरोहले यो कुर्‌आन सुन्यो तथा बुझ्यो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई पठाइनुको घटना नै हामीमाथि आकाशमा प्रतिबन्ध छ तथा जिन्नहरुको यो समूह तपाईंमाथि ईमान स्वीकार गऱ्यो र गएर आफ्ना समुदायलाई पनि सूचित गऱ्यो (मुस्लिम, किताबुस्सलात, बाबुल जहरे बिल किराअते फिस्सुबहे वल किराअते अललजिन्न) सही बुख़ारीमा पनि केही कुराको चर्चा छ किताबु मनाकिबिल अंसार बाबु ज़िकिल जिन्न) अन्य उदाहरणहरुबाट ज्ञात हुन्छ कि तत्पश्चात उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम जिन्नहरुका आमन्त्रणमा उनका पास पनि जानुभो । तथा गएपश्चात उनीहरुलाई अल्लाहको उपदेश सुनाउनुभयो तथा कैयन् पटक जिन्नहरुको प्रतिनिधि मण्डल उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सेवामा पनि उपस्थित भयो । (फ़तहुल बारी, तफ़सीर इब्ने क़सीर आदि)

भयो[1] त आफ्नो समुदायलाई सावधान गर्नका लागि फर्किहाले ।

قَالُوا يٰقَوْمَنَآ اِنَّا سَمِعْنَا كِتٰبًا اُنْزِلَ مِنْۢ بَعْدِ مُوْسٰى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرِيْقٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٣٠﴾

(३०) भन्नलागे, हे हाम्रा समुदायका मानिसहरु ! हामीले निश्चित रुपमा त्यो किताब सुनेका छौं, जो मूसा (अलैहिस्सलाम) का पश्चात अवतरित गरियो, जो आफूभन्दा पूर्वका किताबहरुको पुष्टि गर्दछ, जो सत्य धर्म एवं सोझो मार्गतिर मार्गदर्शन गर्दछ ।

يٰقَوْمَنَآ اَجِيْبُوْا دَاعِيَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوْا بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٣١﴾

(३१) हे हाम्रा समुदायका मानिसहरु ! अल्लाहतिर आमन्त्रित गर्नेबाट भनेको कुरा मान, त्यसमाथि ईमान स्वीकार गर ।[2] त (अल्लाह) तिम्रा केही पाप क्षमा गरिदिनेछ तथा तिमीलाई दुखद यातनाबाट शरण दिनेछ ।[3]

---

[1]अर्थात् उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको तर्फबाट कुरआनको पाठ समाप्त भयो ।

[2]यो जिन्नहरुले आफ्नो जातिलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको रिसालत (दूतत्व) मा ईमान स्वीकार्नुको आमन्त्रण दिए । यसभन्दा पहिला पवित्र कुरआनका सम्बन्धमा भनियो कि यो तौरातका पश्चात एउटा अरु आकाशीय ग्रन्थ हो जो सत्य धर्म संमार्गतिर मार्गदर्शन गर्दछ ।

[3]यो ईमान स्वीकार्नुका ती लाभ भने जो आख़िरत (परलोक) मा उनीहरुलाई प्राप्त हुनेछन् । مِنْ ذُنُوبِكُم मा مِنْ केहीको अर्थ दिनका लागि हो, अर्थात् केही पाप क्षमा गरिदिनेछ र यी ती पाप हुनेछन् जसका सम्बन्ध अल्लाहका अधिकारसित हुनेछ किनकि भक्तहरुका अधिकार क्षमा गरिने छैन । यो आयत यस कुराको प्रमाण हो कि पुण्य एवं दण्ड तथा आदेश एवं निषेधहरुमा जिन्नहरुका लागि पनि त्यही नियम छ जो मानिसहरुका लागि छ । यस विषयमा विद्वानहरुका बीच मतभेद छ कि अल्लाह तआलाले जिन्नातमा जिन्नहरु मध्येबाट रसूल (सन्देष्टा) पठायो अथवा पठाएन । प्रत्येक्ष कुरआनका आयतबाट ज्ञात हुन्छ कि जिन्नातहरुमध्ये कोही रसूल (ईशदूत) भएन, सबै अम्बिया तथा रसूल मानिसहरुबाट नै भएका छन् ।

﴿ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوْحِيْٓ اِلَيْهِمْ مِّنْ اَهْلِ الْقُرٰى ﴾

"उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) भन्दा पूर्व पनि वस्तीवालाहरु मध्येबाट हामीले पुरुषहरुलाई नै पठाउँदै गऱ्यौं जसतिर प्रकाशना अवतरित गर्दथ्यौं । (यूसुफ-१०९)

وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

(३२) तथा जुन व्यक्तिले अल्लाहतिर आमन्त्रित गर्नेले भनेको कुरा मान्ने छैन त त्यो धर्तीमा कतै (भागेर अल्लाहलाई) विवश गर्न सक्दैन[1] तथा न अल्लाहका अतिरिक्त उसको कोही सहायता गर्ने हुनेछ,[2] यिनीहरु स्पष्ट पथ-भ्रष्टतामा छन् ।

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾

(३३) के उनी देख्दैनन् कि जुन अल्लाहले आकाशहरु तथा धर्तीलाई पैदा गऱ्यो तथा उनलाई पैदा गर्नुबाट त्यो थाकेन, त्यो निःसन्देह मृतकहरुलाई जीवित गर्नुको सामर्थ्य राख्दछ ? किन नहोस् ? त्यो निःसन्देह प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्य राख्दछ ।[3]

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ﴾

"हामीले तपाईं (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) भन्दा पूर्व जति सन्देशवाहक पठायौं सबैले भोजन पनि गर्दथे तथा बजारहरुमा पनि हिंड्डुल गर्थे ।" (अल-फुरक़ान-२०)

यी कुर्आनी सूत्रहरुबाट स्पष्ट छ कि जति पनि रसूल भए ती मनुष्य थिए । यसकारण के उनीहरु सबै बस्तीमा रहने, बजारहरुमा हिंड्डुल गर्ने तथा सामान्य भोजन गर्नेहरु थिए जो मनुष्यका विशेषताहरु हुन् । यसकारण जुनप्रकार नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम मानवका लागि रसूल थिए तथा हुन्, त्यसैप्रकार जिन्नहरुका रसूल पनि उहाँ रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम नै हुन् तथा उहाँको उपदेश जिन्नहरुसम्म पुऱ्याउनुको प्रबन्ध गरिएको छ, जस्तो कि पवित्र कुर्आनका यस स्थानबाट स्पष्ट छ ।

[1]अर्थात् यस्तो हुन सक्दैन कि त्यो धर्तीका विस्तारमा यस्तो हराएर जाओस् कि अल्लाहको पकडमा आउन नसकोस् ।

[2]जो उसलाई अल्लाहको यातनाबाट बचाउन सकून् । अर्थ यो भयो कि म त्यो स्वयं अल्लाहको पकडबाट बच्नुमा समर्थ छु न कुनै अर्काको सहायताबाट यस्तो सम्भव छ ।

[3]رؤيت (रूयत) सित तात्पर्य मनको आँखाले देख्नु हो । अर्थात् के उनीहरुले जानेनन् ألم يتفكروا अथवा ألم يعلموا कि जो अल्लाह आकाश तथा धर्तीको रचयिता हो जसका विस्तार तथा फैलावको सीमा छैन, तथा त्यो उनलाई बनाएर थाकेको पनि छैन । के त्यो मृतकहरुलाई पुनः जीवन प्रदान गर्न सक्दैन, निश्चय गर्न सक्दछ । यसकारण कि त्यो على كل شيء قدير को गुणले युक्त छ ।

(३४) तथा तिनीहरु जसले कुफ्र गरे, जुन दिन नरकका समक्ष ल्याइनेछन् (तथा उनीसित भनिनेछ) कि यो सत्य छैन ? त उत्तर दिनेछन् कि हो, किन होइन ! सौगन्ध छ हाम्रा प्रभुको ! (सत्य छ) ।[1] (अल्लाह तआला) ले भन्नेछ कि अब आफ्ना कुफ्रका प्रतिफल स्वरुप यातनाका स्वाद चाख ।[2]

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا
عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ
قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا
الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ٣٤

(३५) त (हे पैगम्बर) तिमी यस्तो धैर्य राख, जस्तो धैर्य साहसी रसूलहरुले राखेका थिए तथा उनका लागि (यातना माँग्नुमा) शीघ्रता नगर,[3] यिनी जुन दिन त्यस यातनालाई देख्नेछन् जसको वचन दिइन्छन् त (यो प्रतीत हुन थाल्नेछ कि) दिनको एक क्षण नै (संसारमा) बसेका थिए,[4] यो हो सन्देश पुऱ्याइदिनु,[5] कुकर्मीहरुका अतिरिक्त कोही नष्ट गरिने छैन ।[6]

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ
مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِل
لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ
مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا
إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ بَلَاغٌ
فَهَلْ يُهْلَكُ
إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ٣٥

[1]त्यहाँ पाप स्वीकार मात्र गर्ने छैनन् बरु यस स्वीकारमाथि सौगन्ध खाएर जोड दिनेछन् । किन्तु त्यस समयको यो स्वीकार व्यर्थका अतिरिक्त के हुनसक्छ ? आँखाले देख्नुका पश्चात स्वीकार होइन त के इन्कार गर्नेछन् ?

[2]यसकारण कि जब मान्नुको समय थियो तब मानेनन् । यो यातना त्यसै कुफ्र तथा इन्कारको प्रतिफल हो जो अब तिमीले भोग्नु नै छ ।

[3]यो मक्काका काफ़िरहरुका दुराचारका मुक़ाबिलामा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई सान्त्वना दिइँदैछ तथा धैर्य राख्नुको उपदेश दिइराखिएको छ ।

[4]केयामतको भयानक दृश्य देख्नुका पश्चात उनलाई संसारको जीवन यस्तो प्रतीत हुनेछ जस्तै दिनको मात्र एक क्षण यहाँ गुजारेर गएका छन् ।

[5]यो लुप्त विषयको विधेय हो, अर्थात् هٰذَا الَّذِي وَعَظْتُهُم بِهِ بَلَاغٌ यो त्यो सदुपदेश अथवा शिक्षा हो जसलाई पुऱ्याउनु तिम्रो काम हो ।

[6]यस आयतमा पनि ईमानवालाहरुका लागि शुभ-सूचना तथा प्रोत्साहन छ कि पारलौकिक विनाश मात्र ती मानिसहरुको भाग हो जो अल्लाहका अवज्ञाकारी तथा त्यसको सीमा उल्लंघन गर्नेहरु हुन् ।

सूरतु मुहम्मद-४७

سُوْرَةُ مُحَمَّدٍ

सूरः मुहम्मद* (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) मदीनामा अवतरित भएको यसमा ३८ आयतहरु एवं चार रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ①

(१) जसले कुफ्र गरे तथा अल्लाहका मार्गबाट रोके[1] अल्लाहले उनका कर्म व्यर्थ गरिदिए ।[2]

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاٰمَنُوْا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ ②

(२) तथा जो ईमान स्वीकार गरे एवं सत्कर्म गरे तथा त्यसमा पनि विश्वास गरे जो मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) माथि अवतरित गरिएको छ[3] तथा वास्तवमा उनका प्रभुका तर्फबाट सत्य (धर्म) पनि त्यही हो, अल्लाहले

*यसको दोस्रो नाम 'अलकिताल' (युद्ध गर्नु) पनि हो ।

[1]केही ज्ञाताहरुले यसबाट अभिप्राय कुरैशका काफ़िर लिएका छन् तथा केहीले अहले किताब (यहूदी एवं इसाईहरुलाई) लिएका छन् किन्तु यो सामान्य छ । यिनका साथ सबै काफ़िर यिनमा सम्मिलित छन् ।

[2] यसको एक अभिप्राय त यो हो कि उनीहरुले नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका विरोधमा जो षड्यन्त्र रचे अल्लाहले त्यसलाई विफल गरिदियो तथा उनैमाथि त्यसलाई पल्टाइदियो । दोस्रो अभिप्राय यो हो कि उनीहरुमा जे-जति नैतिक चरित्र पाइन्थ्यो जस्तै सम्बन्धिहरुका साथ उपकार, बन्दीहरुलाई स्वतन्त्र गर्नु, अतिथि सत्कार आदि अथवा खानये काअबा तथा हाजीहरुको सेवा । यिनको कुनै प्रतिफल उनीहरुलाई आख़िरत (परलोक) मा प्राप्त हुनेछैन, किनकि बिना ईमानको प्रतिफल तथा पुण्य प्राप्त हुँदैन ।

[3]ईमानमा यद्यपि मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको प्रकाशना अर्थात् पवित्र कुरआनमा ईमान स्वीकार्नु पनि सम्मिलित छ, किन्तु त्यसका महत्व तथा प्रधानतालाई अधिक प्रत्यक्ष तथा प्रकट गर्नका लागि त्यसको अलगबाट चर्चा गरिदियो ।

فَشُدُّوا الْوَثَاقَ ۙ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ ۛ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ④

सुदृढ बन्दीगृहमा कैद गर।[1] अनि (अधिकार छ कि) उपकार गरेर स्वतन्त्र गरिदेउ[2] अथवा केही अर्थदण्ड लिएर यहाँसम्मकि युद्ध (गर्नेहरु) आफ्ना हथियार राखिदेऊन्।[3] यही आदेश छ[4] तथा यदि अल्लाहले चाहेको भए त स्वयं नै उनीसित बदला लिइहाल्थे।[5] परन्तु (उसको इच्छा यो छ) कि तिमीमध्येबाट एउटाको परीक्षा अरुहरुबाट लेओस्।[6] र जो मानिस अल्लाहका मार्गमा शहीद गरी

[1]अर्थात् ठूलो लडाई तथा उनको अत्याधिक हतका पश्चात जो उनका व्यक्ति अधीनमा हुन्छन् उनीहरुलाई बन्दी बनाइहाल तथा दृढताले जकडेर राख ताकि उनी भाग्न नसकून्।

[2] مَنّ (मन्न) को अभिप्राय हो अर्थदण्ड नलिइकन उपकार स्वरुप मुक्त गरिदिनु तथा فِداء (फ़िदाअ) को भावार्थ हो केही बदला लिएर मुक्त गरिदिनु। बन्दीहरुको विषयमा अधिकार दिएको छ कि स्थितिलाई हेर्दै जे कुरो इस्लाम तथा मुसलमानहरुको लागि अधिक उत्तम छ, त्यो अपनाइयोस्।

[3]अर्थात् काफ़िरहरुका साथ लडाई समाप्त हुनुका पश्चात, अथवा यो अभिप्राय हो कि शत्रु पराजित भई अथवा सन्धि गरी हतियार राखिदेओस् अथवा इस्लाम प्रभावशाली हुनजाओस् तथा कुफ्रको अन्त्य होस्। अभिप्राय यो हो कि जबसम्म यो स्थिति नहोस् काफ़िरहरका साथ तिम्रो युद्ध जारी रहनेछ, जसमा तिमीले उनलाई हत पनि गर्नेछौ। बन्दीहरुका सम्बन्धमा तिमीलाई उक्त दुबै कुराहरुको अधिकार छ। केही विद्वानहरु भन्दछन् कि यो आयत निरस्त छ तथा हत्या गर्नुका अतिरिक्त कुनै विकल्प शेष छैन, किन्तु सही कुरो यही छ कि यो आयत निरस्त छैन, लागू छ तथा समयका इमाम (प्रमुख) लाई चारै कुराको अधिकार छ, काफ़िरहरुलाई हत गरोस् अथवा बन्दी बनाओस्। बन्दीहरुमध्ये जसलाई चाहन्छ अथवा सबैलाई चाहे उपकार स्वरुप मुक्त गरिदेओस् अथवा अर्थदण्ड लिएर मुक्त गरिदेओस्। (फ़तहुल क़दीर)

[4]अथवा तिमी यसैप्रकार गर अथवा काफ़िरहरुका लागि नियम यही छ।

[5]अर्थात् काफ़िरहरुलाई विध्वस्त गरी अथवा उनलाई यातनामा पारी परीक्षा देउ अर्थात् तिमीलाई युद्ध गर्नुको आवश्यकता नै हुन्नथियो।

[6]अर्थात् तिमीलाई एक-अर्काद्वारा परीक्षा लेओस् ताकि त्यो जानोस् कि तिमीमध्ये त्यसको बाटोमा लड्नेवाला को छन्, ताकि उनलाई प्रतिफल एवं पुण्य प्रदान गरोस् तथा उनीद्वारा काफ़िरहरुलाई अपमानित तथा पराजित गरोस्।

उनका पाप मेटाइदियो[1] तथा उनको अवस्थाको सुधार गरिदियो ।[2]

ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۭ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ ۝

(३) यो[3] यसकारण कि काफ़िरहरुले असत्यको अनुकरण गरे तथा ईमानवालाहरुले त्यस सत्य (धर्म) को अनुसरण गरे, जो उनका पालनकर्ताकातिरबाट छ। अल्लाह (तआ़ला) मानिसहरुलाई उनको दशा यसैप्रकार बताउँछ ।[4]

فَاِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ ۭ حَتّٰٓى اِذَآ اَثْخَنْتُمُوْهُمْ

(४) त जब काफ़िरहरुसित तिम्रो मुटभेड हुन्छ त गर्दनहरुमाथि प्रहार गर ।[5] यहाँसम्मकि उनीहरुलाई राम्ररी कुल्चिदिन्छ त अब अत्यन्त

[1]अर्थात् ईमान स्वीकार गर्नुका पहिलाका त्रुटिहरुलाई तथा आलस्यलाई क्षमा गरिदियो । जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको पनि कथन छ कि इस्लाम पहिलाका सबै पापहरुलाई मेटाइदिन्छ । (सहीह जामे सग़ीर अलबानी)

[2] بَالَهُمْ को अर्थ हो أمرهم ، شأنهم ، حالهم सबैको अर्थ लगभग एउटै छ। अभिप्राय यो हो कि उनीहरुलाई पापहरुबाट बचाएर भलाई तथा राम्रोपनाका मार्गमा लगाइदियो, एक मोमिनको स्थितिका सुधारको यही सर्वोत्तम रुप हो । यो अर्थ होइन कि धन सम्पत्तिद्वारा त्यसको दशा सुधारदियो, किनभने प्रत्येक ईमान्दारलाई धन प्राप्त पनि हुँदैन । यसका अतिरिक्त मात्र सांसारिक वैभव तथा धन, स्थिति सुधारको निश्चित साधन पनि होइन, बरु यसबाट स्थितिका बिगाडको अधिक सम्भावना छ । यसकारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले धनको अधिकतालाई रुचाउनु भएन ।

[3] ذلك यो (विषय) हो अथवा यसको खबर (विधेय) लुप्त छ अर्थात् कुरो यस्तो छ । यो संकेत हो ती धम्की तथा वाचाहरुतिर जो काफ़िर तथा मोमिनहरुका लागि वर्णित गरिए ।

[4]ताकि मानिस त्यस दुष्परिणामबाट बचुन् जो काफ़िरहरुको भाग्य हो तथा सन्मार्ग अप्नाऊन् जसमा हिंडेर ईमानवाला अनन्त सफलता प्राप्त गर्नेछन् ।

[5]जब दुवै गिरोहहरुको चर्चा गरिदियो त काफ़िरहरु तथा ती किताबवालाहरुसित जोसँग सन्धि छैन, ज़िहाद गर्नुको आदेश दिइदैछ । हत्या गर्नुको साटो गर्दन छिनाउनुको आदेश दिइयो कि यस अभियुक्तमा काफ़िरहरुका साथ कडाई तथा कठोरताको अधिक प्रदर्शन छ । (फ़तहुल क़दीर)

दिइन्छन् अल्लाहले उनका कर्म कदापि नष्ट गर्नेछैन ।[1]

(५) उनको पथ-प्रदर्शन गर्नेछ तथा उनको अवस्थाको सुधार गरिदिनेछ ।[2]

سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ۝٥

(६) तथा उनलाई त्यस स्वर्गमा लग्नेछ जससित उनीहरुलाई परिचित गरिदिएको छ ।[3]

وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ۝٦

(७) हे ईमानवालाहरु ! यदि तिमी अल्लाह (का धर्म) को सहायता गर्नेछौ त त्यसले तिम्रो सहायता गर्नेछ[4] तथा तिम्रो पाइला सुदृढ गरिदिनेछ ।[5]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ۝٧

(८) तथा जो मानिस काफिर भइहाले उनको विनाश होस्, अल्लाहले उनका कर्महरुलाई नष्ट गरिदियो ।

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ۝٨

[1]अर्थात् उनको प्रतिकार तथा पुण्य बर्बाद गर्नेछैन ।

[2]अर्थात् उनलाई यस्ता कर्महरुको सौभाग्य दिनेछ जसबाट उनका लागि स्वर्गको मार्ग सरल हुनेछ ।

[3]अर्थात् जसलाई उनी बिना मार्गदर्शन चिन्नेछन् तथा जब उनी स्वर्गमा प्रवेश गर्नेछन् त स्वयं नै आफ्ना आवासहरुमा गइहाल्नेछन् । यसको समर्थन त्यस हदीसमा पनि हुन्छ जसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो : "सौगन्ध छ त्यस अस्तित्वको जसका हातमा मेरो प्राण छ, एक स्वर्गीय (स्वर्गका पात्र) लाई आफ्ना स्वर्गका आवाजका मार्गहरुको त्यसभन्दा कहीं अधिक ज्ञान हुनेछ जति संसारमा उसलाई आफ्ना घरको थियो ।" (सहीह बुख़ारी, किताबुल रिक़ाक, बावुल किसासे यौमल क़यामः)

[4]अल्लाहको सहायता गर्नुको अभिप्राय अल्लाहका धर्मको सहायता हो, किनकि त्यसले साधनहरुका अनुकूल आफ्ना धर्मको सहायता मोमिन भक्तद्वारा नै गराउँछ । यी मोमिन भक्तहरु अल्लाहका धर्मको रक्षा तथा त्यसको प्रचार-प्रसार गर्दछन् त अल्लाह उनको सहायता गर्दछ अर्थात् उनीहरुलाई काफ़िरहरुमाथि विजय तथा प्रभुत्व प्रदान गर्दछ ।

[5]युद्धका समय تَثْبِيتُ أَقْدَامِ (पाइलालाई दृढ राख्नु) को अर्थ हो रणक्षेत्रहरुमा सहायता तथा सहयोग । केही ज्ञाताहरु भन्छन् कि इस्लाम अथवा पुल सिरातमा दृढ पाइला राख्नेछ ।

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ⑨

(९) यो यसकारण कि उनी अल्लाहद्वारा अवतरित गरिएको वस्तुसित अप्रसन्न भए,[१] त अल्लाह (तआला) ले पनि उनका कर्म नष्ट गरिदियो ।[२]

اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ؗ وَلِلْكٰفِرِيْنَ اَمْثَالُهَا ⑩

(१०) के तिमीहरुले धर्तीमा हिंड्डुल गरी यसको निरीक्षण गरेनन् कि उनीभन्दा पूर्वका मानिसहरुको के परिणाम भयो ?[३] अल्लाहले उनलाई नष्ट गरिदियो तथा काफिरहरुका लागि यसैप्रकारका दण्ड छन् ।[४]

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاَنَّ الْكٰفِرِيْنَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ ⑪

(११) त्यो यसकारण कि ईमानवालाहरुको संरक्षक स्वयं अल्लाह (तआला) हो तथा यसकारण कि काफिरहरुको कोही संरक्षक छैन ।[५]

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

(१२) जसले ईमान स्वीकार गरे तथा पुण्यका

---

[१]अर्थात् कुर्आन एवं ईमानलाई उनीहरुले अप्रिय ठाने ।

[२]कर्महरुसित तात्पर्य ती कर्म हुन् जो रुपमा राम्रा कर्म हुन् किन्तु ईमान नहुनुका कारण अल्लाहका सदनमा उनको कुनै फल तथा पुण्य प्राप्त हुनेछैन ।

[३]जसका धेरै अवशेष (निशाना) उनका क्षेत्रहरुमा विद्धमान छन् । कुर्आनका अवतरणका समय केही विध्वस्त जातिहरुका भग्नावशेष विद्यमान थिए । अत: उनलाई हिंड्डुल गरी उनका शिक्षाप्रद परिणामलाई हेर्नका निम्ति ध्यान दिलाइएको छ कि उनलाई देखेर नै सम्भवत: ईमान ल्याऊन् ।

[४]यो मक्कावासीहरुलाई तर्साइँदैछ कि तिमी कुफ्रबाट रोकिएनौ भने तिमीलाई पनि यस्तै यातना हुनसक्छ तथा विगत काफि़र समुदायहरुको जस्तै तिमीलाई पनि विध्वस्त गर्न सकिन्छ ।

[५]जस्तो कि ओहुदका रणमा काफि़रहरुका नाराका उत्तरमा मुसलमानहरुले जो नारा लगाए, जस्तै اعـلُ هُبَل، اعـلُ هُبَـل (हुबलको जय) का उत्तरमा الله اعـلى و اجل (अल्लाह नै सर्वोच्च तथा महान छ) । काफि़रहरुका यिनै नाराहरुमध्ये एउटा नारा لنا العـزّى ولا عزّى لكم का उत्तरमा मुसलमानहरुको नारा थियो الله مولانا ولا مولى لكم "अल्लाह हाम्रो सहायक छ, तिम्रो कोही सहायक छैन ।" (सहीह बुख़ारी, गज़वतुल ओहुद)

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۗ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَتَمَتَّعُوْنَ وَيَاْكُلُوْنَ كَمَا تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾

कार्य गरे, उनीहरुलाई अल्लाह (तआ़ला) ले निश्चित रुपमा यस्ता बगैंचाहरुमा प्रवेश दिनेछ जसमुनि नहरहरु प्रवाहित छन् तथा जो काफ़िर भए उनी (सांसारिक नै) लाभ उठाइराखेका छन् तथा पशुका समान खाइराखेका छन्,[१] उनको (मुख्य) ठेगाना नरक़ हो ।

وَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ هِىَ اَشَدُّ قُوَّةً مِّنْ قَرْيَتِكَ الَّتِىْٓ اَخْرَجَتْكَ ۚ اَهْلَكْنٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

(१३) तथा हामीले कति वस्तीहरुलाई जो शक्तिमा तिम्रो यस वस्तीभन्दा अधिक थिए जसबाट तिमीलाई निकाल्यौं । हामीले उनीहरुलाई नष्ट गरिदिएका छौं, जसको सहायता गर्नेवाला कोही उठेन ।

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ كَمَنْ زُيِّنَ لَهٗ سُوْٓءُ عَمَلِهٖ وَاتَّبَعُوْٓا اَهْوَآءَهُمْ ﴿١٤﴾

(१४) के त त्यो व्यक्ति जो आफ्ना प्रभुका तर्फबाट प्रमाणका साथ छ त्यस व्यक्तिका समान हुनसक्छ, जसका लागि त्यसका नराम्रा कार्य शोभनीय बनाइएका छन् तथा त्यसले आफ्ना इच्छाहरुको अनुसरण गर्दछ ?[२]

अर्थात् जस्तो पशुहरुलाई आहार तथा मैथुनका आवश्यकताहरु पूरा गर्नुका बाहेक कुनै काम हुँदैन, यही दशा काफ़िरहरुको छ । उनका जीवनका उद्देश्य पनि खानु, पिउनुका अतिरिक्त केही छैन, आख़िरत (परलोक) बाट उनी निश्चिन्त छन् । यसबाट प्रासंगिक संकेत पाईन्छ कि उभिएर खानु निषेध छ जसको आजकल भोजहरुमा सामान्य चलन छ, किनकि यसमा पनि पशुहरुको जस्तो समानता छ जसलाई काफ़िरहरुको आचरण भनिएको छ । हदीसहरुमा उभिएर पानी पिउनुबाट कडा रुपमा रोकिएको छ, जसबाट उभिएर खानुको मनाही अत्याधिक सिद्ध हुन्छ । अत: पशुहरुका समान उभेर खानुबाट बच्नु अनिवार्य छ ।

[२]नराम्रो कर्मसित अभिप्राय शिर्क तथा पाप हो । तात्पर्य त्यही हो जो पहिला अनेक स्थानमा गुज्रिसकेको छ कि मोमिन, काफ़िर, मुश्रिक एकेश्वरवादी, सदाचारी एवं दूराचारी समान हुन सक्दैनन् । एकका लागि अल्लाहका सदनमा राम्रो प्रतिफल तथा स्वर्गका सुख छन्, जबकि अर्कोका लागि नरक़को भयानक दण्ड छ । आगामी आयतमा दुबैको परिणाम भनिंदैछ । पहिला त्यस स्वर्गका राम्रा कुरा तथा विशेषताहरु हुन् जसका वाचा सदाचारीहरुसित छ ।

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ
فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ
وَأَنْهَارٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ
وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ
وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۖ
وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ

(१५) त्यस स्वर्गको विशेषता जसको वायदा (वाचा) सदाचारीहरुसित गरिएको छ, यो हो कि त्यसमा (शीतल) जलका सरिताहरु प्रवाहित छन्, जो दूर्गन्धित छैनन्[1] तथा दूधका नदीहरु हुन् जसका स्वाद परिवर्तित भएको छैन[2] तथा मदिराका नहरहरु छन् जसमा पिउनेहरुका लागि अत्याधिक स्वाद छन्[3] तथा अत्यन्त स्वच्छ मधुका नहरहरु छन्,[4] तथा

[1] آسِـــن (आसिन) परिवर्तनशील । غير آسن अर्थात् अपरिवर्तनशील । अर्थात् संसारमा त पानी एक स्थानमा केही बेरसम्म रहेको छ भने त्यसको रङ्ग परिवर्तन हुन्छ तथा त्यसको गन्ध एवं स्वादमा परिवर्तन आउँछ, जसले गर्दा त्यो स्वास्थ्यका लागि हानिकारक हुनजान्छ । स्वर्गका जलको यो विशेषता हुनेछ कि त्यसमा कुनै परिवर्तन हुनेछैन, अर्थात् त्यसको गन्ध तथा स्वादमा कुनै परिवर्तन हुनेछैन; जहिले पिउ ताजा, रुचिकर एवं स्वास्थ्यवर्धक । संसारको पानी जब खराब हुनसक्छ त यसकारण धर्मविधानले जलका विषयमा भनेको छ कि यो त्यस समयसम्म पाक (पवित्र) छ जबसम्म त्यसको रङ्ग, स्वाद अथवा गन्ध परिवर्तित हुँदैन, किनकि रङ्ग वा गन्ध बदल्नुको दशामा पानी अपवित्र (अशुद्ध) भइहाल्नेछ ।

[2] जुनप्रकार संसारमा त्यो दूध कहिले खराब हुनजान्छ जो गाई, भैंसी तथा बाखा आदिहरुका स्तनहरुबाट निस्कन्छ, स्वर्गको दूध किनकि यसप्रकार जीवहरुका थनहरुबाट निस्कने छैन बरु त्यसका नहरहरु हुनेछन्, यसकारण जस्तो त्यो अति स्वादिष्ट हुनेछ खराब हुनुबाट पनि सुरक्षित रहनेछ ।

[3] संसारमा जो मदीरा पाइन्छ, त्यो सामान्यत: तितो कटुस्वाद टर्रो तथा दुर्गन्धित हुन्छ । यसका अतिरिक्त, त्यसलाई पिएर मानिस साधरणत: भ्रान्तमत हुनजान्छ, बकवास गर्दछ तथा आफ्नो शरीर सम्मको ख्याल राख्दैन । स्वर्गको मदिरा देख्नुमा सुन्दर, स्वादमा उत्तम तथा अत्यन्त सुगन्धित हुनेछ, त्यसलाई पिएर कोही मानिस वहकने छैन न कुनै बोझको संवेदन गर्नेछ । बरु यस्तो स्वाद एवं आनन्द महसुस गर्नेछ जसको कल्पना यस संसारमा सम्भव छैन । जस्तै अर्को स्थानमा अल्लाह तआलाले भन्नुभएको छ : ﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ﴾

"न त्यसलाई रिंगाउने छ न मति भ्रष्ट हुनेछ ।" (सूर: अस्साफ़्फ़ात-४७)

[4] अर्थात् मधुमा जुन वस्तुहरु मिश्रणको सम्भावना हुन्छ जसलाई संसारमा साधारणत: देखिन्छ स्वर्गमा यस्तो कुनै सम्भावना हुनेछैन, अत्यन्त सफा एवं स्वच्छ हुनेछ, किनकि यो संसारको जस्तो प्राप्त हुनेछैन । बरु त्यसका पनि नहरहरु

وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ
فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا
فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٥﴾

उनका लागि त्यहाँ हरप्रकारका फलहरु छन् र उनका प्रभुको तर्फबाट क्षमा छ, के यी त्यसका समतुल्य छन् जो सधैं अग्निमा रहनेछन् तथा जसलाई गरम उम्लिराखेको पानी खुवाइनेछ जो उनका आन्द्रलाई टुक्रा-टुक्रा गरिदिनेछन् ।[1]

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ
حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالُوا
لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ
آنِفًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾

(१६) तथा उनीहरुमा केही (यस्ता पनि छन् कि) तिमीतिर कान लगाउँछन्, यहाँसम्मकि जब तिम्रा छेउबाट जान्छन् त ज्ञानवालाहरुसित (आलस्य एवं भद्दापनका कारण) सोध्छन् कि उसले अहिले के भनेको थियो ?[2] यही मानिसहरु हुन् जसका हृदयमा अल्लाहले मोहर लगाइदिएको छ तथा उनी आफ्ना इच्छाहरुको अनुगमन गर्दछन् ।

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى

(१७) तथा जो मानिस संमार्ग प्राप्त छन्, अल्लाह

हुनेछन् । यसैकारण हदीसमा वर्णित छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो जब तिमी प्रार्थना गर्छौ त "जन्नतुल फ़िरदौस" का लागि प्रार्थना गर, यसकारण कि यो स्वर्गको मध्यम तथा सर्वोच्च श्रेणी हो तथा त्यहींबाट स्वर्गका नहरहरु प्रस्फुटित हुन्छन् तथा त्यसका माथि रहमानको आसन छ । (सहीह बुख़ारी किताबुल जिहाद, बाबु दर्जातिल मुजाहिदीन फ़ी सबीलिल्लाह)

[1]अर्थात् जसलाई स्वर्गमा त्यो उच्चतम श्रेणी प्राप्त हुनेछ जसका वर्णन गरियो, के उनी यस्ता नर्कवासीहरुका समान छन् जसको यो दुर्दशा हुनेछ ? स्पष्ट कुरो छ कि यस्तो हुनेछैन । बरु एउटा उच्च स्थानमा हुनेछ तथा दोस्रो नरक़का तहहरुमा, एउटा सुखहरुमा आनन्दित हुनेछ तथा दोस्रो नरक़को कडा यातना भोगिराखेको हुनेछ, एउटा अल्लाहको अतिथि हुनेछ जहाँ विभिन्न प्रकारका सुख-सुविधाहरु उनका अतिथि सत्कारका लागि हुनेछन् तथा दोस्रो बन्दी, जहाँ उसलाई खानका लागि कैक्टस जस्तो स्वादरहित खाना तथा पिउनका लागि उम्लिराखेको पानी पाइनेछ ।

[2]यो मुनाफ़क़ीन (द्वयवादीहरु) को वर्णन हो । किनकि उनको विचार सही हुँदैनथ्यो, यसकारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका कुराहरु पनि उनलाई समझमा आउँदैनथ्यो । उनी सभाबाट बाहिर आएर प्रश्न गर्दथे कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले के भन्नुभयो ?

(तआला) ले उनीहरुलाई सन्मार्गमा झन् बृद्धि गरिदिएको तथा उनीहरुलाई उनको सदाचार प्रदान गरेको छ ।[1]

وَاٰتٰىهُمْ تَقْوٰىهُمْ ﴿١٧﴾

(१८) त के यिनीहरु केयामतको प्रतीक्षा गरिराखेका छन् कि त्यो उनका पासमा सहसा आइहालोस् । नि:सन्देह त्यसका लक्षण त आइसकेछन्,[2] अनि जब उनका पास केयामत आइहाल्छ उनलाई शिक्षा प्राप्त गर्नु कहाँ हुनेछ ?[3]

فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ
اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً ۚ
فَقَدْ جَآءَ اَشْرَاطُهَا ۚ فَاَنّٰى لَهُمْ
اِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرٰىهُمْ ﴿١٨﴾

(१९) त (हे नबी), तपाईं विश्वास गर्नुस् कि अल्लाहका अतिरिक्त कोही (सच्चा) उपास्य छैन[4] तथा आफ्ना पापहरुको क्षमा माँर्दै गर्नुस् तथा

فَاعْلَمْ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ

[1]अर्थात् जसका मन संमार्ग प्राप्त गर्ने हुन्छ त अल्लाह उनलाई सन्मति पनि प्रदान गर्छ तथा उनलाई त्यसमाथि अटल पनि राख्दछ ।

[2]अर्थात् नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई पठाइनु स्वयं केयामत समीप हुनुको एउटा लक्षण हो । जस्तो कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले पनि भन्नुभयो : ‹بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ›

"मेरो आगमन तथा प्रलय यी दुबै औंलाहरुका समान छन् ।" (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूर: नाज़िआत)

उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले इसारा गरेर स्पष्ट गरिदिनु भयो कि जुनप्रकार यी दुबै औंलाहरु परस्पर जोडिएका छन्, त्यसैप्रकार मेरा तथा केयामतका मध्ये दूरी छैन । अथवा यो कि जस्तो एउटा औंला अर्को औंलाबाट अलिकति अगाडी छ यसैप्रकार केयामत म भन्दा अलि पछि छ ।

[3]अर्थात् जब केयामत सहसा आइहाल्नेछ त काफ़िर कसरी शिक्षा ग्रहण गर्नेछन् ? तात्पर्य यो हो कि त्यस समय उनी यदि क्षमा पनि माँग्नेछन् त स्वीकार्य हुनेछैन । अत: यदि तौबा (क्षमा-याचना) गर्नुछ त यही समय हो, अन्यथा त्यो समय पनि आउनसक्छ कि उनको तौबा पनि लाभप्रद हुनेछैन ।

[4]अर्थात् यस विश्वासमा अडिग तथा स्थिर रहनुस्, किनकि यही तौहीद तथा अल्लाहको आज्ञापालन भलाईको मूलाधार हो तथा यसबाट हट्नु अर्थात् शीर्क तथा अवज्ञा राम्रो कुराको मूलाधार हो ।

وَالْمُؤْمِنٰتِ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰىكُمْ ﴿١٩﴾

ईमानवाला पुरुषहरु एवं ईमान भएका महिलाहरुका पक्षमा पनि ।[1] अल्लाह (तआ़ला) तिम्रा आवागमन तथा निवासस्थानलाई राम्ररी जान्दछ ।[2]

وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَوْلَا نُزِّلَتْ
سُوْرَةٌ ۚ فَاِذَآ اُنْزِلَتْ سُوْرَةٌ
مُّحْكَمَةٌ وَّذُكِرَ فِيْهَا الْقِتَالُ ۙ
رَاَيْتَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ
يَّنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ
مِنَ الْمَوْتِ ۭ فَاَوْلٰى لَهُمْ ﴿٢٠﴾

(२०) तथा जो मानिस ईमान स्वीकार गरे उनीहरु भन्छन् कि कुनै सूरः किन अवतरित गरिएन,[3] अनि जब कुनै स्पष्ट अर्थ भएको सूरः[4] अवतरित भइहाल्छ तथा त्यसमा धर्मयुद्धको वर्णन गरिन्छ, त तपाईं देख्नुहुन्छ कि जसका हृदयमा रोग छ, तिनीहरु तपाईंतिर यसप्रकार देख्दछन् कि जस्तै त्यस व्यक्तिको दृष्टि हुन्छ जो मृत्युसित मूर्छित भइसकेको छ,[5] बस अति उत्तम थियो उनका लागि ।

यसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई क्षमा माँग्नुको आदेश दिएको छ । आफ्ना लागि पनि तथा ईमान्दारहरुको लागि पनि । इस्तिग़फ़ार (क्षमा माँग्नु) को बडो महत्व तथा प्रधानता छ । हदीसहरुमा यसमाथि बडो जोड दिएको छ । एक हदीस (कथन) मा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ! تُوبُوا إِلَى رَبِّكُمْ فَإِنِّي أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً»

"मानिसहरु अल्लाहसित तौबा एवं इस्तिगफ़ार (क्षमा-याचना) गर्नेगर, म पनि अल्लाहसित प्रतिदिन सत्तरी पटकभन्दा अधिक तौबा-इस्तिग़फ़ार गर्दछु ।" (सहीह बुख़ारी, बाबु इस्तिग़फ़ारिन नबीये फिल यौमि वल लैलति)

[2]अर्थात् दिनमा तिमी जहाँ डुल्छौ तथा जे-जति गर्दछौ र रातमा जहाँ विश्राम गर्दछौ यो स्थान ग्रहण गर्दछौ, अल्लाह तआ़ला जान्दछ । अर्थ यो हो कि रात-दिनको कुनै गतिविधि अल्लाहसित लुकेको छैन ।

[3]जब ज़िहाद (धर्मयुद्ध) को आदेश उत्रेको थिएन त जो मुसलमान ज़िहादको भावनाले पूर्ण थिए, ज़िहादमा रुचि राख्दथे तथा भन्दथे कि यस विषयमा कुनै सूरः किन अवतरित गरिदैन ? अर्थात् जसमा ज़िहादको अनुमति होस् ।

[4]अर्थात् यस्तो सूरः जो निरस्त नहोस् ।

[5]यो ती अवसरवादीहरुको चर्चा हो जसलाई ज़िहादको आदेश बडो कठिन लाग्दथ्यो । उनीहरुमा कहिले कम ईमान भएकाहरु पनि सम्मिलित हुनजान्थे । सूरः निसा आयत ७७ मा पनि यो विषय वर्णित छ ।

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ۚ
فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ
لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾

(२१) आज्ञापालन गर्नु तथा राम्रा कुरा भन्नु,[1] अनि जब कार्य निर्धारित भइसकेको हुन्छ,[2] त यदि उनीहरु अल्लाहका साथ सच्चा रहन्छन्[3] त उनका लागि राम्रोपना छ ।[4]

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾

(२२) तथा तिमीसित यो पनि टाढा (असम्भव) छैन कि यदि तिमीलाई राज्य प्राप्त हुन्छ त तिमी धर्तीमा उपद्रव उत्पन्न गरिदेउ[5] तथा रिश्ता-नाता तोडिदेउ ।

[1]अर्थात् जिहादका आदेशबाट घबराउनुको साटो उत्तम थियो कि सुन्नु तथा मान्नुको प्रदर्शन गर्दथे तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका सम्बन्धमा असभ्यको ठाउँमा राम्रो कुरा भन्दथे । यो أولى (औला) أجدر (अजदर) का अर्थमा छ जसलाई इब्ने क़सीरले अपनाएका छन् । केही ज्ञाताहरुले أولى (औला) लाई धम्की एवं चेतावनीका शब्द अर्थात् अभिशाप मानेका छन् । अर्थ हो उनको विनाश निकट छ, अभिप्राय हो उनको कायरता तथा अवसरवाद उनका विनाशको कारण बन्नेछ । यस आधारमा طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ पूर्ववर्ती वाक्य हुनेछ तथा त्यसको विधेय लुप्त हुनेछ خيرلكم । (फ़तहुल क़दीर, ऐसरुत्तफ़ासीर)

[2]अर्थात् जिहादको तयारी पूरा होस् तथा जिहादको समय आइहालोस् ।

[3]अर्थात् अहिलेपनि अवसरवादलाई त्यागेर आफ्ना मनलाई अल्लाहका लागि शुद्ध गरिहाल अथवा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसँग जो लड्नुको प्रतिज्ञा गर्दछन्, त्यसमा अल्लाहका साथ सच्चा रहून् ।

[4]अर्थात् अवसरवाद तथा विरोधका मुक़ाबिलामा क्षमा-याचना तथा विशुद्धताको प्रदर्शन उत्तम छ ।

[5]एक-अर्काको हत्या गरेर. अर्थात् अधिकार तथा आधिपत्यको गलत प्रयोग गर । इमाम इब्ने क़सीरले تَوَلَّيْتُمْ को अनुवाद गरेका छन् । "तिमी ज़िहाद (धर्मयुद्ध) बाट फर्किजाउ तथा त्यसबाट विमुख भईहाल ।" अर्थात् फेरि तिमी मूर्खताका युगतिर फर्केर जाउ तथा परस्पर रक्तपात तथा सम्बन्ध विच्छेद गर । यसमा धर्तीमा उपद्रवको साधारणत: तथा नाता तोड्नुको विशेष रुपमा निषेध छ र धर्तीमा सुधार एवं नाता जोड्नमाथि बल दिएको छ, जसको अभिप्राय हो कि सम्बन्धिहरुको साथ, कर्मले तथा धन व्यय गरेर राम्रो व्यवहार गर । हदीसहरुमा पनि यसमा निकै जोड दिएको छ तथा यसको निकै प्रधानता वर्णित छ ।

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾

(२३) यी ती नै मानिस हुन् जसमाथि अल्लाहको धिक्कार छ तथा (अल्लाहले) जसको सुन्ने शक्ति तथा आँखाको ज्योति खोसिहालेको छ ।[1]

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾

(२४) के यिनी कुर्आनमा चिन्तन-मनन गर्दैनन् ? अथवा उनका हृदयहरुमा उनका ताल्चाहरु लागिसकेका छन् ?[2]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ۙ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾

(२५) जो मानिस आफ्ना पिठ्यूँका बल फर्किहाले यसका पश्चात कि उनका लागि मार्गदर्शन स्पष्ट भइसक्यो ।[3] नि:सन्देह शैतानले उनका लागि (उनका कार्यहरुलाई) शोभनीय गरिदिएको छ तथा उनलाई छुट दिएको छ ।[4]

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ

(२६) यो यसकारण[5] कि उनीहरुले ती मानिसहरुसित जसले अल्लाहबाट अवतरित गरिएको (प्रकाशना) लाई नराम्रो ठाने,[6] यो भने कि हामीले पनि निकट

[1]अर्थात् यस्ता मानिसहरुका कानहरुलाई (सत्य सुन्नुबाट) बहिरा तथा आँखालाई (सत्य देख्नुबाट) अन्धो गरिदिएको छ, जुन यो परिणाम हो उनका उपरोक्त कुकर्महरुको ।

[2]जसका कारण कुर्आनका अर्थ तथा भावार्थ उनका हृदयहरुका भित्र जाँदैनन् ।

[3]यसबाट अभिप्राय मुनाफ़िक़ीन (द्वयवादी) नै हुन्, जसले जिहाद (धर्मयुद्ध) बाट भागेर कुफ्र तथा धर्म परिवर्तनलाई व्यक्त गरिदिए ।

[4]यस क्रियाको कर्ता पनि शैतान हो । अर्थात् مَدَّلَهُمْ فِي الأملِ و وعَدهم طول العُمر अर्थात् उनीहरुलाई लामो कामनाहरु तथा यस धोकामा पारिदिएको छ कि अहिले त तिम्रो लामो आयु छ, किन लडाईंमा आफ्ना प्राण गुमाउँदैछौ ? अथवा कर्ता अल्लाह हो, अल्लाहले उनलाई छुट दियो अर्थात तुरुन्त उनलाई समातेन ।

[5]'यिनीहरु' सित तात्पर्य उनको इस्लाम धर्मबाट विमुख हुनु हो ।

[6]अर्थात् अवसरवादीहरुले मुशिरकहरुसित अथवा यहूदीहरुसित भने ।

فِي بَعْضِ الْأَمْرِ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾

भविष्यमा केही कार्यहरुमा[1] तिमीले भनेको मान्नेछौं, तथा अल्लाह उनका गुप्त कुराहरुलाई राम्ररी जान्दछ ।[2]

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾

(२७) त उनको कस्तो (दुर्गत) हुनेछ, जब फरिश्ताहरु उनका प्राण निकाल्दै उनका मुख तथा कम्मरमा हान्नेछन् ।[3]

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾

(२८) यो यसकारण कि यिनीहरु त्यस मार्गमा हिंडे जसबाट (उनीहरुले) अल्लाह (तआ़ला) लाई क्रोधित गरिदिए तथा उनीहरुले त्यसको प्रसन्नतालाई नराम्रो जाने त अल्लाहले उनका कर्महरुलाई अकारक (व्यर्थ) गरिदियो ।

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾

(२९) के उनीहरुले जसका हृदयहरुमा रोग छ यो ठानेछन् कि अल्लाह उनका कपटलाई प्रकट नै गर्नेछैन ।[4]

---

[1] अर्थात् नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम तथा उहाँका ल्याइएको धर्मको विरोधमा ।

[2] जस्तो अर्को स्थानमा अल्लाहले भन्नुभयो :

﴿وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ﴾

"अल्लाह उनका रात्रिहरुको कुराकानी लेखिराखेको छ ।" (अन-निसा-८१)

[3] यो काफिरहरुको त्यस समयको स्थिति वर्णन गरिएको छ जब फरिश्ता (यमदूत) उनका प्राण निकाल्छन् । प्राण फरिश्ताहरुबाट बाँच्नका लागि शरीरमा लुक्छन् तथा यताउता भाग्छन् त फरिश्ताहरु कडाईका साथ त्यसलाई समात्छन्, खिच्छन् र हान्दछन् । यो विषय यसभन्दा पहिला सूर: अनआम-९३ तथा सूर: अंफाल-५० मा गुज्रिसकेको छ ।

[4] أَضْغَان (अज़ग़ान) ضِغْن (जिग्न) को बहुवचन हो । जसको अर्थ द्वेष, कपट तथा बैर हो । मुनाफ़िकहरु (अवसरवादीहरु) का हृदयमा इस्लाम तथा मुसलमानहरुका विरोधमा जो ईर्ष्या तथा द्वेष थियो, त्यसका परिप्रेक्ष्यमा भनिंदैछ कि के यिनीहरु ठान्दछन् कि अल्लाह तआ़ला त्यसलाई व्यक्त गर्नमा समर्थ छैन ?

وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ أَعْمٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾

(३०) तथा यदि हामीले चाहेको भए त ती सबैलाई तिमीलाई देखाइदिन्थ्यौं त तिमी उनका मुखबाटै उनलाई चिनिहाल्थ्यौ,[1] तथा नि:सन्देह तिमी उनीहरुलाई उनको कुराका तरीकाबाट चिनिहाल्नेछौ,[2] तिम्रा सारा कार्य अल्लाहलाई ज्ञात छ ।

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجٰهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصّٰبِرِينَ ۙ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾

(३१) नि:सन्देह हामीले तिम्रो परीक्षा लिनेछौं ताकि तिमीमध्ये धर्मयुद्ध गर्नेहरु तथा धैर्य राख्नेहरुलाई देखिहालूँ । तथा हामी तिम्रा अवस्थाहरुको पनि निरीक्षण गरिहालौं ।[3]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَشَآقُّوا۟ الرَّسُولَ مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى ۙ لَنْ يَضُرُّوا۟ اللّٰهَ شَيْـًٔا ۗ

(३२) नि:सन्देह जसले कुफ्र गरे अल्लाहका मार्गबाट मानिसहरुलाई रोके तथा रसूलको विरोध गरे यसका पश्चात कि उनका लागि मार्गदर्शन स्पष्ट भइसक्यो, यिनी कहिल्यै अल्लाहको कुनै हानि

[1]अर्थात् एक-एक व्यक्तिको चिन्ह प्रकार बनाइदिन्थ्यौं कि प्रत्येक मुनाफ़िकलाई देखेर स्पष्टरुपले चिनिहालिन्थ्यो । किन्तु सबै मुनाफ़िकहरु (द्वयवादीहरु) का लागि अल्लाहले यस्तो यसकारण गरेन कि यो अल्लाहका लागि दोषहरुमाथि पर्दा हाल्नुका गुणका लागि प्रतिकूल छ । त्यो साधारणत: पर्दा हाल्दछ, पर्दाफास गर्दैन । दोस्रो, उसले मानिसहरुलाई प्रत्यक्षमा निर्णय गर्नुको तथा अन्त:करणका मामिलालाई अल्लाहलाई सुम्पिन आदेश दिएको छ ।

[2]हो, त्यसको शैली तथा कुरा गर्नुको ढङ्ग नै यस्तो हुन्छ जो उनका अन्त:करणको संकेत हुन्छ, जसबाट त्यसलाई पैग़म्बर त अवश्य चिन्न सक्दछ । यो साधारणत: देखिन्छ कि इन्सानका मनमा जे-जति हुन्छ, त्यसले त्यसलाई जति लुकाओस् किन्तु उसको कुरा, चाल-चलन तथा केही विशेष स्थितिहरु उसका मनका भेदलाई व्यक्त गरिदिन्छन् ।

[3]अल्लाह तआ़लाका ज्ञानमा त पहिलादेखि सबै कुरा छ । यहाँ ज्ञानसित अभिप्राय त्यो घटित एवं प्रकट हुनु हो ताकि अरुहरुले पनि जानून् तथा देखिहालून् । इमाम इब्ने क़सीरले यसको भावार्थ वर्णन गरेका छन् | حتى نعلم وقوعه 'हामी त्यसका हुनुलाई जानीहाल ।' इब्ने अब्बास रज़ीयल्लाहु अन्हुमा यसप्रकारका शब्दहरुको अनुवाद गर्नुहुन्थ्यो لنرى ताकि हामीले देखिहालौं (इब्ने क़सीर) र यही अर्थ अधिक शुद्ध छ ।

وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾

गर्ने छैनन् ।[1] शीघ्र नै उनका कर्म त्यसले नष्ट गरिदिनेछ ।[2]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾

(३३) हे ईमानवालाहरु ! अल्लाहको आज्ञापालन गर तथा रसूलले भनेको कुरा मान तथा आफ्ना कर्महरुलाई नाश नगर ।[3]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾

(३४) नि:सन्देह जसले कुफ्र गरे तथा अल्लाहका मार्गबाट (अरुहरुलाई) रोके, अनि कुफ्रकै अवस्थामा मरे (विश्वास गर कि) अल्लाहले उनलाई कदापि क्षमा गर्नेछैन ।

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ

(३५) त तिमी क्षीण बनेर सन्धिको प्रार्थनामा नझर जबकि तिमी नै (विजयी एवं) उच्च रहनेछौ ।[4] तथा अल्लाह तिम्रो साथमा

[1]बरु आफ्नै ठूलो क्षति बेहोर्नेछन् ।

[2]किनकि बिना ईमान अल्लाहका निकट कुनै कर्मको कुनै महत्व छैन । ईमान तथा शुद्धता नै कुनै पनि राम्रा कर्मलाई यस योग्य बनाइदिन्छ कि अल्लाहका निकट त्यसको पुण्य प्राप्त होस् ।

[3]अर्थात् मुनाफ़िक तथा धर्मभ्रष्टहरुको जस्तो द्वयवाद तथा धर्मभ्रष्ट गरेर आफ्ना कर्महरुलाई नष्ट नगर । यो मानौं इस्लाममा स्थिर (अडिग) रहनुको आदेश हो । केही ज्ञाताहरुले पाप तथा कुकर्मलाई पनि कर्म नष्ट हुनुको कारण भनेका छन् । यसैकारण मोमिनहरुका गुणहरुमा एउटा गुण यो पनि वर्णन गरिएको छ कि उनीहरु पाप तथा कुकर्मबाट पन्छिन्छन् । (अन्नज्म-३२) यस आधारमा यसमा पाप तथा कुकर्मबाट पन्छिनुमाथि जोड छ । यस आयतबाट यो पनि ज्ञात भयो कि कुनै कर्म जति उत्तम किन नदेखियोस् । यदि अल्लाह तथा त्यसका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका आज्ञा पालनको परिधिभन्दा बाहिर छन् भने व्यर्थ तथा अकारथ छन् ।

[4]अभिप्राय यो हो कि जब तिमी संख्या तथा शक्तिमा शत्रुमाथि प्रभुत्वशाली तथा उच्च छौ भने यस्तो दशामा काफिरहरुका साथ सन्धि तथा निर्बलताको प्रदर्शन नगर, बरु कुफ्रमा यस्तो कडा प्रहार गर कि अल्लाहको धर्म उच्च हुनजाओस् । प्रभुत्वशाली तथा भारी हुँदाहुँदै कुफ्रसँग सन्धिको अभिप्राय कुफ्रका प्रभावलाई

وَلَنْ يَّتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾

छ ।[1] (आफ्ना ज्ञानद्वारा) असम्भव छ कि त्यसले तिम्रा कर्म नष्ट गरिदेओस् ।[2]

اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ؕ وَاِنْ تُؤْمِنُوْا وَتَتَّقُوْا يُؤْتِكُمْ اُجُوْرَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾

(३६) वास्तवमा सांसारिक जीवन त खेलकूद हो,[3] तथा यदि तिमीले ईमान स्वीकार गर्नेछौ तथा संयम अपनाउनेछौ भने अल्लाहले तिमीलाई तिम्रा कर्मफल दिनेछ तथा त्यो तिमीसित तिम्रा धन माँग्दैन ।[4]

اِنْ يَّسْـَٔلْكُمُوْهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوْا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾

(३७) यदि त्यसले तिमीसित तिम्रो धन माँग्दछ तथा जोड दिएर माँग्छ भने त तिनी त्यसबाट कंजुसी गर्नथाल्छौ तथा त्यसले तिम्रा खोटलाई प्रकट

बढाउनमा सहायता दिनु हो । यो एउटा ठूलो अपराध हो । यसको मतलव यो होइन कि काफ़िरहरुका साथ सन्धि गर्नुको अनुमति छैन । त्यो अनुमति निश्चित रुपमा छ किन्तु प्रत्येक समयमा होइन, मात्र त्यस समय जब मुसलमान संख्यामा कम तथा साधनहरुमा तल होऊन् । यस्तो अवस्थामा लडाईको अपेक्षा सन्धिमा अधिक लाभ छ ताकि यस अवसरको लाभ प्राप्त गरी मुसलमान पूर्ण तयारी गरिहालून्, जस्तै नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले मक्काका नास्तिकहरुसित युद्ध नगर्नुको दस वर्षका लागि सम्झौता गर्नुभएको थियो ।

[1]यसमा मुसलमानहरुका लागि काफ़िरहरुमाथि ठूलो विजय तथा सहायताको शुभ-सूचना हो । जसका साथमा अल्लाह छ त्यसलाई कसले पराजित गर्नसक्छ ?

[2]अपितु त्यसले त्यसमा पूरा फल दिनेछ तथा त्यसमा कुनै कमी गर्ने छैन ।

[3]अर्थात् एउटा धोका हो । त्यसको कुनै कुराको अधिकार छन् उसलाई स्थिरता र न उसको विश्वास ।

[4]अर्थात् त्यो तिम्रा धनहरुबाट निस्पृह छ । यसकारण उसले ज़कात (धर्मदान) मा तिमीसित पूरा मालको माँग गरेको छैन । बरु एक अति अल्पभागको अर्थात् केवल साढे दुई प्रतिशतको, त्यो पनि एक वर्षका पश्चात आफ्नो आवश्यकताभन्दा अधिक भएमा । यसका अतिरिक्त त्यसको उद्देश्य पनि आफ्नै भाइ-बन्धुहरुको सहायता तथा हित हो न कि अल्लाह तिम्रा मालबाट आफ्ना राज्यको खर्च पूरा गर्दछ ।

गरिदिनेछ ।[1]

(३८) सावधान ! तिमी ती मानिस हौ कि अल्लाहका मार्गमा खर्च गर्नका लागि बोलाइन्छौ[2] त तिमीमध्येबाट केही कन्जुसी गर्न थाल्छन्,[3] तथा जो कंजुसी गर्दछ त्यो वस्तुतः स्वयं आफूबाट कंजूसी गर्दछ । अल्लाह (तआला) निस्पृह छ तथा तिमी मुहताज (निमुखा) हौ,[4] तथा यदि तिमी विमुख भइहाल्छौ[5] त त्यसले तिम्रा साटो अन्य मानिसहरुलाई ल्याउनेछ जो फेरि तिमीजस्ता हुने छैनन् ।[6]

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ تُدۡعَوۡنَ لِتُنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبۡخَلُۖ وَمَن يَبۡخَلۡ فَإِنَّمَا يَبۡخَلُ عَن نَّفۡسِهِۦۚ وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُۚ وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ يَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓاْ أَمۡثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

[1]अर्थात् यदि आवश्यकताभन्दा अधिक पूरा मालको माग गर्दछ, त्यो पनि दूराग्रहका साथ जोड दिएर त यो मानवीय स्वभाव हो कि तिमीले पनि कंजूसी गर्नेछौ तथा इस्लामका विरुद्ध आफ्नो शत्रुता एवं वैरभावको प्रदर्शन पनि ।

[2]अर्थात् केही भाग ज़कात स्वरुप तथा केही अल्लाहका मार्गमा खर्च गर ।

[3]अर्थात् स्वयंलाई नै अल्लाहको मार्गमा खर्च गर्नुका पुण्यबाट बञ्चित राख्दछ ।

[4]अर्थात् अल्लाह तिमीलाई खर्च गर्नुको प्रलोभन (प्रोत्साहन) यसकारण दिँदैन कि तिम्रो मालको आवश्यकता छैन । होइन, त्यो त अपेक्षामुक्त, निस्पृह छ । त्यो त तिम्रै लाभका लागि यो आज्ञा दिन्छ कि एक त तिम्रा आफ्नै मनको शुद्धि होस् । दोस्रो, निर्धनहरुको आवश्यकता पूरा होस् । तेस्रो, तिमी शत्रुमाथि प्रभावशाली तथा उच्च रह । अतः अल्लाहको सहायता एवं दयाको आवश्यकता तिमीलाई छ, न कि अल्लाहलाई ।

[5]अर्थात् इस्लामबाट कुफ्रतिर फर्केर जाउ ।

[6]अपितु तिमीभन्दा अधिक अल्लाह तथा रसूलका आज्ञापालक तथा अल्लाहको मार्गमा खर्च गर्नेहरु हुनेछन् । नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित उनका विषयमा सोधियो त उहाँले आदरणीय सलमान फारसी रज़ीयल्लाहु अन्हुका काँधमा हात राखेर भन्नुभयो: "यसबाट अभिप्राय यो तथा यसको जाति हो । सौगन्ध छ त्यसको जसका हातमा मेरो प्राण छ, यदि ईमान सुरैया (कृत्तिका) नक्षत्र त (तारा) मा छ भने त्यसलाई फ़ारसका केही मानिसले प्राप्त गरिहाल्नेछन् ।" (तिर्मिजी, अलबानीले अस्सहीहामा वर्णन गर्नुभयो ३/१४) (तिर्मिजी अस्सहीहा अल्बानी)

सूरतुल फ़त्ह-४८

سُورَةُ الْفَتْحِ

सूर: फ़त्ह* मदनी सूर: हो। यसमा उनन्तीस आयत तथा चार रूकूअ छन्।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं कृपालु छ।

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ①

(१) नि:सन्देह (हे नबी !) हामीले तपाईंलाई एक खुल्ला विजय प्रदान गरेका छौं।

لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ

(२) ताकि जे-जति तिम्रा पाप पूर्वमा भए तथा

*६ हिज्रीमा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम तथा लगभग एक हजार चार सय सहाबा उमराका लागि मक्का गए। किन्तु मक्काका निकट हुदैबियाका स्थानमा काफ़िरहरुले उहाँलाई रोकिदिए। तथा उमरा गर्न दिएनन्। उहाँले आदरणीय उस्मान रज़ीयल्लाहु अन्हुलाई आफ्नो प्रतिनिधि बनाएर मक्का पठाउनुभयो ताकि उनी कुरैशका प्रमुखहरुसित कुरा गरेर उनीहरुलाई मुसलमानहरुलाई उमरा गर्नुको आज्ञा दिनुमा तयार गरून्। किन्तु आदरणीय उस्मान रज़ीयल्लाहु अन्हु मक्का जानुका पश्चात उनको शहादत (हत्या) को अफ़वाह फैलिहाल्यो, जसपश्चात उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले सहाबासित आदरणीय उस्मान रज़ीयल्लाहु अन्हुको प्रतिशोध लिनका लागि "बैअत" प्रतिज्ञा गराउनुभयो। जो 'बैअते रिज़वान' कहलाउँछ। यो अफवाह गलत सिद्ध भयो, तैपनि काफ़िरहरुले अनुमति दिएनन् तथा मुसलमानहरुले आगामी वर्षका वचनमा फिर्ता हुने इरादा गरिहाले। त्यहीं टाउकोको मुण्डन पनि गरे तथा बलि पनि गरिहाले। त्यसका अतिरिक्त काफ़िरहरुले केही अन्य कुराहरुमा सम्झौता भयो जसलाई सहाबाको बहुमतले मन पराउँदैनथ्यो। किन्तु नबीको दृष्टिले यसका दूरगामी प्रभावका अनुमान लगाउँदै काफ़िरहरुका शर्तहरुमा नै सम्झौतालाई उत्तम ठान्नुभयो। हुदैबियाबाट मदीनातर्फ फर्कंदा मार्गमा यो सूर: अवतरित भयो, जसमा सन्धिलाई खुला रुपमा विजय भनियो, किनकि यो सन्धि मक्काको विजयको आधार सिद्ध भयो तथा यसका दुई वर्ष पश्चात नै मुसलमानहरुले मक्कामा विजेताका रुपमा प्रवेश गरे। यसैकारण केही सहाबाले भन्दथे कि तिमी मक्काको विजयलाई विजय मान्दछौ तथा हामी हुदैबियाका सम्झौतालाई विजय गन्दछौं। तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले यस सूर:का सम्बन्धमा भन्नुभयो कि आजको राति ममाथि त्यो सूर: अवतरित भएको छ, जुन मलाई संसार तथा त्यसको प्रत्येक वस्तुभन्दा अधिक प्रिय छ। (सहीह बुख़ारी, किताबुल मगाज़ी, बाबु गज़्वतिल हुदैबिया व तफ़सीर सूरतिल फ़त्ह)

مِنْ ذَنْۢبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ۙ﴿۲﴾

जो पछाडी भए सबैलाई अल्लाह (तआ़ला) क्षमा गरिदेओस्[1] तथा तिमीमाथि आफ्ना उपकार पूर्ण गरिदेओस्[2] तथा तिमीलाई सोझो मार्गमा हिंडाओस् ।[3]

وَّيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزِيْزًا ﴿۳﴾

(३) तथा तपाईंलाई एउटा शक्तिशाली सहायता प्रदान गरोस् ।

هُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ فِيْ قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِيْنَ لِيَزْدَادُوْٓا اِيْمَانًا مَّعَ اِيْمَانِهِمْ ۭ وَلِلّٰهِ جُنُوْدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ

(४) त्यही हो जसले मुसलमानहरुका हृदयमा शान्ति (एवं आत्मविश्वास) हालिदियो, ताकि उनी आफ्ना ईमानका साथ-साथै अरु पनि ईमानमा बढिहालून् ।[4] तथा आकाशहरु तथा धर्तीका (समस्त) सेनाहरु अल्लाहकै हुन्,[5] तथा

यसबाट तात्पर्य प्रथम त्यागका विषय अथवा त्यो विषय हो जो उहाँले आफ्नो समझ तथा अनुभवले गर्नुभयो किन्तु अल्लाहले उनलाई मन पराएन, जस्तै अब्दुल्लाह बिन उम्मे मक्तूमको घटना छ, जसपश्चात सूर: 'अबस' उत्रयो । यो विषय तथा कुरा यद्यपि गुनाह (पाप) तथा निर्दोषताका विपरीत छैनन् तथा उहाँको मर्यादा (महानता) देख्दै उनलाई पनि आलस्य मानियो जसमा क्षमाको घोषणा गरिदैछ । لِيَغْفِرَ मा लाम कारणवाची हो, अर्थात् यो खुल्ला विजय ती तीन कुराको कारण हो जो आयतमा वर्णित छ । तथा त्यो पापहरुको क्षमाको कारण यसकारण हो कि यस सन्धिका पश्चात इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नेहरुको संख्या निकै बढ्यो, जसबाट उहाँका ठूलो पुण्यमा पनि अधिकता भयो तथा पुण्यकर्म, कुकर्महरुका लागि प्रायश्चित हुन् ।

[2]त्यस धर्मलाई प्रभुत्व दिएर जसको आमन्त्रण तिमी दिन्छौ अथवा विजय तथा प्रभुत्व प्रदान गरेर तथा केही भन्दछन् कि क्षमा तथा संमार्गमा दृढता यही उपहारको पूर्ति हो ।

[3]अर्थात् त्यसमाथि दृढता सुलभ गराओस् । मार्गदर्शनलाई उत्तम श्रेणीले सम्मानित गरोस् ।

[4]अर्थात् त्यस व्यग्रताका पश्चात जो मुसलमानहरुलाई हुदैबीयाका शर्तहरुको कारण भयो, अल्लाहले उनका हृदयलाई शान्ति प्रदान गऱ्यो जसले उनका हृदयलाई अधिक सन्तोष तथा ईमान प्राप्त भयो । यो आयत पनि प्रमाण हो कि ईमानमा कमी तथा अधिकता हुन्छ ।

[5]अर्थात् यदि अल्लाह तआ़ला चाहन्छ भने आफ्नो कुनै सेना (जस्तै फरिश्ताहरु) बाट काफ़िरहरुको विनाश गराइदेओस्, किन्तु उसले आफ्ना हिक्मतका कारण यस्तो गरेन तथा त्यसको ठाउँमा मोमिनहरुलाई युद्ध तथा जिहादको आदेश दियो । यसकारण अगाडी आफ्नो गुण सर्वज्ञ عليم तत्वदर्शी حكيم भनेको छ । अथवा अभिप्राय यो हो कि आकाश तथा धर्तीका फरिश्ता तथा यसैप्रकार अन्य शक्तिशाली सेना सबै अल्लाहका अधीन छन् तथा उनीबाट जस्तो चाहन्छ काम लिन्छ ।

عَلِيمًا حَكِيمًا ④

अल्लाह (तआ़ला) सर्वज्ञ हिक्मतवाला छ।

لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ⑤

(५) ताकि मुसलमान पुरुषहरु तथा महिलाहरुलाई ती स्वर्गहरुमा लगोस्, जसका[1] तल जलस्रोत प्रवाहित छन्, जहाँ उनी सधैं रहनेछन् तथा उनीबाट उनका पापलाई मेटाइदेओस्। तथा अल्लाहका निकट यो बहुत ठूलो सफलता हो।

وَيُعَذِّبَ الْمُنَٰفِقِينَ وَالْمُنَٰفِقَٰتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَٰتِ الظَّآنِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ⑥

(६) तथा ताकि ती मुनाफ़िक् पुरुषहरु एवं मुनाफ़िक महिलाहरु तथा मूर्तिपूजक पुरुषहरु एवं मूर्तिपूजक महिलाहरुलाई यातना देओस् जो अल्लाह (तआ़ला) का सम्बन्धमा कुविचार राख्नेहरु हुन्।[2] (वास्तवमा) उनीमाथि नराम्रो कुराको चक्र छ।[3] अल्लाह उनीमाथि क्रोधित भयो तथा उनलाई धिक्कार्‍यो र उनका लागि नरक् तयार गर्‍यो, तथा त्यो फर्किनुको (अत्यन्त) नराम्रो स्थान हो।

وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ⑦

(७) तथा अल्लाहकै लागि आकाशहरु तथा धर्तीका सेनाहरु हुन् तथा अल्लाह शक्तिशाली

कैयन् पटक त्यो एक काफ़िर समूहलाई दोस्रो काफ़िर समूहमाथि प्रभुत्व दिएर मुसलमानहरुको सहायताको मार्ग पैदा गर्दछ। आशय यो वर्णन गर्नु हो कि हे मुसलमानहरु! अल्लाहलाई तिम्रो जरुरत छैन, त्यो आफ्ना पैग़म्बर तथा धर्मको सहायताको काम कुनै पनि गिरोह तथा सेनाबाट लिनसक्छ। (इब्ने कसीर तथा ऐसरुत्तफासीर)

[1]हदीसमा वर्णित छ कि जब मुसलमानहरुले सूर: फ़तहको आरम्भिक भाग सुन त उनले रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसँग भने तपाईंलाई لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ बधाई छ, हामा लागि के छ? जसपश्चात अल्लाहले आयत لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ अवतरित गरिदियो। (सहीह बुख़ारी, बाबु गज्वतिल हुदैबीयह) केही ज्ञाताहरु भन्दछन् कि यो لِيَزْدَادُوا अथवा يَنْصُرَكَ सित सम्बन्धित छ।

[2]अर्थात् अल्लाहका आदेशहरुमाथि आरोप लगाउँछन् तथा सहाबाका सम्बन्धमा भ्रम राख्दछन् कि यिनी पराजित अथवा हत भइहाल्नेछन् तथा इस्लाम धर्म समाप्त भइहाल्नेछ। (इब्ने क़सीर)

[3]यो जुन चक्र, यातना एवं विनाशको मुसलमानहरुका लागि प्रतिक्षा गरिराखेका छन्, त्यो त उनैको भाग्य बन्न लागेको छ।

एवं हिम्मतवाला छ ।[1]

(८) निःसन्देह हामीले तिमीलाई साक्षी दिनेवाला तथा शुभ-सूचना सुनाउने एवं सचेत गर्नेवाला पठाएका छौं ।

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ٨

(९) ताकि (हे मुसलमानहरु !) तिमी अल्लाह तथा त्यसका रसूलमाथि ईमान स्वीकार गर तथा त्यसको सहायता गर र त्यसको आदर गर, तथा अल्लाहको पवित्रताको बिहान, साँझ वर्णन गर ।

لِّتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُۚ وَتُسَبِّحُوهُ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلًا ٩

(१०) जुन मानिस तिमीसित बैअत (अल्लाह एवं त्यसका रसूलको आज्ञा तथा अनुसरणको वचन बद्धता प्रकट गर्नु) गर्दछन् उनी निःसन्देह अल्लाहबाटै बैअत गर्दछन् ।[2] उनका हातहरुमाथि अल्लाहको हात छ,[3] त जो व्यक्ति वचन तोड्दछ,[4] तथा जुन व्यक्ति त्यस वचनलाई

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوۡقَ أَيۡدِيهِمۡۚ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَوۡفَىٰ بِمَا عَٰهَدَ عَلَيۡهُ ٱللَّهَ فَسَيُؤۡتِيهِ أَجۡرًا عَظِيمٗا ١٠

---

[1]यहाँ त्यसलाई मुनाफिक् तथा काफ़िरहरुको सन्दर्भमा पुनः वर्णन गरिएको छ कि अल्लाह तआला आफ्ना यी विरोधीहरुलाई हरप्रकारले विध्वस्त गर्न समर्थ छ । यो अर्कै कुरो हो कि त्यो आफ्नो हिक्मतका अधीन उनलाई जति चाहन्छ अवसर देओस् ।

[2]यो बैअत वास्तवमा अल्लाहकै हो, किनकि उसैले जिहाद (धर्मयुद्ध) को आदेश दिएको छ । जस्तो अर्को स्थानमा भन्यो कि यी आफ्ना प्राण तथा मालहरुको स्वर्गका साटो अल्लाहसित सौदा हो । (अत्तौबा-१११) यो यसैप्रकार छ, जस्तो ﴿مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَ﴾ (अन-निसा-८०)

[3]आयतबाट त्यही 'बैअते रिज्वान' अभिप्राय हो जो नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले आदरणीय उस्मानको शहादत (हत्या) को सूचना सुनेर उनको प्रतिशोध लिनका लागि हुदैबीयामा उपस्थित १४ वा १५ सय मुसलमानहरुसित लिनुभएको थियो ।

[4]نَكَثَ (वचन भङ्ग गर्न) बाट तात्पर्य यहाँ बैअत तोड्दिनु अर्थात् प्रतिज्ञा अनुसार, युद्धमा भाग नलिनु हो । अर्थात् जुन व्यक्तिले यस्तो गर्नेछ त त्यसको प्रतिक्रिया उसैमाथि पर्नेछ ।

पूरा गर्दछ जुन उसले अल्लाहका साथ गरेको छ[1] त त्यसलाई शीघ्र अल्लाहले बहुत ठूलो प्रतिफल (पुण्य) दिनेछ ।

(११) गाउँलेहरुमध्ये जो पछाडी छाडिएका थिए उनीहरुले अब तिमीसित भन्नेछन् कि हामी आफ्ना धन तथा सन्तानमा लागिरहयौं । तसर्थ तपाईं हाम्रा लागि क्षमाको प्रार्थना गर्नुस्,[2] यिनीहरु आफ्ना मुखले त्यो भन्दछन् जो उनका हृदयमा छैन ।[3] तपाईं उत्तर दिनुस् कि तिम्रा लागि अल्लाहको तर्फबाट कुनै कुराको पनि अधिकार कसले राख्दछ यदि त्यसले तिमीलाई हानि पुऱ्याउन चाहन्छ,[4] अथवा तिमीलाई कुनै लाभ

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا ۚ بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾

[1]कि त्यसले अल्लाहका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सहायता गर्नेछ, उनका साथ भई युद्ध गर्नेछ यहाँसम्मकि अल्लाह मुसलमानहरुलाई विजय तथा प्रभुत्व प्रदान गरोस् ।

[2]यसबाट मदीनाका आसपास आबाद जातिहरु गिफ़ार, मुजैनह, जुहैनह, अस्लम तथा अन्य जातिहरु अभिप्राय छन् । जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले स्वप्न देख्नुका पश्चात (जसको विवरण पछि आउनेछ) उमराका लागि मक्का जानुको सार्वजनिक घोषणा गराइदिनु हो । उक्त जातिहरुले सोचे कि वर्तमान स्थिति त मक्का जानका लागि अनुकूल छैन । त्यहाँ अहिले काफ़िरहरुको प्रभुत्व छ तथा मुसलमान निर्बल छन्, तथा मुसलमान उमराका लागि शस्त्र धारण गरी जान सक्दैनन् । यदि यस्तोमा काफ़िरहरुले मुसलमानहरुसित युद्ध गर्नुको निर्णय लिए त निहत्था मुसलमान उनको मुक़ाबिला कसरी गर्नेछ ? यस समय मक्का जानुको अर्थ स्वयंको विनाश गर्नु हो । यसकारण यिनीहरु तपाईंका साथ उमराका लागि गएनन् । अल्लाह तआला उनका विषयमा भन्दछ कि यिनी तिमीसित कामहरुको बहाना गर्नेछन् तथा क्षमायाचनाका लागि प्रार्थनाहरु गर्नेछन् ।

[3]अर्थात् मुखहरुमा त यो छ कि हाम्रा पछाडी हाम्रा घरहरु तथा बाल-बच्चाहरुको संरक्षक कोही थिएन । अतः हामी स्वयं नै रुक्नुपऱ्यो, किन्तु वास्तवमा उनी पछि रहनु निफ़ाक़ (अवसरवाद) तथा मृत्युका भयका कारण थियो ।

[4]यदि अल्लाह तिम्रा माल ध्वस्त गर्नु तथा तिम्रा परिवारलाई विनाश गर्नुको निर्णय गर्छ त के तिमीमध्ये कोही यस्तो छ जसले त्यसलाई यस्तो गर्न नदेओस् ।

पुऱ्याउन चाहन्छ ।[१] बरु तिमी जे-जति गरिराखेका छौ, त्यससित अल्लाह (तआ़ला) राम्ररी परिचित छ ।[२]

بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّنْقَلِبَ الرَّسُوْلُ وَالْمُؤْمِنُوْنَ اِلٰٓى اَهْلِيْهِمْ اَبَدًا وَّزُيِّنَ ذٰلِكَ فِيْ قُلُوْبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُوْرًا ﴿١٢﴾

(१२) (होइन) बरु तिमीले त यो भन्ठानेका थियौ कि पैग़म्बर एवं मुसलमानहरुको आफ्ना घरहरुतिर फर्किआउने कुरा पूर्णतः असम्भव छ तथा यही विचार तिम्रा हृदयमा बसिसकेको थियो; तिमीले कुविचार गरेका थियौ ।[३] (वास्तवमा) तिमीहरु छौ पनि नष्ट हुनेवाला ।[४]

وَمَنْ لَّمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ فَاِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ سَعِيْرًا ﴿١٣﴾

(१३) तथा जो व्यक्ति अल्लाहमाथि तथा त्यसका रसूलमाथि ईमान स्वीकार गर्दैन त हामीले पनि यस्ता काफ़िरहरुका लागि प्रज्वलित अग्नि तयार गरेका छौं ।

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١٤﴾

(१४) तथा आकाशहरु तथा धर्तीको राज्य अल्लाहकै लागि छ, जसलाई चाहन्छ क्षमा गरिदेओस् तथा जसलाई चाहन्छ यातना देओस्, तथा अल्लाह तआ़ला अत्यन्त क्षमाशील कृपालु छ ।[५]

अर्थात् तिमीलाई सहायता पुऱ्याउन तथा ग़नीमत प्रदान गर्न चाहन्छ भने कसले रोक्न सक्दछ ?

[२]यो वास्तवमा उपरोक्त पछि रहिजानेहरुको खण्डन हो, जसले यो अनुमान गरिहालेका थिए कि यदि उनी नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका साथ गएनन् भने हानिबाट सुरक्षित तथा लाभबाट लाभान्वित हुनेछन्, जबकि लाभ तथा हानिको सर्वाधिकार अल्लाहकै हातमा छ ।

[२]अर्थात् तिमीलाई तिम्रो कर्महरुको पूरा फल दिनेछ ।

[३]तथा त्यो यही थियो कि अल्लाहले आफ्ना रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सहायता गर्नेछैन । यो त्यही प्रथम अनुमान हो, यहाँ जोड दिनका लागि दोहोऱ्याइएको छ ।

[४]بُوْرٌ – بَائِرٌ को बहुवचन हो, नाशवान, अर्थात् यी मानिसहरु हुन् जसको भाग्य विनाश हो यदि यिनी अल्लाहको प्रकोपबाट बचिहाले त परलोकमा बचेर जान सक्दैनन्, त्यहाँ त दण्ड अवश्य भोग्नुछ ।

[५]यसमा पिछड्नेवालाहरुका लागि क्षमा माँग्नु तथा अल्लाहको तर्फबाट ध्यान गर्नुको

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

(१५) जब तिमी (युद्धमा प्राप्त) परिहार लिन जान थाल्नेछौ त तुरुन्त यी पछि छाडिएका मानिसहरुले भन्नेछन् कि हामीलाई पनि आफ्ना साथ हिंड्नुको आज्ञा दिनुस्[1] उनीहरु चाहन्छन् कि अल्लाह (तआ़ला) का कथनलाई बदलिदिनु ।[2] (तपाईं) भनिदिनुस् कि अल्लाह (तआ़ला) पूर्वमा नै भनिसकेको छ कि तिमी कदापि हाम्रो अनुगमन गर्ने छैनौ ।[3] त उनीहरुले त्यसको उत्तर दिनेछन् (होइन-होइन) बरु तिमी हामीसित द्वेष राख्दछौ ।[4] (वास्तविक कुरो यो हो) कि उनीहरु निकै नै कम बुझ्दछन् ।[5]

प्रलोभन हो कि यदि उनीहरु द्वयवादबाट तौबा गर्दछन् त अल्लाह तआ़लाले उनीहरुलाई क्षमा गरिदिनेछ । त्यो अति क्षमावान दयानिधि छ ।

[1]यसमा ख़ैबरका युद्धको चर्चा छ, जसको विजयको शुभ-सूचना अल्लाहले हुदैबियहमा दिएको थियो, तथा अल्लाहले यो पनि भनेको थियो कि यहाँबाट जति पनि धन प्राप्त हुनेछ, केवल हुदैबियहमा सम्मिलित मानिसहरुको भाग हो । जस्तो कि हुदैबियहबाट फर्कनुका पश्चात जब उहाँले यहूदीहरुका निरन्तर वचन भङ्ग गर्नुका कारण ख़ैबरमा आक्रमणको योजना बनाउनु भयो त उपरोक्त पछि परेकाले पनि मात्र युद्ध धन प्राप्त गर्नाका लागि साथ जानुको विचार प्रकट गरे, जसलाई स्वीकार गरिएन । आयतमा मग़ानिमसित अभिप्राय ख़ैबरमा प्राप्त मालसितै छ ।

[2]अल्लाहका वचनबाट अभिप्राय अल्लाहका ख़ैबरबाट प्राप्त माल (ग़नीमत) लाई हुदैबियहवालाहरुका लागि विशेष गर्नुको वचन हो । मुनाफ़िक़ीन (अवसरवादी) यसमा भाग लिएर अल्लाहका वचनलाई बदल्न चाहन्थे ।

[3]यो नकार निषेधाज्ञाका अर्थमा छ, अर्थात् तिमीलाई हाम्रो साथमा हिंड्नुको अनुमति छैन । अल्लाहको आदेश पनि यही हो ।

[4]अर्थात् यी पिछडिएका मानिसहरुले भन्दछन् कि तिमी ईर्ष्याका कारणले हामीलाई साथ लैजानबाट भागिराखेका छौ ताकि ग़नीमतका मालमा हामी तिम्रा साझेदार नहोऔं ।

[5]अर्थात् कुरो यो होइन जो तिनीहरु बुझिराखेका छन्, बरु यो प्रतिबन्ध उनीबाट पछि रहनका दण्ड स्वरुप छ । किन्तु वास्तविक कुरो उनको समझमा आइराखेको छैन ।

(१६) (तपाईं) पछि छाडिएका देहातीहरुसित भनिदिनुस् कि शीघ्र नै तिमी एउटा अत्यन्त योद्धा समुदायतिर बोलाइनेछौ कि तिमीले उनीसित युद्ध गर्नेछौ अथवा उनीहरु मुसलमान भइहाल्नेछन् ।[1] त यदि तिमीले आज्ञापालन गर्नेछौ[2] त अल्लाह (तआ़ला) ले तिमीलाई अति उत्तम प्रतिफल दिनेछ,[3] तथा यदि तिमीले मुख फर्काइहाल्यौ जस्तो कि तिमीले यसभन्दा पूर्व मुख फर्काइसकेका छौ, त त्यसले तिमीलाई कष्टदायी यातना दिनेछ ।[4]

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ
سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ
شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ
فَإِن تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا
حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا
كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾

(१७) अन्धाका लागि कुनै पाप छैन, न लङ्गडाका लागि कुनै पाप छ तथा न रोगीका लागि कुनै पाप छ ।[5] र जसले अल्लाह तथा त्यसका रसूलको आज्ञापालन गर्दछ, त्यसलाई अल्लाह यस्ता स्वर्गमा प्रवेश दिनेछ जसका (वृक्षहरुका) तलबाट सरिताहरु

لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا
عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ
حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي

[1]यस योद्धा समुदायका निश्चिततामा मतभेद छ । केही व्याख्याकारहरुले यसबाट अरबकै केही जातिहरु तात्पर्य लिएका छन्, जस्तै हवाजिन अथवा सकीफ़, जससित हुनैनका स्थानमा मुसलमानहरुसित युद्ध भयो अथवा मुसैलमा कज्ज़ाबको जाति बनू हनीफ़ा । केही विद्वानहरुले फारस तथा रोमका अग्निपूजक एवं इसाई तात्पर्य लिएका छन् । ती पछि रहने देहातिहरुसित भनिँदैछ कि शीघ्र नै एक लडाकू जातिसित युद्ध गर्नका लागि तिमीलाई बोलाइनेछ । यदि उनीहरु मुसलमान भएनन् भने उनका तथा तिम्रा बीच युद्ध हुनेछ ।

[2]अर्थात् शुद्ध मनले मुसलमानहरुका साथ मिलेर लड्नेछन् ।

[3]संसारमा ग़नीमत (परिहार) तथा आख़िरतमा पापीहरुको क्षमा एवं स्वर्ग ।

[4]अर्थात् जुनप्रकार हुदैबियहका अवसरमा मुसलमानहरुका साथ मक्का जानबाट भागेका थिए, त्यसैप्रकार अहिले पनि तिमी ज़िहादबाट भाग्छौ भने अल्लाहको दुखद यातना तिम्रो लागि तयार छ ।

[5]अन्धोपना तथा लङ्गडोपनाका कारण हिंड्डुल गर्न नसक्नु, यो दुबै त अवश्य विवशता हो । यस्ता विवश अथवा उनका समान अन्य लाचारहरुलाई ज़िहादबाट अलग गरिदियो । حرج (हरज) को अर्थ दोष हो । यिनका अतिरिक्त जो रोग छन् ती सामयिक व्यवस्था हुन् । जबसम्म उनी वास्तवमा रोगी छन् ज़िहादमा भाग लिनबाट अलग छन् । रोग समाप्त हुनासाथ उनीहरुले ज़िहादमा अरु मुसलमानहरुका साथ भाग लिनेछन् ।

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهٰرُ ۚ وَمَنْ يَّتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٧﴾

प्रवाहित छन्, जसले मुख फर्काउँछ, त्यसलाई कष्टदायी यातनाहरु दिनेछ ।

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيْبًا ﴿١٨﴾

(१८) नि:सन्देह अल्लाह (तआ़ला) ईमान भएकाहरुसित प्रसन्न भइहाल्यो जब उनीहरुले वृक्षमुनि तिमीसित बैअत (प्रतिज्ञा) गरिराखेका थिए ।[१] उनका हृदयहरुमा जे-जति थियो त्यसलाई त्यसले ज्ञात गरिहाल्यो ।[२] तथा उनीमाथि शान्ति अवतरित गऱ्यो[३] तथा उनलाई निकटको विजय प्रदान गऱ्यो ।[४]

وَّمَغَانِمَ كَثِيْرَةً يَّاْخُذُوْنَهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ﴿١٩﴾

(१९) तथा धेरै परिहार जसलाई उनीहरुले प्राप्त गर्नेछन्,[५] तथा अल्लाह प्रभावशाली हिक्मतवाला (तत्वदर्शी) छ ।

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيْرَةً

(२०) अल्लाह तआ़लाले तिमीसित निकै धेरै

[१]यो ती वैअते रिज़्वानमा सम्मिलित सहाबाका लागि अल्लाहको प्रसन्नता तथा उनका पक्का-सच्चा मोमिन हुनुको प्रमाण हो, जसले हुदैबियहमा एउटा रुखमुनि यस कुरामा बैअत (प्रतिज्ञा) गरे कि उनी मक़्काका कुरैशसित लड्नेछन् तथा भाग्ने छैनन ।

[२]अर्थात् उनका हृदयमा जो सच्चाई तथा सफाईमा भावनाहरु थिए, अल्लाह उनीसित पनि परिचित छ । यसबाट सहाबाका ती शत्रुहरुको खण्डन भइहाल्यो जो भन्दछन् कि उनको ईमान उपरी थियो, उनी हृदयबाट मुनाफ़िक (अवसरवादी) थिए ।

[३]अर्थात् उनीहरु निहत्था थिए, युद्धका विचारले गएका थिएनन् । यसकारण अस्त्र-शस्त्र उचित मात्रामा थिएनन् । तैपनि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले आदरणीय उस्मानको प्रतिशोध लिनका लागि उनीबाट जिहादको बैअत (वचन) लिए त बिना सोचिकन सबै लड्नलाई तयार भइहाले । अर्थात् हामीले मृत्युको भय उनका हृदयहरुबाट निकालिदियौं तथा त्यसका स्थानमा शान्ति तथा धैर्य उनीमाथि उतारिदियौं, जसका कारण उनलाई लड्नुको उत्साह भयो ।

[४]यसबाट अभिप्राय त्यही ख़ैबरको विजय हो, जो यहूदीहरुको गढ थियो तथा हुदैबीयहबाट वापसीमा मुसलानहरुले त्यसलाई विजय गरे ।

[५]यो ती ग़नीमतहरु (परिहार) हुन् जो ख़ैबरमा प्राप्त भयो । यो अति उब्जाउ तराईको क्षेत्र थियो । यसै हिसाबले यहाँबाट मुसलमानहरुलाई अत्याधिक माल ग़नीमतमा प्राप्त भयो, जसलाई केवल हुदैबियहवालाहरुमा वितरण गरियो ।

تَأْخُذُوْنَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهٖ وَكَفَّ اَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ ۚ وَلِتَكُوْنَ اٰيَةً لِّلْمُؤْمِنِيْنَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿٢٠﴾

ग़नीमतहरु (परिहारहरु) को वाचा गरेको छ[1] जसलाई तिमीले प्राप्त गर्नेछौ, बस यो त तिमीलाई शीघ्र नै प्रदान गरिदियो ।[2] तथा मानिसहरुका हात तिमीबाट रोकिदियो[3] ताकि ईमान भएकाहरुका लागि यो एउटा निशानी हुनजाओस्[4] तथा ताकि त्यसले तिमीलाई सोझो मार्गमा हिंडाओस् ।[5]

وَّاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوْا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرًا ﴿٢١﴾

(२१) तथा तिमीलाई अन्य [(ग़निमतहरु) परिहार] पनि देओस् जसमाथि अहिलेसम्म तिमीले नियन्त्रण पाएनौं । अल्लाह (तआ़ला) ले उनलाई आफ्ना नियन्त्रणमा लिएको छ,[6] तथा अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक वस्तुमाथि समर्थ छ ।

[1]यो अन्य विजयहरुमा प्राप्त ग़नीमतहरुको शुभ-सूचना हो जो क़ेयामत सम्मका लागि मुसलमानहरुलाई प्राप्त हुनेछ ।

[2]अर्थात् ख़ैबरको विजय र हुदैबीयह सम्झौता किनकि यो दुबै त शीघ्र रुपमा मुसलमानहरुलाई प्राप्त भइहाल्यो ।

[3]हुदैबीयहमा काफ़िरहरुका हात तथा ख़ैबरमा यहूदीहरुको हात अल्लाहले रोकिदियो, अर्थात् उनलाई निरुत्साह गरिदियो तथा उनी मुसलमानहरुसित लड्न सकेन ।

[4]अर्थात् मानिसहरु यस घटनाका वर्णनको अध्ययन गरेर यो अनुमान लगाइहाल्नेछन् कि अल्लाह तआ़ला कम संख्या हुँदाहुँदै पनि मुसलमानहरुको संरक्षक तथा उनीहरुलाई शत्रुहरुमाथि विजय प्रदान गर्नेवाला छ, अथवा यो रोकिनु सबै वचन दिइएका कुरामा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सत्याताको लक्षण हो ।

[5]अर्थात् सन्मार्गमा दृढता प्रदान गरोस् अथवा यस प्रतीकबाट तिमीलाई मार्गदर्शनमा अझ अधिक गरोस् ।

[6]यो आगमी विजय तथा उनकाद्वारा प्राप्त हुने ग़नीमतहरुतिर संकेत छ । जुनप्रकार चार पर्खाल गरी कुनै वस्तुलाई आफ्ना नियन्त्रणमा गरिन्छ र पछि त्यसका विषयमा निश्चिन्तता हुनजान्छ, यसैप्रकार अल्लाह तआ़लाले यी विजयहरुलाई आफ्ना अधिकारका घेरामा लिइहालेको छ अर्थात् यद्यपि अहिले तिम्रो विजयको परिधि त्यहाँसम्म विस्तृत भएको छैन किन्तु अल्लाहले त्यसलाई तिम्रा लागि आफ्ना नियन्त्रणमा गरेको छ, त्यसले जब चाहनेछ, त्यसमाथि तिमीलाई प्रभुत्व प्रदान गर्नेछ, जसमा कुनै सन्देहको कुरा छैन, यसकारण कि त्यो प्रत्येक वस्तुमाथि समर्थ छ । केही विद्वानहरुले घेर्नुका अर्थ ज्ञान गरेका छन् अर्थात् उसलाई ज्ञात छ कि त्यो क्षेत्र पनि तिमीले विजय गर्नेछौ

وَلَوْ قَٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوَلَّوُا۟ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾

(२२) तथा यदि तिमीसित काफ़िरले युद्ध गर्दथे भने वस्तुतः उल्टै पिठ्यूँ देखाएर भाग्दथे, त्यसपछि न त कोही कार्यक्षम पाउँथे, न सहायता गर्नेवाला ।[1]

سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

(२३) अल्लाहका त्यस नियमका अनुसार जो पहिलाबाट चलिआएको छ,[2] र तिमी कहिल्यै पनि अल्लाहका नियमलाई परिवर्तित नभएको पाउनेछौ ।

وَهُوَ ٱلَّذِى كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنۢ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

(२४) त्यही हो जसले खास मक्कामा काफ़िरहरुका हातलाई तिमीबाट तथा तिम्रा हातलाई उनीबाट रोकिहाल्यो यसका पश्चात कि उसले तिमीलाई उनीमाथि विजयी गरिदिएको थियो,[3] तथा तिमी जे-जति गरिराखेका थियौ अल्लाह (तआला) त्यसलाई देखिराखेको छ ।

[1]यो हुदैबीयहमा संभावित युद्धका विषयमा भनिंदैछ कि यदि यी मक्काका कुरैश सन्धि गर्दैनथे बरु लड्नुको मार्ग अपनाउँथे भने यिनी पिठ्यूँ फर्काएर भागिहाल्थे, कोही उनको सहायक हुने थिएन । अभिप्राय यो हो कि हामीले त्यहाँ तिम्रो सहायता गर्दथ्यौं तथा हाम्रा मुकाबिलामा कसलाई ठहर्नुको शक्ति छ ?

[2]अर्थात् यो अल्लाहको रीति पहिलादेखि चलिआइराखेको छ कि जब कुफ्र तथा ईमानका बीच निर्णायक युद्धको अवसर आउँछ त अल्लाह ईमानवालाहरुको सहायता गरेर सत्यलाई उच्च गर्दछ, जस्तै यस नीतिका अनुसार बद्रमा तिम्रो सहायता गरियो ।

[3]जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम हुदैबीयहमा हुनुहुन्थ्यो त काफ़िरहरुले ८० सशस्त्र व्यक्तिहरुलाई यस विचारले पठाए कि उनलाई अवसर प्राप्त होस् त नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा उहाँका साथीहरुका विरुद्ध कारवाही गरून् । यो सशस्त्र दल तंईम नामक पर्वततिरबाट हुदबीयहमा आयो, जसको ज्ञान मुसलमानहरुलाई पनि भइहाल्यो तथा उनले सबैलाई समातिहाले र उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका साम्ु ल्याए । उनको अपराध त गम्भीर थियो तथा उनलाई जे-पनि दण्ड दिईंदा उचित हुन्थ्यो । परन्तु भय यो थियो कि त्यसपछि युद्ध अनिवार्य हुनजान्थ्यो, जबकि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यस अवसरमा युद्ध होइन, सन्धि चाहनुहुन्थ्यो, किनकि यसैमा मुसलमानहरुको हित थियो । यसकारण वहाँले सबैलाई क्षमा गरी मुक्त गरिदिनु भयो । (सहीह मुस्लिम किताबुल जिहाद) खास मक्कासित अभिप्राय हुदैबीयह सन्धि हो, अर्थात् हामीले हुदैबीयहमा तिमीलाई काफ़िरहरुसित तथा काफ़िरहरुलाई तिमीसित लड्नुबाट रोक्यौं । यो अल्लाहले उपकार स्वरुप वर्णन गर्नुभएको छ ।

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ
عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ
مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ ۚ وَلَوْلَا
رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ
لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَئُوهُمْ
فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ
بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ لِيُدْخِلَ اللَّهُ
فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا
لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾

(२५) यही ती मानिसहरु हुन् जसले कुफ्र गरे तथा तिमीलाई मस्जिदे हरामबाट रोके तथा बलिका लागि रोकिएका पशुहरुलाई त्यसका स्थानसम्म पुग्नबाट (रोके),[1] तथा यदि यस्ता (धेरै) मुसलमान पुरुष तथा (धेरै) मुसलमान महिलाहरु नभएको भए, जसको तिमीलाई सूचना थिएन[2] कि तिमीले उनलाई कुल्चिदिनेछौ जसमा उनका कारण तिमीलाई पनि अनभिज्ञतामा हानि पुग्दथ्यो[3] (त तिमीलाई लड्नुको आज्ञा दिइन्थ्यो[4] परन्तु यस्तो गरिएन)[5] ताकि अल्लाह (तआला) आफ्नो कृपामा जसलाई चाहन्छ सम्मिलित गरोस् तथा यदि यी अलग–

[1] هَدْيٌ (हदी) त्यस पशुलाई भनिन्छ जसलाई हज अथवा उमरा गर्नेले आफूसँग मक्का लैजान्छ। مَحِل (महिल्ल) सित अभिप्राय बलिको स्थान हो जहाँ उनलाई लगी वध गरिन्छ। यो स्थान उमरा गर्नेहरुका लागि अज्ञानता कालमा 'मर्वह' पहाडीका निकट तथा हाजीहरुका लागि 'मिना' थियो। इस्लाममा बलिको स्थान मक्का, मिना र पूर्ण हरम छ। مَعْكُوفًا (माकूफ़न) स्थितिवाचक हो, अर्थात् यो पशु यस प्रतीक्षामा रोकिएका थिए कि मक्कामा प्रवेश गरून् ताकि उनलाई वध गरियोस्। तात्पर्य यो हो कि काफ़िरहरुले नै तिमीलाई मस्जिदे हरामबाट रोकेका थिए तथा जो पशु तिम्रा साथमा थिए उनलाई पनि बलि स्थलसम्म पुग्न दिएनन्।

[2] अर्थात् मक्कामा आफ्नो ईमान लुकाएर रहिरहेका थिए।

[3] काफ़िरहरुका साथ लडाईको दशामा सम्भव थियो कि यिनी पनि मारिन्थे तथा तिमीलाई नोक्सानी पुग्दथ्यो। مَعَرَّةٌ को मूल अर्थ दोष हो। यहाँ तात्पर्य प्रायश्चित तथा त्यो अनिष्ठ तथा लज्जा हो जो काफ़िरहरुका कारण तिमीले बेहोर्नुपर्थ्यो। अर्थात् एक त गल्तीले हत्याका दीयत (अर्थदण्ड) दिनुपर्थ्यो, दोस्रो काफ़िरहरुको यो व्यङ्ग्य सुन्नुपर्थ्यो कि यिनी आफ्ना मुसलमान साथीहरुलाई पनि मारिदिन्छन्।

[4] यो لَوْلَا (लौला, यदि) को लुप्त उत्तर हो, अर्थात् यदि त्यो कुरो नभएको भए त तिमीलाई मक्कामा प्रवेश गर्न तथा कुरैशसित लड्नुको अनुमति दिइहालिन्थ्यो।

[5] बरु मक्कावासीहरुलाई अवसर दिइयो ताकि जसलाई अल्लाह चाहन्छ इस्लामको सौभाग्य प्रदान गरिदेओस्।

अलग हुन्थे भने उनीहरुमा जो काफ़िर थिए हामीले उनलाई कष्टदायी दण्ड दिन्थ्यौं ।[1]

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ

(२६) जबकि ती[2] काफ़िरहरुले आफ्ना हृदयमा पक्षपात (भावना) लाई स्थान दिए तथा पक्षपात पनि अज्ञानताको, त अल्लाह (तआ़ला) ले आफ्ना रसूलमाथि तथा ईमान भएकाहरुमाथि आफ्नो तर्फबाट शान्ति (सन्तोष) अवतरित गऱ्यो[3] तथा

[1] تَزَيَّلُوا यो تَمَيَّزُوا को अर्थमा छ । अभिप्राय यो हो कि मक्काका निवासी मुसलमान यदि काफ़िरहरुबाट अलग रहन्थे त हामीले तिमीलाई मक्कावासीहरुसित लड्नुको अनुमति दिइदिन्थ्यौं तथा तिम्रा हातबाट उनलाई वध गराउँथ्यौं तथा यसप्रकार उनलाई दुखदायी यातना दिन्थ्यौं । عذاب اليم सित तात्पर्य यहाँ हत्या, बन्दी बनाउनु तथा प्रकोप एवं प्रभुत्व हो ।

[2] إِذْ को सम्बन्ध لَعَذَّبْنَا सित छ अथवा وَاذْكُرُوا सित जो लुप्त छ । अर्थात त्यस समयलाई याद गर जब यी काफ़िरहरुले........

[3]काफ़िरहरुको यस अज्ञानतापूर्ण भावना (अहंकार एवं पक्षपात) सित अभिप्राय मक्कावासीहरुद्वारा मुसलमानहरुलाई मक्कामा प्रवेशबाट रोक्नु हो । उनीहरुले भने कि यिनीहरुले हाम्रा पुत्र तथा पिताहरुको हत्या गरेका छन् । "लात तथा उज़्ज़ाको सौगन्ध कि उनलाई हामीले कहिल्यै प्रवेश गर्न दिने छैनौं," अर्थात् उनीहरुले यसलाई आफ्नो मर्यादा तथा सम्मानको समस्या बनाइहाले । यसैलाई अज्ञानताको पक्षपात भनियो, किनकि काबामा उपासनाका लागि आउनबाट रोक्नुको कसैलाई अधिकार प्राप्त थिएन । कुरैशको यस कटुताको नीतिबाट यो भय थियो कि मुसलमानहरुका भावना पनि भड्किन्थ्यो तथा उनी पनि यसलाई आफ्नो मर्यादाको समस्या बनाएर मक्का जानुमा अडिग हुनजान्थे, जसबाट दुबैमा लडाई हुनजान्थ्यो तथा यो लडाई मुसलमानहरुका लागि बडो खतरनाक हुन्थ्यो (जस्तो कि पहिला संकेत दिइसकिएको छ) यसकारण अल्लाहले मुसलमानहरुका हृदयमा शान्ति उतारदियो अर्थात् उनमा धैर्य तथा सहनशीलता पैदा गरिदियो तथा उनी नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका कथनानुसार हुदैबीयहमा रोकिरहे । आवेश तथा जोशमा आएर मक्का जानुको प्रयास गरेनन् । केही ज्ञाताहरु भन्दछन् कि यस अज्ञानताका पक्षपातबाट अभिप्राय कुरैशको त्यो आचरण हो जो उनीहरुले सम्झौताका लागि सन्धिका समय अपनाए । यो आचरण तथा सन्धि दुबै मुसलमानहरुका लागि प्रत्यक्ष रुपले असहनीय थियो । किन्तु परिणामका आधारमा किनकि त्यसमा इस्लाम तथा मुसलमानहरुको अति उत्तम लाभ थियो, यसकारण अल्लाहले मुसलमानहरुलाई अति अप्रियता तथा बोझका उपरान्त पनि त्यसलाई स्वीकार्नुको साहस दियो । यसको संक्षिप्त विवरण यसप्रकार छ कि जब रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले मक्काका कुरैशद्वारा पठाइएका

وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوْٓا اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ﴿٢٦﴾

मुसलमानहरुलाई संयमको कुरामा दृढ राख्यो[1] तथा उनीहरु यसका योग्य तथा अधिक पात्र थिए तथा अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक वस्तुलाई राम्ररी जान्दछ ।

प्रतिनिधिहरुको यो कुरा मानिहाल्नु हो कि यसवर्ष मुसलमान उमराका लागि मक्का जाने छैनन् तथा यहींबाट फर्किहाल्नेछन् त उहाँले आदरणीय अली रज़ीयल्लाहु अन्हुलाई सन्धिपत्र लेख्नुको आदेश दिनुभयो । उनले उहाँका आदेशले बिस्मिल्लाहिर्रहमानिररहीम लेख्नुभयो । उनीहरुले यसमाथि आलोचना गरे कि रहमान, रहीम (दयावान, कृपानिधि) लाई हामी जान्दैनौं । हामीकहाँ जुन नाम प्रयुक्त हुन्छ त्यसका साथ अर्थात् बेइस्मिक अल्लाहुम्म (हे अल्लाह, तिम्रो नामबाट) लेख । उहाँले यस्तै लेख्न लगाउनुभयो । उहाँले अलीलाई यस्तै लेख्न लगाउनु भयो, "यो त्यो सन्धिपत्र हो जसमा मुहम्मद रसूलुल्लाह (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) (ईशदूत) ले मक्कावासीहरुसित सम्झौता गरेका छन् ।" कुरैशका प्रतिनिधिहरुले भने कि मतभेदका आधार त तपाईंको रिसालत (ईशदूत हुनु) नै हो । यदि हामीले तपाईंलाई अल्लाहको सन्देशवाहक मान्दछौं भने यसका पश्चात झगडा नै के रहन्छ ? अनि रोक्नुको आवश्यकता नै के छ ? यहाँ तपाईं मोहम्मदुर्ररसूलुल्लाहको साटो मुहम्मद पुत्र अब्दुल्लाह लेख्नुस् । उहाँले आदरणीय अलीलाई यस्तै लेख्नुको आदेश दिनुभयो । यो मुसलमानहरुका लागि अति उत्तेजनाको विषय थियो । यदि अल्लाहले मुसलमानहरुमाथि शान्ति नउतारेको भए त उनीहरुले कहिल्यै सहन गर्न सक्दैनथे । आदरणीय अली रज़ीयल्लाहु अन्हुले आफ्ना हातले मुहम्मदुर्रसूलुल्लाहका शब्द मेटाउन तथा केर्नबाट इन्कार गरिदिनुभयो, जसलाई स्वयं उहाँले मेटाउनु भयो तथा त्यस स्थानमा पवित्र हातले मुहम्मद पुत्र अब्दुल्ला लेख्न लगाउनुभयो । सम्झौता अथवा सन्धिमा तीन कुरा लेखिए । (१) मक्कावासीमध्ये जो उहाँका पासमा मुसलमान भएर आउनेछ उसलाई फिर्ता गरिदिइनेछ । (२) जो मुसलमान मक्कावासीहरुसित गई मिल्नेछ उनी त्यसलाई फिर्ता गर्न बाध्य हुनेछैन । (३) मुसलमान आगामी वर्ष मक्का आउनेछन् तथा त्यहाँ तीन दिन रहनसक्नेछन् । किन्तु शस्त्र साथमा ल्याउन अनुमति हुनेछैन । (सहीह मुस्लिम, किताबुल जिहाद, बाबु सुल्हिल हुदैबीयह फिल हुदैबियह) तथा यसका साथ दुईटा कुरा अरु लेखिए (१) दस (१०) वर्ष लडाई स्थगित रहनेछ । (२) कबायेल मध्येबाट जो चाहन्छ मुसलमानहरुका साथ तथा जो चाहन्छ कुरैशका साथ हुनजाओस् ।

[1]यसबाट अभिप्राय तौहीद तथा रिसालतको सूत्र "लाइलाहा इल्लल्लाह मोहम्मदूर्रसूलुल्लाह" हो । जसलाई हुदैबियहका दिन मुश्रिकीन (बहुदेववादीहरु) ले इन्कार गरे । (इब्ने कसीर) अथवा त्यो धैर्य तथा शान्ति (सम्मान) हो जसको प्रदर्शन उनीहरुले हुदैबियहमा गरे, अथवा त्यो प्रतिज्ञाको पालन तथा त्यसमाथि दृढता हो जो संयमको परिणाम हो । (फ़तहुल क़दीर)

(२७) वास्तवमा अल्लाह (तआ़ला) ले आफ्ना रसूललाई स्वप्न सत्य देखाए कि यदि अल्लाहले चाहयो भने तिमी अवश्य पूर्ण शान्ति-सुरक्षाका साथ मस्जिदे हराममा प्रवेश गर्नेछौ, टाउको मुण्डन गराउँदै तथा टाउकाका कपाल कटाउँदै (शान्तिसँग) निर्भीक भएर,[1] त्यो ती कुराहरुलाई जान्दछ जसलाई तिमी जान्दैनौ,[2] त उसले त्यसभन्दा पहिला एउटा निकटको विजय तिमीलाई प्रदान गर्‍यो ।[3]

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُوْلَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ ۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِيْنَ ۙ مُحَلِّقِيْنَ رُءُوْسَكُمْ وَمُقَصِّرِيْنَ ۙ لَا تَخَافُوْنَ ؕ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوْا فَجَعَلَ مِنْ دُوْنِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيْبًا ﴿٢٧﴾

(२८) त्यही हो जसले आफ्ना रसूललाई पथप्रदर्शन एवं सत्य-धर्मका साथ पठायो ताकि त्यसलाई प्रत्येक धर्ममाथि प्रभावि[4] गरोस् तथा अल्लाह तआ़ला .

هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِيْنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ

[1]हुदैबियहको घटनाभन्दा पहिला रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई स्वप्नमा मुसलमानहरुका साथ बैतुल्लाह (अल्लाहका घर काअबा) मा गई परिक्रमा तथा उमरा गरिरहेको देखायो। नबीको सपना प्रकाशनाका बराबर हुन्छ। तैपनि यस सपनामा यो निश्चित थिएन कि यो यसैवर्ष हुनेछ, किन्तु नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम मुसलमान यसलाई ठूलो शुभसूचना ठान्दै उमराका लागि तुरुन्त तयार भइहाले, यसका लागि जनसाधारणमा घोषणा गराउनुभयो तथा हिंडिहाल्नुभयो, अन्तमा हुदैबीयहमा त्यो सम्झौता भयो, जसको विवरण अहिले गुज्रयो जबकि अल्लाहका ज्ञानमा यो स्वप्न आगामी वर्ष साकार हुनुथियो। जस्तो कि आगामी वर्ष मुसलमानहरुले अति शान्तिपूर्वक यो उमरा गरे तथा अल्लाहले आफ्ना पैग़म्बरका सपनालाई साँचो गरेर देखायो ।

[2]अर्थात् यदि हुदैबीयहका स्थानमा सन्धि नभएको भए त मक्कामा आबाद निर्बल मुसलमानहरुलाई हानि पुग्थ्यो । सन्धिका यी लाभहरुलाई अल्लाह नै जान्दथ्यो ।

[3]यसबाट ख़ैबर तथा मक्काको विजयका अतिरिक्त सन्धिका परिणाम स्वरुप जो अधिकांश मुसलमान भए, त्यो पनि तात्पर्य छ, किनकि त्यो पनि विजयको एक महान रुप हो । हुदैबीयह सम्झौताका अवसरमा मुसलमानले मक्कामा विजेता स्वरुप प्रवेश गरे त उनको संख्या दस हजार थियो ।

[4]इस्लामको यो प्रभाव त अन्य धर्महरुमाथि प्रमाणहरुका आधारमा त हर समय मान्य छ। तैपनि सांसारिक तथा फ़ौजी आधारमा पनि प्रथम युगमा तथा त्यसका पश्चात जबसम्म मुसलमान आफ्ना धर्ममा कार्यरत रहे उनको प्रभुत्व रहयो, तथा आज पनि यो भौतिक प्रभुत्व सम्भव छ

كُلِّهٖ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ﴿٢٨﴾

पर्याप्त छ साक्ष्य दिनेवाला ।

مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ؕ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗۤ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرٰىهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَّبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ؗ سِيْمَاهُمْ فِيْ وُجُوْهِهِمْ مِّنْ اَثَرِ السُّجُوْدِ ؕ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰىةِ ۖۛ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيْلِ ۚۛ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْــَٔهٗ فَاٰزَرَهٗ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوْقِهٖ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ؕ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْهُمْ

(२९) मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) अल्लाहका रसूल हुन् तथा जो उनका साथ छन्, काफ़िरहरुमाथि कठोर छन् आपसमा दयालु छन्, तिमीले उनलाई देख्नेछौ कि रुकूअ तथा सज्दाहरु गरिराखेका छन्, अल्लाह (तआला) को कृपा तथा प्रसन्नताको कामनामा छन् । उनका निशान उनका मुखमा सज्दाहरुको प्रभावले छ, उनको यही गुण (उदाहरण) तौरातमा छ तथा उनको उदाहरण इंजील[1] मा छ त्यस खेतीका समान जसले आफ्नो अंकुर निकाल्यो,[2] अनि त्यसलाई मजबूत गऱ्यो तथा त्यो मोटो भयो, अनि आफ्ना तनामा सोझो उभिहाल्यो तथा किसानहरुलाई प्रसन्न गर्नथाल्यो[3] ताकि उनका

जबकि मुसलमान, मुसलमान बनिहालून् ।

﴿ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾

"तिमी नै प्रभावशाली (एवं उच्च) रहनेछौ यदि तिमी ईमान्दार हौ ।" (आले-इमरान-१३९)

यो धर्म प्रभावि हुनलाई नै आएको हो, पराजित हुनका लागि होइन ।

[1] إنجيل (इंजील) मा वक्फ़ (रोकिनु) को दशामा यो अर्थ हुनेछ कि उनका जो यो गुण कुरआनमा वर्णित छ, उनका यही गुण तौरात तथा इंजीलमा पनि उल्लेख छ । तथा अगाडी كـزرع मा यसभन्दा पहिला هُمْ (हुम) लुप्त हुन्छ, तथा केही ज्ञाताहरु في التوراة मा वक्फ़ गर्दै (रोकिँदै) छन् अर्थात् उनको उपरोक्त गुण तौरातमा छ तथा مَثَلُهُمْ فِي الإنجيل लाई كَزَرْعٍ का साथ मिलाइन्छन् । अर्थात् इंजीलमा उनको उदाहरण त्यस खेतीका समान छ । (फ़तहुल क़दीर)

[2] شَطْأَهُ बिरुवाको त्यो प्रथम प्रकटन हो जो दाना (गेडा) च्यातेर अल्लाहको शक्तिले (अल्लाहका सामर्थ्यले) बाहिर निस्कन्छ ।

[3] यो सहाबा किरामको दृष्टान्त वर्णन गरिएको छ । आरम्भमा उनी कम थिए, अनि अधिक तथा शक्तिशाली भइहाले, जस्तो खेती आरम्भमा क्षीण हुन्छ,

مَّغْفِرَةً وَّأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

कारण काफ़िरहरुलाई गिज्याओस्,[1] तथा ईमानवाला तथा सत्कर्मीहरुसित अल्लाहले क्षमाको तथा निकै ठूला पुण्यको वाचा गरेको छ ।[2]

سُورَةُ الحُجُرَاتِ

सूरतुल हुजुरात-४९

सूर: हुजुरात* मदीनामा अवतरित भएको यसमा ७८ आयतहरु तथा २ रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं कृपालु छ ।

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ

(१) हे ईमान भएकाहरु ! अल्लाह तथा त्यसका रसूलभन्दा अगाडी नबढ[3] तथा अल्लाहसित तर्सदै गर ।

प्रतिदिन दृढ हुँदैजान्छ यहाँसम्मकि दृढ तना (बोट) मा उभिहाल्छ ।

[1]अथवा काफ़िर क्रोधमा ग्रस्त होऊन् । अर्थात् सहाबा केराम रज़ीयल्लाहु अन्हुमको बढी प्रभाव तथा उनको प्रतिदिन बढिराखेको शक्ति एवं बल काफ़िरहरुका लागि क्रोध तथा रोषको कारण थियो, किनकि यसबाट इस्लामको क्षेत्र बढिराखेको थियो तथा कुफ्र सीमित भइराखेको थियो । यस आयतबाट तर्क दिंदै केही धर्मविद्वानहरुले सहाबा केरामसित ईर्ष्या तथा शत्रुता राख्नेहरुलाई काफ़िर सिद्ध गरेका छन् ।

[2]यस पूरा आयतको एक-एक भाग सहाबा किरामको प्रतिष्ठा एवं प्रधानता, पारलौकिक मोक्ष तथा महान पुण्यलाई स्पष्ट गरिराखेको छ । यसका पश्चात पनि सहाबा (नबीका साथीहरु) का ईमानमा सन्देह गर्नेवाला मुसलमान हुनुको दावा गर्दछ भने त्यसलाई मुसलमान हुनुका दावीमा कसरी सच्चा ठान्न सकिन्छ ?

*यो तिवाले मुफ़स्सल (विस्तृत) को प्रथम सूर: हो, हुजोरातदेखि नाज़िआतसम्मका सूरतहरु "तिवाले मुफ़स्सल" कहलाउँछन् । केही विद्वानहरुले सूर: 'क़ाफ' लाई यसमध्येका प्रथम सूर: भनेका छन् । (इब्ने कसीर, फ़तहुल क़दीर) यिनको फज्र (भोर) को नमाज़मा पढ्नु मस्नून तथा मुस्तहब (उत्तम) छ । सूर: अबसदेखि सूरहतुश्शम्स सम्म औसाते मुफ़स्सल (मध्यम) तथा सूर: ज़ुहादेखि अन्नाससम्म किसारे मुफ़स्सल (अल्प) हुन् । जोहर तथा ईशामा औसत तथा मग़रिबमा किसार पढ्नु मुस्तहब (उत्तम) छ । (ऐसरुत्तफ़ासीर)

[3]यसको अभिप्राय हो कि धर्मका विषयमा स्वयं कुनै निर्णय नगर, न आफ्नो समझ तथा विचारलाई प्रधानता देउ, बरु अल्लाह तथा रसूलको आज्ञाको पालन गर । आफ्नो तर्फबाट धर्ममा अधिकता वा बिदआत (नयाँ कुराहरु) बनाउनु अल्लाह एवं रसूलभन्दा बढ्नुको दुस्साहस हो, जो कुनै पनि ईमान भएका लागि योग्य छैनन् ।

وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ①

निःसन्देह अल्लाह (तआला) सुन्ने-जान्नेवाला छ ।

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَرْفَعُوْٓا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوْا لَهٗ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ②

(२) हे ईमानवालाहरु ! आफ्नो आवाजलाई नबीको आवाजभन्दा उच्च नगर तथा उनकोभन्दा उच्च स्वरमा कुरा नगर जस्तो एक-आपसमा गर्दछौ । (कहीं यस्तो नहोस्) कि तिम्रा कर्म व्यर्थ भइहालून् तथा तिमीलाई थाहा पनि नहोस् ।[1]

اِنَّ الَّذِيْنَ يَغُضُّوْنَ اَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ لِلتَّقْوٰى ۭ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ عَظِيْمٌ ③

(३) वास्तवमा जो रसूलुल्लाह (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) का समक्ष आफ्नो आवाज मसिनो राख्दछन्, यही ती मानिस हुन् जसका हृदयलाई सदाचारका लागि जाँचेको छ । उनका लागि क्षमा छ तथा बडो पुण्य छ ।[2]

यसैप्रकार कुनै फतवा (धर्माज्ञा) कुर्आन तथा हदीसमा विचार नगरिकन नदिइयोस् तथा दिनुका पश्चात यदि धार्मिक सूत्रहरु (कुर्आन तथा हदीस) का विपरीत हुन स्पष्ट भइहालोस् त त्यसमा अडिग रहनु पनि यस आयतमा दिएको आज्ञाको प्रतिकूल छ । मुसलमानको आचरण त अल्लाह एवं रसूलका अगाडी समर्पण तथा अनुपालनका लागि टाउको झुकाइदिनु हो, न कि उनका मुक़ाबिलामा आफ्नो कुरा अथवा कुनै इमामका विचारमा अडिरहनु ।

[1]यसमा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका लागि आदर-सम्मानको वर्णन छ, जसको प्रत्येक मुसलमानसित माँग छ । प्रथम सम्मान यो हो कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको उपस्थितिमा जब कुरा गर्छौ त तिम्रो आवाज नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको आवाजभन्दा उच्च नहोस् । दोस्रो सम्मान हो, जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित कुरा गर्दछौ त अति गम्भीरता तथा शान्तिसित गर । यस्तो उच्च स्वरमा नगर जस्तै आपसमा एक-अर्कासित गर्दछौं । केही ज्ञाताहरुले भने कि हे मुहम्मद ! हे अहमद नभन, बरु आदरले 'हे अल्लाहका रसूल' भनेर सम्बोधित गर । यदि आदर तथा सम्मानका यी माँगहरुलाई ध्यानमा राख्ने छैनौ भने निरादरको सम्भावना छ, जसबाट असावधानीमा तिम्रा कर्म व्यर्थ हुनसक्छन् । यस आयतका अवतरणका कारणका लागि हेर्नुस् सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरतिल हुजुरात । तैपनि आदेशानुसार यो आयत सामान्य छ ।

[2]यसमा ती मानिसहरुको प्रशंसा छ जो रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको मान-मर्यादाको ध्यान राख्दै आफ्नो आवाज मसिनो राख्दथे ।

إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

(४) निःसन्देह जो मानिस तपाईंलाई कोठाहरुका पछाडीबाट पुकार्दछन् उनीहरुमध्ये अधिकतर (पूर्णतः) बुद्धिहीन छन् ।[1]

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾

(५) तथा यदि यिनीहरु यहाँसम्म धैर्य राख्दछन् कि तपाईं (स्वयं) उनका पासमा आइहाल्नु हुन्थ्यो त यही उनका लागि श्रेष्ठकर हुन्थ्यो,[2] तथा अल्लाह (तआला) क्षमावान, दयावान हुनुहुन्छ ।[3]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا

(६) हे ईमान भएकाहरु ! यदि तिमीलाई कुनै भ्रष्टाचारीले सूचना दिन्छ त तिमी त्यसको राम्ररी छानबिन गरिहाल्ने गर,[4] (यस्तो नहोस्) कि अनभिज्ञताका

[1]यो आयत कबीला बनू तमीमका केही आराबीहरु (गवाँर मानिसहरु) का विषयमा अवतरित भयो, जसले एक दिन दिउँसोको समय थियो जो रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका विश्रामको समय थियो, कोठाबाट बाहिर उभेर जनसाधारणका शैलीमा हे मुहम्मद, को आवाज लगायो, ताकि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम बाहिर आऊन् । (मुसनद अहमद ३/४८८–६/३९४) अल्लाहले भन्नुभयो कि यिनीहरुमा अधिकतर बुद्धिहीन छन् । यसको अर्थ यो भयो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका प्रताप तथा उहाँको मान-मर्यादाका माँगहरुलाई ध्यान नराख्नु मूर्खता हो ।

[2]अर्थात् उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका निस्कनुका प्रतिक्षा गर्दथे तथा उहाँलाई पुकार्नमा शीघ्रता गर्दैनथे त धर्म तथा संसार दुबै रुपले उत्तम हुन्थ्यो ।

[3]यसकारण पकड गरेन बरु भविष्यका लागि आदर तथा सम्मान गर्नुमा जोड दिइदियो ।

[4]यो आयत अधिकतर भाष्यकारहरुका विचारमा आदरणीय वलीद बिन उक्बाका सम्बन्धमा अवतरित भएको हो, जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले बनू मुस्तलिकका सदकाहरु (धर्मदान) वसूल गर्नका लागि पठाउनु भएको थियो । किन्तु उनले आएर सूचना दिए कि उनले ज़कात दिनबाट इन्कार गरिदिएका छन्, जसपश्चात उहाँले उनीमाथि आक्रमण गर्नुको इरादा गर्नुभयो, पछि थाहा भयो कि यो कुरा गलत थियो तथा वलीद रज़ीयल्लाहु अन्हु त्यहाँ जाँदै गएनन् । किन्तु प्रमाण तथा घटना दुबैका आधारमा यो कथन सही छैन । यसकारण यसलाई एक सहाबीमाथि थोप्नु सही छैन । तैपनि अवतरणका कारणको बहसबाट अलग भएर यसमा एउटा अति महत्वपूर्ण नियम वर्णन गरिएको छ, जसको व्यक्तिगत तथा सामूहिक दुबै सतहहरुमा बडो महत्व छ । प्रत्येक व्यक्ति तथा प्रशासनको यो उत्तरदायित्व हो कि त्यसका पासमा जुन पनि सूचना आउँछ विशेषरुपले कुकर्मी दुराचारी तथा उपद्रवी प्रकारका मानिसहरुका तर्फबाट त पहिला त्यसको पत्ता लगाइयोस् ताकि भ्रान्तिमा

قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ
مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ⑥

कारण कुनै समुदायलाई हानि पुऱ्याइदेउ, पछि आफूले गरेकोमाथि पछुतो गर ।

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ ۚ
لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ
لَعَنِتُّمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ
إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي
قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ
وَالْعِصْيَانَ ۚ أُولَٰئِكَ
هُمُ الرَّاشِدُونَ ⑦

(७) तथा जानीराख कि तिमीमा अल्लाहका रसूल मौजूद छन्[1] यदि उनी धेरै कुराहरुमा तिमीले भनेका कुरा गरिरहून् त तिमी कठिनाईमा परिहाल, परन्तु अल्लाह (तआला) ले ईमानलाई तिम्रा लागि प्रिय बनाइदिएको छ तथा त्यसलाई तिम्रा हृदयमा सुशोभित गरिदिएको छ र कुफ्रलाई एवं कुकर्महरुलाई तथा अवज्ञाकारितालाई तिम्रो दृष्टिमा अप्रिय बनाइदिएको छ। यिनै मानिस मार्ग प्राप्त छन् ।

فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ ⑧

(८) अल्लाहका उपकार एवं अनुग्रहले,[2] तथा अल्लाह जान्ने तथा हिक्मतवाला छ ।

وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا ۖ

(९) तथा यदि मुसलमानहरुका दुई गुट आपसमा लडिहाल्छन् भने उनमा मेल-मिलाप गराइदिने गर[3] अनि यदि उनीहरुमध्ये एउटाले अर्कोमाथि

कसैका विपरीत कुनै कारवाही नहोस् ।

[1]जसको माँग यो हो कि उनको आदर तथा अनुगमन गर किनकि उनी तिम्रो हित अधिक जान्दछन्, यसकारण कि उनीमाथि प्रकाशना अवतरित हुन्छ । अत: तिमीले उनको अनुगमन गर, उनलाई आफ्नो अनुगामी बनाउने प्रयास नगर, किनकि यदि उनी तिम्रा पसन्दका कुराहरु मान्न आरम्भ गरिदिनुहुन्छ भने तिमी स्वयं नै विपदामा पर्न जानेछौ । जस्तै अर्को स्थानमा अल्लाहले भन्नुभयो :

﴿وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ﴾

“यदि सत्य नै उनका स्वार्थहरुको अनुपालनकर्ता भइहालोस् त धर्ती तथा आकाश यो उनका मध्येका सबै कुरा अस्तव्यस्त हुनजानेछन् ।” (अल-मोमिनून-७१)

[2]यो आयत पनि सहाबा रज़ीयल्लाहु अन्हुमको प्रतिष्ठा तथा उनका ईमान तथा सुधार एवं संमार्गमा हुनुको खुला प्रमाण हो ।

[3]यस सन्धि (सुलह) को ढङ्ग यो हो कि उनलाई कुरआन तथा हदीसतिर बोलाइयोस् अर्थात् उनका प्रकाशमा उनका मतभेदको समाधान गरियोस् ।

فَإِنۢ بَغَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا عَلَى ٱلۡأُخۡرَىٰ فَقَٰتِلُواْ ٱلَّتِي تَبۡغِي حَتَّىٰ تَفِيٓءَ إِلَىٰٓ أَمۡرِ ٱللَّهِۚ فَإِن فَآءَتۡ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَهُمَا بِٱلۡعَدۡلِ وَأَقۡسِطُوٓاْۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ ⑨

अत्याचार गर्दछ भने तिमी (सबै) त्यस गुटसित जो अत्याचार गर्दछ लड यहाँसम्मकि त्यो अल्लाहका आदेशतिर फर्किहालोस् ।[1] यदि फर्केर आउँछ भने न्यायका साथ उनका बीच सन्धि गराइदेउ[2] तथा न्याय गर निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) न्याय गर्नेहरुसित त प्रेम गर्दछ ।[3]

إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ⑩

(१०) (याद राख) समस्त मुसलमान भाइ-भाइ हुन्, त आफ्ना दुई भाइहरुमा मेलमिलाप गराइदिने गर ।[4] तथा अल्लाहसित तर्सदै रह, ताकि तिमीमाथि कृपा गरियोस् ।[5]

[1]अर्थात् अल्लाह तथा रसूलका आदेशानुसार आफ्ना मतभेद समाप्त गर्न तयार नहोस् तथा विद्रोहको नीति अपनाओस् त अरु मुसलमानहरुको दायित्व छ कि सबै मिलेर विद्रोहीहरुसित लडाइं गरून् यहाँसम्मकि त्यो अल्लाहका आदेशलाई मान्नका लागि तयार हुनजाओस् ।

[2]अर्थात् विद्रोही गिरोह विद्रोहबाट रोकियोस् त पछि न्यायका साथ अर्थात् कुरआन तथा हदीसका प्रकाशमा दुवै गिरोहहरुका बीच सुलह (मेल-मिलाप) गराइयोस् ।

[3]तथा प्रत्येक विषयमा न्याय गर, यसकारण कि अल्लाह न्याय गर्नेहरुलाई उत्तम फल प्रदान गर्नेछ ।

[4]यो पूर्वका आदेशमा नै जोड दिइएको छ । अर्थात् जब मुसलमान आपसमा भाइ हुन् त सबको मूल ईमान भयो । अतः मूलका महत्वको माँग हो कि एउटै धर्ममा विश्वास राख्नेहरु आपसमा नलड्न् । बरु परस्पर हितैषी, सहयोगी तथा शुभ-चिन्तक रहून् । कहिल्यै गल्ती तथा भ्रमबाट उनमा दूरी एवं घृणा पैदा नहोस् तसर्थ त्यसलाई समाप्त गरेर आपसमा पुनः जोड दिइयोस् । (हेर्नुस् सूरः तौबा आयत नम्बर ७१ को व्याख्या)

[5]तथा प्रत्येक मामिलामा अल्लाहसित तर्स, सम्भवतः त्यसका कारण तिमी अल्लाहको दयाको पात्र बनिहाल । (आशाको कुरो) सम्बोधितका आधारमा छ । अन्यथा अल्लाहको दया त ईमानवालाहरु तथा सदाचारीहरुका लागि निश्चित छ ।

यस आयतमा विद्रोही समूहसित लड्नुको आदेश छ जबकि हदीसमा मुसलमानसित युद्धलाई कुफ्र भनिएको छ । यो कुफ्र त्यस समय हुनेछ जब मुसलमानसित अकारण युद्धलाई गरिन्छ । किन्तु यस युद्धको आधार विद्रोह हो त यो युद्ध न केवल उचित छ बरु यसको आदेश दिइएको छ जो जोड दिन तथा उत्तम हुनुको संकेत हो । यसैप्रकार विद्रोही गिरोहलाई कुरआनले मोमिन नै भने, जसको अभिप्राय

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَٰنِ ۚ وَمَن لَّمْ

(११) हे ईमानवालाहरु ! पुरुष अरु पुरुषहरुको उपहास नगरून्, सम्भव छ कि यो उनीभन्दा श्रेष्ठ होऊन्,[1] तथा न महिलाहरु महिलाहरुको बहस गरून्, सम्भव छ कि यिनी उनीहरुभन्दा श्रेष्ठ होऊन् तथा आपसमा एक-अर्कामाथि आक्षेप (त्रुटि) नलगाउ[2] तथा न कसैलाई नराम्रो उपाधि देउ ।[3] ईमानका पश्चात अपशब्द बुरा नाम हो,[4] तथा

यो हो कि केवल विद्रोहका कारण जो महापाप छ, तिमी ईमानबाट निस्कने छैनौ, जस्तो कि ख़्वारिज तथा केही मुअतज़िलाको भ्रम छ कि महापाप ईमानबाट निस्किहाल्छ । अब केही अति महत्वपूर्ण नैतिक शिक्षाहरु मुसलमानहरुलाई दिइँदैछ ।

[1]एक व्यक्ति अर्को कुनै व्यक्तिको परिहास अर्थात् उपहास त्यस समय गर्दछ जब उसले आफूलाई त्यसभन्दा उत्तम तथा उसलाई हीन एवं पतीत ठान्दछ । हाँलाकि अल्लाहका समक्षको कुन कर्म तथा ईमानमा उत्तम छ तथा को छैन, यसलाई मात्र अल्लाहनै जान्दछ । अत: स्वयंलाई श्रेष्ठ तथा अन्यलाई पतीत ठान्नुको कुनै औचित्य नै छैन । यसकारणले आयतमा त्यसबाट रोकिएको छ । भन्दछन् कि स्त्रीहरुमा यो नैतिक रोग अधिक हुन्छ । यसकारण स्त्रीहरुको अलग्गबाट वर्णन गरेर विशेषरुपले उनीहरुलाई त्यसबाट रोकिएको छ । तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका कथनमा मानिसहरुलाई हीन ठान्नुलाई अहंकार भनिएको छ । اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ (अबू दाऊद, किताबुल लिबास, बाबु माजाअ फिल किब्रे) तथा घमण्ड अल्लाहलाई अत्यन्त अप्रिय छ ।

[2]अर्थात् एक-अर्कामाथि कटाक्ष नगर, जस्तै तिमी अमूकका पुत्र हौ, तेरी आमा यस्तो-उस्तो छे, तिमी अमूक वंशका हौ आदि ।

[3]अर्थात् आफ्नो तर्फबाट उपहास अप्रिय हुन्छन् अथवा राम्रा-भला नामहरुलाई बिगाडेर बोल्नु यो تنابز بالألقاب हो जसबाट रोकिएको छ ।

[4]अर्थात् यसप्रकार नाम बिगाडेर अथवा नराम्रो नाम राखेर बोलाउनु, अथवा इस्लाम स्वीकार अथवा तौबा गरिहाल्नुका पश्चात उसलाई पूर्व धर्म अथवा पापसित सम्बन्धित गरेर सम्बोधित गर्नु, जस्तै हे काफ़िर, हे व्यभिचारी, हे शराबी आदि, नराम्रो काम हो । الاِسْمُ यहाँ الذِّكْر का अर्थमा छ, अर्थात् بئس الاسم الذي يذكر بالفسق بعد دخولهم في الإيمان (फ़तहुल क़दीर) हो, केही ती नाम जो विशेष गुणका कारण हुन्छन्, यही ज्ञाताहरुका निकट यसबाट अलग छन् जो कुनै कुराका लागि विख्यात हुनजाऊन् तथा उनी यसमाथि आफ्ना मनमा दुखी नहून्, जस्तै कसैलाई लंगडा वा कालीया जस्तै शब्द प्रयोग गरी पुकार्नु इस्लामी

يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ⑪

क्षमा माँग्दैनन् ती नै अत्याचारीहरु हुन् ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا
كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ
الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا
وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ
أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ

(१२) हे ईमानवालाहरु ! अधिकांश नराम्रा अनुमानहरु (धारणाहरु) बाट बच; विश्वास गर कि केही नराम्रा अनुमान पाप हुन्,[1] तथा भेद खोल्ने नगर[2] र न तिमीमध्ये कोही कसैको छिद्रान्वेषण (पिठ्यूँ पछाडी) चुग्ली गरोस् ।[3] के तिमीहरुमध्ये कोही

शुभ आचरणमध्ये पनि मानिंदैन, यसर्थ यसबाट आफूलाई जोगाउनु त लोक र परलोक दुबैमा लाभदाय हुनेछ ।

[1] ظَنٌّ (जन्न) को अर्थ हो गुमान (ख्याल) गर्नु । अभिप्राय यो हो कि सदाचारी तथा सत्कर्मीहरुका विषयमा यस्ता गुमान राख्नु जो निर्मूल तथा आरोप एवं आक्षेपका अर्न्तगत आउँछन्, यसैकारण यसको अनुवाद नराम्रो अनुमान गरिन्छ तथा यसलाई हदीसमा أَكْذَبُ الْحَدِيثِ (सबभन्दा ठूलो झूठ) भनी यसबाट बच्नु माथि जोड दिइएको छ إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ (बुखारी, किताबुल अदब, باب يا أيها الذين آمنوا اجتنبوا كثيرا من الظن (सहीह मुस्लिम, किताबुल बिर्र बाबु तहरीमिज़्ज़न्ने वत् तजस्सुस) अन्यथा दुष्कर्मीहरु तथा दूराचारीहरुसित उनका पापहरुका कारण तथा उनका पापहरुमाथि बदगुमानी होइन जसलाई यहाँ पाप भनिएको छ तथा त्यसबाट बच्नु माथि जोड दिइएको छ (إن الظَّنَّ الْقَبِيحَ بِمَنْ ظَاهِرُهُ الْخَيرُ لَا يَجُوزُ، وإنَّه لَا حَرَجَ فِي الظَّن الْقَبِيح بِمَنْ ظَاهِرُهُ الْقَبِيحُ) "जो प्राय राम्रो देखिन्छ (कर्मको आधारमा) त्यसका सम्बन्धमा बद्गुमानी नराम्रो कुरो हो तथा जो पापले नराम्रो छ, त्यसका विषयमा बद्गुमानी नराम्रो होइन ।" (अल-कुर्तबी)

[2]अर्थात् यस खोजीमा रहनु कि कुनै दोष फेला परोस् ताकि त्यसलाई बदनाम गरियोस्, यो तजस्सुस हो जसबाट रोकिएको छ । हदीसमा पनि यसबाट रोकिएको छ, बरु भनिएको छ कि यदि कसैको दोष अथवा त्रुटि तिम्रा ज्ञानमा आउँछ भने त्यसलाई लुकाउ, न कि मानिसहरुसित चर्चा गर्दै हिंड । वर्तमान युगमा स्वतन्त्रता तथा स्वाधीनताको निकै चर्चा छ । इस्लामले पनि छानबिनबाट रोकेर मानवको स्वतन्त्रता एवं स्वाधीनतालाई स्वीकार गरेको छ । परन्तु त्यस समयसम्म जबसम्मकि त्यो सामान्यरुपले निर्लज्जताको काम गर्दैन अथवा जबसम्म अरुहरुका लागि दुखको कारण बन्दैन । पाश्चात्यले खुल्ला स्वाधीनताको शिक्षा दिएर मानिसहरुलाई साधारण बिगाडको अनुमति दिएको छ जसबाट सामाजिक शान्तिको विनाश भइहालेको छ ।

[3] غِيبَة (ग़ीबत) को अर्थ हो अरु मानिसहरुका समक्ष कसैको नराम्रो पक्ष तथा दोषको चर्चा गरियोस्, जसलाई त्यसले नराम्रो ठान्दछ । यदि उससित यस्ता कुरा जोडिन्छन् जुन उसमा छँदैछैन त त्यो आरोप (आक्षेप) हो । आफ्नो ठाउँमा दुबै घोर अपराध हुन् ।

مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ ۭ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ⑫

पनि आफ्ना मरेको भाइको मासु खान (प्रिय) ठान्दछ ? तिमीलाई त्यसबाट घृणा हुनेछ ।[1] तथा अल्लाहसित तर्सँदै गर । नि:सन्देह अल्लाह (तआ़ला) क्षमा स्वीकार गर्ने कृपालु छ ।

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّقَبَاۗىِٕلَ لِتَعَارَفُوْا ۭ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ خَبِيْرٌ ⑬

(१३) हे मानिसहरु ! हामीले तिमीलाई एकै पुरुष-स्त्रीबाट जन्म दिएका छौं[2] तथा त्यसकारण कि तिमी आपसमा एक-अर्कालाई चिन । जाति तथा प्रजाति,[3] अल्लाहको दृष्टिमा तिमी सबैमा त्यो सम्मानित छ जो सबभन्दा अधिक तर्सनेवाला छ ।[4] विश्वास गर कि अल्लाह जान्नेवाला राम्ररी परिचित छ ।

[1]अर्थात् कुनै मुसलमान भाइको कसैका अगाडि छिद्रअन्वेषण गर्नु यस्तै छ जस्तो मुर्दा र भाइको मासु खानु । मृत भाइको मासु खानु त कसैले रुचाउँदैन किन्तु ग़ीबत मानिसहरुको अति रुचिकर आहार हो ।

[2]अर्थात् आदम तथा हव्वा (अलैहिस्सलाम) बाट । अर्थात् तिमी सबैको मूल एउटै हो, एउटै आमा-बुवाको सन्तान हौ । अभिप्राय यो हो कि कसैका मात्र जाति तथा वंशका आधारमा कुनै गर्व गर्नुको आधार छैन, किनकि प्रत्येकको वंशक्रम आदरणीय आदमबाट नै पाइन्छ ।

[3]شُعُوْب (शुऊब) شَعْب (शाब) को बहुवचन हो, जाति अथवा ठूलो उपजाति شعب (शाब) का पश्चात قبيلة (क़बीला) अनि عُمارة (उमारा) अनि بطن (बत्न) अनि فصيلة (फ़सीला) त्यसपछि غيبة (ग़ीबत) छ । (फ़तहुल क़दीर) अर्थ यो हो कि अनेक जाति, उपजाति तथा परिवारहरुको विभाजन मात्र पहिचानका लागि हो ताकि आपसमा नाता जोड । यसको उद्देश्य परस्पर प्रधानता देखाउनु होइन, जस्तो कि दुर्भाग्यले जाति तथा वंशलाई प्रतिष्ठाको कारण तथा आधार बनाइहालिएको छ, जबकि इस्लामले आएर मेटाएको थियो तथा यसलाई मूर्खता भनेको थियो ।

[4]अर्थात् अल्लाहका समक्ष प्रधानताको माप परिवार, जाति अथवा वंशक्रम होइन, जो कुनै मानिसका अधिकारमा नै छैन बरु यो माप तक़्वा (संयम) हो, जसलाई अपनाउन मानिसका इरादा तथा वंशमा छ । यही आयत ती ज्ञानीहरुको तर्क हो जो विवाहमा जाति तथा वंशको बराबरीलाई आवश्यक ठान्दैनन् तथा मात्र धर्म (दीन) का आधारमा विवाहलाई रुचाउँछन् (इब्ने क़सीर)

قَالَتِ الْأَعْرَابُ اٰمَنَّا ؕ قُلْ لَّمْ تُؤْمِنُوْا وَلٰكِنْ قُوْلُوْٓا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيْمَانُ فِيْ قُلُوْبِكُمْ ؕ وَاِنْ تُطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ لَا يَلِتْكُمْ مِّنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْـًٔا ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٤﴾

(१४) ग्रामीणहरु भन्दछन् कि हामीले ईमान ल्यायौं। (तपाईं) (भनिदिनुस् कि तिमीले ईमान ल्याएनौ परन्तु तिमीले यो भन कि हामीले इस्लाम ल्यायौं (विरोध छाडेर आज्ञाकारी भइहाल्यौं) हाँलाकि अहिलेसम्म ईमान तिम्रा हृदयमा प्रवेश नै भएन।[1] तिमीले यदि अल्लाह तथा त्यसका रसूलको आज्ञाको पालना गर्न थाल्नेछौ भने अल्लाह तिम्रा कर्महरुमध्ये केही पनि कम गर्ने छैन । निःसन्देह अल्लाह (तआला) क्षमा गर्नेवाला दयालु छ ।

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوْا وَجٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصّٰدِقُوْنَ ﴿١٥﴾

(१५) ईमानवालाहरु त ती हुन् जो अल्लाहमाथि तथा त्यसका रसूलमाथि (दृढ) ईमान स्वीकार गरुन्, अनि शंका सन्देह नगरुन् तथा आफ्ना धनले र आफ्ना प्राणले अल्लाहको मार्गमा धर्मयुद्ध गरिरहून् । (आफ्ना ईमानको दावीमा) यिनै सच्चा (तथा सत्यवादी) हुन् ।[2]

قُلْ اَتُعَلِّمُوْنَ اللّٰهَ بِدِيْنِكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

(१६) भनिदिनुस् कि के तिमी अल्लाहलाई आफ्नो धार्मिकतासित परिचित गराइराखेका छौ ?[3]

[1]केही भाष्यकारहरुका विचारले यी أعراب (आराब) सित अभिप्राय बनू असद तथा खुजैमाका अवसरवादी (मुनाफ़िक) हुन् जसले अकालमा सद्‌काहरु (दानहरु) को प्राप्तिका लागि अथवा हत्या तथा बन्दी हुनुको भयले मुखले इस्लाम व्यक्त गरेका थिए । उनका हृदय ईमान, सत्य विश्वास एवं शुद्ध मनबाट शून्य थिए । (फतहुल क़दीर) किन्तु इमाम इब्ने कसीरका निकट यसबाट ती गाउँवासी अभिप्राय हुन् जो नयाँ मुसलान भएका थिए तथा ईमान अहिले उनमा पूर्णतः दृढ भएको थिएन किन्तु दावी उनीहरुले आफ्नो वास्तविकताभन्दा अधिक ईमानको गरेका थिए, जसपश्चात उनलाई यो शिक्षा दिइयो कि प्रथम पटकमै ईमानको दावी सही छैन, विस्तारै उन्नतिका पश्चात तिमी ईमानका दर्जासम्म पुग्नेछौ ।

[2]न कि ती जो केवल मुखले ईमान व्यक्त गरिदिन्छन् तथा उपरोक्त कर्महरुको मूलसित कुनै प्रयोजन नै गर्दैनन् ।

[3] تعليم तालीम (शिक्षा) यहाँ सूचना तथा खबर दिनुका अर्थमा छ । अर्थात آمَنَّا हामीले ईमान स्वीकार गर्‍यौं) भनेर तिमी आफ्ना धर्म तथा विश्वाससित अल्लाहलाई सूचित गरिराखेका छौ ? अथवा आफ्ना हृदयहरुको स्थिति अल्लाहलाई बताइराखेका छौ ?

وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ⑯

अल्लाह प्रत्येक त्यस वस्तुसित जो आकाशहरु तथा धर्तीमा छ राम्ररी अवगत छ । तथा अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक वस्तुलाई जान्दछ ।[1]

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا ۖ قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُم ۖ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ⑰

(१७) उनीहरु आफू मुसलमान हुनुको तपाईंमाथि आभार जताउँछन्, (तपाईं) भनिदिनुस् कि आफू मुसलमान हुनुको आभार म माथि नराख, बरु अल्लाहको तिमीमाथि उपकार छ कि उसले तिमीलाई ईमानतिर मार्गदर्शन गऱ्यो यदि तिमी सत्यवादी हौ ।[2]

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ⑱

(१८) विश्वास गर कि आकाशहरु तथा धर्तीका लुकेका कुरा अल्लाह राम्ररी जान्दछ, तथा जे-जति तिमी गरिराखेका छौ, त्यसलाई अल्लाह राम्ररी देखिराखेको छ ।

सूरतु क़ाफ़-५०

سُورَةُ قٓ

सूर: क़ाफ़* मक्कामा अवतरित भयो तथा यसमा पैंतालीस आयतहरु एवं तीन रुकूअ छन् ।

[1]त के त्यो तिम्रा हृदयहरुको स्थिति अथवा तिम्रा ईमानको हक़ीकतसित सूचित छैन ?

[2]यही गाउँवासी (बद्दू) नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित भन्दथे कि हेर्नुस् हामी मुसलमान भइहाल्यौं तथा तपाईंको सहायता गऱ्यौं, जबकि अरु अरब तपाईंसित लडिराखेका छन् । अल्लाहले उनको खण्डन गर्दै भन्नुभयो कि तिमी अल्लाहमाथि ईमान स्वीकार गर्नुको ऐह़सान न जताउ किनकि यदि तिमी विशुद्धतासित मुसलमान भएका छौ भने यसको लाभ तिमीलाई नै प्राप्त हुनेछ, न कि अल्लाहलाई । यसकारण यो अल्लाहको तिमीमाथि उपकार छ कि उसले तिमीलाई इस्लाम स्वीकार गर्नुको सौभाग्य प्राप्त गऱ्यो न कि अल्लाहमाथि तिम्रो उपकार छ ।

*नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम ईदको नमाज़मा सूर: क़ाफ़ तथा इक़्तरबतिस्साअ: पढ्ने गर्नुहुन्थ्यो । (सहीह मुस्लिम बाबु मा युक़रअ बिहि फी सलातिल ईदैन) प्रत्येक शुक्रबारका खुतबा (भाषण) मा पनि पढ्ने गर्नुहुन्थ्यो । (सहीह मुस्लिम, किताबुल जुमुअ:, बाबु तख़फ़ीफ़िस्सलाते वल खुत्बा) इमाम इब्ने क़सीर भन्नुहुन्छ कि दुवै ईदहरु तथा जुमामा पढ्नुको अभिप्राय यो हो कि ठूला जनसमूहहरुमा उहाँले यो सूर: पढ्ने गर्नुहुन्थ्यो किनकि यसमा उत्पत्तिको आरम्भ पुनर्जीवन, परलोक, हिसाब, स्वर्ग-नरक, पुण्य तथा दण्ड एवं प्रोत्साहन तथा चेतावनीको वर्णन छ ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहका नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु तथा अत्यन्त कृपालु छ ।

قٓ ۚ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ ①

(१) क़ाफ़ ! अत्यन्त महान (गरिमा भएको) यस कुर्आनको सौभाग्य छ ।[1]

بَلْ عَجِبُوْٓا اَنْ جَآءَهُمْ مُّنْذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا شَيْءٌ عَجِيْبٌ ②

(२) बरु उनीहरुलाई आश्चर्य भयो कि उनका पासमा उनैमध्येबाट एउटा सचेतक आयो त काफ़िरहरुले भने कि यो एउटा आश्चर्यजनक वस्तु हो ।[2]

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ۚ ذٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيْدٌ ③

(३) के जब हामी मरेर माटो भइहाल्नेछौं । त्यसपछि यो वापसी (फर्कनु) टाढाको कुरो हो ।[3]

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْ ۚ وَعِنْدَنَا كِتٰبٌ حَفِيْظٌ ④

(४) धर्ती जे-जति उनीहरुबाट घटाउँछ, त्यो हामीलाई ज्ञात छ तथा हामीसित सबै कण्ठ गरेको पुस्तक छ ।[4]

بَلْ كَذَّبُوْا بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَهُمْ فِيْٓ اَمْرٍ مَّرِيْجٍ ⑤

(५) बरु उनीहरुले सत्य कुरालाई झूठा भने जबकि त्यो उनका पासमा पुगिसक्यो त उनीहरु एउटा उल्झन् (अलमल) मा परिसकेका छन् ।[5]

[1]यसको उत्तर लुप्त छ لَتُبْعَثُنَّ (तिमी निश्चित क़ेयामतका दिन उठाइनेछौ) । केही विद्वानहरु भन्दछन् कि यसको उत्तर पछिको विषय-वस्तुमा छ जसमा नबूअत (दूतत्व) र पुनर्जन्मको प्रमाण छ । (फ़तहुल क़दीर र इब्ने क़सीर)

[2]हाँलाकि यसमा कुनै विचित्र कुरो थिएन । प्रत्येक नबी त्यसै जातिको एउटा व्यक्ति हुन्थ्यो जसमा उसलाई पठाइन्थ्यो । यसै हिसाबले मक्काका क़ुरैशलाई तर्साउनका लागि उनैमध्येबाट एक व्यक्तिलाई सन्देशवाहक (रसूल) रोजियो ।

[3]हाँलाकि बौद्धिक आधारमा यसमा कुनै असम्भावना छैन । अगाडी यसको केही स्पष्टीकरण छ ।

[4]अर्थात् धर्ती मानिसका मासु, अस्थि, हड्डी तथा रौं आदिलाई गलाएर खाइहाल्छन् अर्थात त्यसलाई खण्डित गरिदिन्छ, त्यो न केवल हाम्रा ज्ञानमा छ बरु हाम्रा पासमा लौहे महफ़ुज (सुरक्षित पुस्तक) मा पनि अंकित छ । अतः यी सबै अंशहरुलाई एकत्र गरी पुनः जीवन प्रदान गरिदिनु हाम्रा लागि कुनै कठिन काम होइन ।

[5]हक़ (सत्य कुरो) सित अभिप्राय पवित्र कुर्आन, इस्लाम अथवा मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको नबूअत (दूतत्व) छ । भावार्थ सबैको एउटै छ ।

أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ⑥

(६) के उनीहरुले आकाशलाई आफूमाथि देखेनन् कि हामीले त्यसलाई कुन प्रकार बनाएका छौं[1] तथा त्यसलाई सेवा प्रदान गर्नेछौं ?[2] त्यसमा कुनै दरार (चिरा) छैन ।[3]

وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ⑦

(७) तथा धर्तीलाई हामीले ओछ्याइदिएका छौं तथा त्यसमाथि हामीले नाना-प्रकारका सुन्दर वस्तुहरु उमारदिएका छौं ।[4]

تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ⑧

(८) ताकि प्रत्येक (अल्लाहतिर) फर्कने भक्तका लागि दृष्टि एवं बुद्धिको साधन होस् ।[5]

وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً مُّبَٰرَكًا فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ⑨

(९) तथा हामीले आकाशबाट शुभ पानी वर्षायौं तथा त्यसबाट बगैंचा एवं काटिने खेतका अन्न पैदा गऱ्यौं ।[6]

مَّرِيجٍ (मरीज) को अर्थ अलमल, असमंजस्य अथवा सन्देह हो, अर्थात् यस्तो विषय जो उनीमाथि अल्झेको छ, जसले उनीहरु अलमलमा छन् । कहिले उसलाई जादूगर भन्दछन्, कहिले कवि तथा भविष्यवक्ता ।

[1]अर्थात् बिना स्तम्भका जसको उसलाई कुनै सहारा होस् ।

[2]अर्थात् ताराहरुबाट त्यसलाई सुशोभित गऱ्यो ।

[3]यसैप्रकार कुनै अन्तर तथा भिन्नता पनि छैन जस्तो अर्को स्थानमा अल्लाहले भन्नुभयो :

﴿ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ۞ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ ٱلْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ﴾

"जसले सात आकाश माथि-तल बनाए । (तिमी हे देख्नेहरु) अल्लाह दयालुको उत्पत्तिमा कुनै अनिमियतता देख्नै छैनौ, पुन: दृष्टि हालेर हेरिहाल के कुनै चिरा पनि देखिँदैछ ?" (अल-मुल्क-३,४)

[4]केही ज्ञाताहरुले زوج (ज़ौज) को अर्थ जोडा गरेका छन्, अर्थात सबै प्रकारका वनस्पति तथा वस्तुहरु जोडी-जोडी (भाले-पोथी) बनाएको छ । بهيج (बहीज) को अर्थ सुदृश्य, हराभरा तथा सुन्दर ।

[5]अर्थात् आकाश तथा धर्तीको रचना तथा अन्य वस्तुहरुको दर्शन तथा उनको ज्ञान प्रत्येक त्यस व्यक्तिको आँखा खोल्नु तथा सम्झनु एवं शिक्षा ग्रहण गर्ने हेतु छ, जो अल्लाहतिर ध्यान दिनेवाला छ ।

[6]काटिने अन्यसित अभिप्राय ती खेतीहरु हुन् जसबाट गहुँ, मकै, ज्वार, बाजरा, दालहरु तथा

وَالنَّخْلَ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ ۝١٠

(१०) तथा ख़जूरहरुका अग्ला-अग्ला बृक्ष जसका गुच्छाहरु (थुङ्गा) पत्रमाथि पत्र गरिन्छन् ।[१]

رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۙ وَاَحْيَيْنَا بِهٖ بَلْدَةً
مَّيْتًا ۭ كَذٰلِكَ الْخُرُوْجُ ۝١١

(११) भक्तहरुका जीविकाका लागि तथा हामीले पानीसित मृत नगरलाई जीवित गरिदियौं । यसैप्रकार (चिहानहरुबाट) निस्कनु हो ।[२]

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ وَّاَصْحٰبُ
الرَّسِّ وَثَمُوْدُ ۝١٢

(१२) उनीभन्दा पूर्व नूहका समुदायले तथा 'रस्स' वालाहरुको[३] तथा समुदायहरुले झुठ्लाएका थिए ।

وَعَادٌ وَّفِرْعَوْنُ وَاِخْوَانُ لُوْطٍ ۝١٣

(१३) तथा आदले एवं फ़िरऔंनले तथा लूतका भाइहरुले ।

وَّاَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۭ كُلٌّ
كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيْدِ ۝١٤

(१४) तथा ऐकावालाहरु[४] ले तथा तुब्बअका समुदायले[५] (पनि झुठ्लाएका थिए) । सबैले पैग़म्बरहरुलाई झुठ्लाए[६] त मेरो यातनाको

धान आदि उब्जन्छन् तथा त्यसपछि तिनको भण्डार गरिन्छ ।

[१] باسِقات (बासिकात) को अर्थ طِوالاً شاهِقات अर्थात् अग्ला-लामा, طَلْع (तलअ) खजूरको त्यो फल जो पहिला निस्कन्छ । نَضِيدٌ (नज़ीद) को अर्थ पत्रमाथि पत्र । बगैंचाहरुमा ख़जूरको फल पनि आउँछ किन्तु त्यसलाई अलग्ग विशेषरुपमा वर्णन गरिएको छ, जसबाट ख़जूरको त्यो महत्व स्पष्ट छ जो अरबमा त्यसलाई प्राप्त छ ।

[२] अर्थात् जस्तो वर्षाले धर्तीलाई जीवन प्रदान गरिदिन्छौं तथा हरा-भरा बनाइदिन्छौं, यसैप्रकार केयामतका दिन हामीले कब्रहरुबाट मनुष्यहरुलाई जीवित गरी निकाल्नेछौं ।

[३] रस्सका वासीहरुका निर्धारणका सम्बन्धमा भाष्यकारहरुमा बडो मतभेद छ । इमाम इब्ने ज़रीर तबरीले यस कथनलाई अधिमान दिएका छन् जसमा उनलाई अस्हाबे उखदूद (खाइहरुवाला) भनिएको छ, जसको चर्चा सूर: बुरूजमा छ । (विवरणका लागि हेर्नुस् तफ़सीर इब्ने कसीर तथा फ़तहुल क़दीर, सूर: अल-फुरकान-३८) ।

[४] أَصْحابُ الايْكَة (अस्हाबुल ऐका) का लागि हेर्नुस् सुरतुश्शुअ्रा आयत १७६ को तटलेख ।

[५] तुब्बअ जातिका लागि हेर्नुस् सूर: अद्दुख़ान आयत ३७ को तटलेख ।

[६] अर्थात् उनीहरुमध्ये प्रत्येक लेख आफ्ना पैग़म्बरलाई झुठ्लाए । यसमा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका लागि सान्त्वना छ ।मानौं वहाँका लागि भनिंदैछ कि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आफ्ना समुदायद्वारा झुठ्लाउनु माथि शोकग्रस्त नहुनुस्, यसकारण कि यो कुनै नयाँ कुरा होइन,

वादा उनीमाथि सत्य भइहाल्यो ।

(१५) के हामी प्रथम पटक पैदा गर्नुबाट थाकिसकेका छौं ?[1] बरु यी मानिस नयाँ जीवनतिरबाट सन्देहमा छन् ।[2]

أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ ۚ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

(१६) हामीले मनुष्यलाई पैदा गरेका छौं तथा त्यसका हृदयमा जो विचार उत्पन्न हुन्छन् हामी उनीसित परिचित छौं[3] तथा हामी उसका प्राणनाड़ी सित पनि

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ

तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमभन्दा पहिला अम्बिया अलैहिमुस्सलामका साथ उनका समुदायहरुको यही आचरण रहेको छ । अर्को मक्कावासीहरुलाई चेतावनी छ कि विगत समुदायहरुले अम्बियालाई झुठ्लाए त देखिहाल कि उनको के परिणाम भयो ? के तिमी पनि आफ्ना लागि यही परिणाम मन पराउँछौ ? यदि होइन भने झुठ्लाउनुको मार्ग त्यागिदेउ तथा ईशदूत सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका प्रति विश्वास गरिहाल ।

[1]कि केयामतका दिन फेरिबाट जीवन प्रदान गर्नु हाम्रा लागि कठिन हुनेछ । अर्थ यो हो कि जब पहिलो पटक पैदा गर्नु हाम्रा लागि कठिन थिएन त दोस्रो पटक जीवित गर्न त पहिलो पटक पैदा गर्नुभन्दा सरल छ । जस्तो अन्य स्थानमा भन्नुभयो :

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ﴾

"त्यही हो जो प्रथम पटक सृष्टिको उत्पत्ति गर्दछ, पुन: दोस्रो पटक पैदा गर्नेछ तथा यो त उसका लागि अत्यन्त नै सहज छ ।" (अर्रूम-२७)

सूर: यासीन ७८,७९ मा पनि यो विषय वर्णन गरिएको छ तथा कुदसी हदीसमा छ, अल्लाह तआला भन्नुहुन्छ : "आदमको पुत्र मलाई यो भनेर दुख दिन्छ कि अल्लाह कदापि मलाई पुन: पैदा गर्नुमा सामर्थ्यवान छैन जस्तो मलाई पहिला पैदा गर्नु, न कि दोस्रो पटक पैदा गर्नु । (बुख़ारी, तफ़सीर सुरतिल एख्लास)

[2]अर्थात् यिनी अल्लाहका सामर्थ्यको इन्कार गर्दैनन्, बरु तथ्य यो हो कि प्रलय हुने तथा पुनर्जीवनमा शंका छ ।

[3]अर्थात् मानिस जो केही गुप्त राख्दछ तथा मनमा लुकाएर राख्दछ । त्यो सब हामी जान्दछौं । वस्वसा मनोगत विचारहरुलाई भनिन्छ जसको ज्ञान त्यस मनुष्यका अतिरिक्त कसैलाई हुँदैन । परन्तु अल्लाह यी विचारहरुलाई पनि जान्दछ । यसैकारण कुद्सी हदीसमा वर्णित छ । "मेरो अनुगामीहरुका मनोगत विचारहरुलाई अल्लाहले क्षमा गरिदिएको छ, अर्थात् उनीमाथि पकड गर्नेछैन जबसम्म त्यसलाई मुखले व्यक्त नगरोस् अथवा त्यसका अनुसार कर्म

अधिक त्यसका निकट छौं ।[1]	اِلَيۡهِ مِنۡ حَبۡلِ الۡوَرِيۡدِ ﴿١٦﴾
(१७) जुन समय दुई लिनेवाला गई लिन्छन्, एक दायाँतिर तथा दोस्रो बायाँतिर बसेको छ ।	اِذۡ يَتَلَقَّى الۡمُتَلَقِّيٰنِ عَنِ الۡيَمِيۡنِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيۡدٌ ﴿١٧﴾
(१८) (मनुष्य) मुखबाट कुनै शब्द निकाल्न पाउँदैन परन्तु त्यसका निकट रक्षक (पहरेदार) तयार छ ।[2]	مَا يَلۡفِظُ مِنۡ قَوۡلٍ اِلَّا لَدَيۡهِ رَقِيۡبٌ عَتِيۡدٌ ﴿١٨﴾
(१९) तथा मृतको बेहोशी सत्य लिएर आइपुग्यो,[3] यही हो जसबाट तिमी तर्कदै हिंड्थ्यौ ।[4]	وَجَآءَتۡ سَكۡرَةُ الۡمَوۡتِ بِالۡحَقِّ ؕ ذٰلِكَ مَا كُنۡتَ مِنۡهُ تَحِيۡدُ ﴿١٩﴾

नगरोस्" (अल-बुख़ारी किताबुल ईमान, बाबु इजा हनसे नासियन फिल ऐमान, मुस्लिम बाबु तजाबुज़िल्लाहे अन हदीसिन नफ्से वल ख्वातिरे बिल कल्बे इजालम तस्तक़िर्)

[1] وريد शहेरग, अथवा प्राण नाडीलाई भनिन्छ जसलाई काट्नाले मृत्यु हुनजान्छ। यो रग (नाडी) घाँटीका एक किनारबाट मानिसका काँधसम्म हुन्छ। यस निकटतावाट तात्पर्य ज्ञानका आधारमा निकटता हो। अर्थात् ज्ञानले हामी मानिसका यति समीप छौं कि त्यसका मनका कुराहरु पनि जान्दछौं । इमाम इब्ने कसीर भन्नुहुन्छ कि 'हामी' सित अभिप्राय फरिश्ताहरु हुन्, अर्थात हाम्रा फरिश्ताहरु मानिसको प्राण नाडीभन्दा पनि निकट छन्, किनकि मानिसका दायाँ-बायाँ दुई फरिश्ता प्रत्येक क्षण उपस्थित रहन्छन्, उनी मानिसको प्रत्येक कुरो तथा कामलाई लेख्दछन् ﴿يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ﴾ को अर्थ हो ग्रहण गर्दछन् तथा लेख्दछन् । इमाम शौकानीले यसको भावार्थ लिएका छन् कि हामी मानिसका सबै स्थितिहरुलाई जान्दछौं बिना यसका कि हामी ती फरिश्ताहरुका मुहताज हौं जसलाई हामीले मानिसका कथन तथा कर्महरु लेख्नलाई नियुक्त गरेका छौं । दुई फरिश्ताहरुसित अभिप्राय केही विद्वानहरुका विचारमा एउटा सत्कर्म लेख्न तथा दोस्रो कुकर्म लेख्नका लागि छ। केही अन्य विद्वानहरुका निकट रात-दिनका फरिश्ताहरु अभिप्राय हो । रातका दुई फरिश्ताहरु अलग तथा दिनका दुई फरिश्ताहरु अलग । (फ़तहुल क़दीर)

[2] رقيب (रक़ीब) फरिश्ताहरु निरीक्षक तथा मानिसका कथन तथा कर्मको प्रतिक्षा गर्नेवाला । عتيد (अतीद) उपस्थित तथा तयार ।

[3] यसको दोस्रो अर्थ 'मृत्युको कठिनाई सत्यका साथ आउनेछ' हो अर्थात् मृत्युको समय सत्य प्रकट तथा ती वचनहरुको सत्य त स्पष्ट हुनजान्छ जो केयामत (प्रलय) तथा स्वर्ग एवं नर्कका विषयमा अम्बिया अलैहिमुस्सलाम गर्दै आइराखेका छन् ।

[4] تحيد तिमी यस मृत्युबाट भड्कन्थे तथा भाग्दथे ।

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾

(२०) तथा नरसिंघा फुकिनेछ । यातनाका वाचाको दिन यही हो ।

وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾

(२१) तथा प्रत्येक व्यक्ति यसप्रकार आउनेछ कि त्यसका साथ एउटा हाँकेर ल्याउनेवाला हुनेछ तथा एउटा साक्ष्य दिनेवाला ।[1]

لَّقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾

(२२) वस्तुतः तिमी यसबाट असावधान थियौ, परन्तु हामीले तिम्रा सामुबाट पर्दा हटाइदियौं त आज तिम्रो दृष्टि अति तीब्र छ ।

وَقَالَ قَرِينُهُ هَٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾

(२३) त्यसका साथ रहनेहरु (फरिश्ताहरु) ले भन्नेछन् यो उपस्थिति हो, ज़ो कि मेरो पासमा थियो ।[2]

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾

(२४) दुबै हालिदेउ नरक़मा प्रत्येक काफ़िर उद्दण्डलाई ।

مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾

(२५) जो पुण्य कार्यबाट रोक्नेवाला, सीमा उल्लंघन गर्नेवाला तथा सन्देह गर्नेवाला थियो ।

الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾

(२६) जसले अल्लाहका साथ अन्य देवता बनाएका थिए, त त्यसलाई कठोर यातनामा हालिदेउ ।[3]

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَٰكِن كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾

(२७) त्यसको साथी (शैतान) ले भन्नेछ कि हे हाम्रा प्रभु ! मैले यसलाई मार्गबाट विचलित गरेको थिइन, बरु यो स्वयं नै टाढाका विचलनमा थियो ।[4]

[1] سَائِقٌ (हाँक्नेवाला) तथा शहीद (साक्षी) का सम्बन्धमा मतभेद छ । इमाम तबरीका विचारले यी दुई फरिश्ताहरु हुन्, एउटा मानिसलाई महशर (एकत्रित गरिने स्थान) सम्म हाँक्नेवाला तथा दोस्रो साक्ष्य दिनेवाला ।

[2] अर्थात फरिश्ताले मानिसको पूरा रेकर्ड अगाडी राखिदिनेछ कि यो तिम्रो कर्मपत्र हो जो कि मेरो पासमा थियो ।

[3] अल्लाह तआलाले कर्मपत्रका अनुसार न्याय तथा निर्णय गर्नेछ । أَلْقِيَا (अल्केया) सित الشَّدِيد (अश्शदीद) सम्म अल्लाहको कथन हो ।

[4] यसकारण उसले तुरुन्त मेरो कुरा मानिहाल्यो त यो तिम्रो विशुद्ध भक्त भएको भए त मेरा बहकाउमा आउँदैनथ्यो ।

(२८) अल्लाह (तआला) ले भन्नेछ कि मेरा समक्ष झगडाहरुको कुरा नगर । मैले त पूर्वमा नै तिमीतिर यातनाको वाचा पठाइसकेको थिएँ ।[1]

قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾

(२९) मेरो पासमा मेरा निकट कुरा बदलिन्न[2] तथा न म आफ्ना भक्तहरुमाथि अलिकति पनि अत्याचार गर्दछु ।[3]

مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾

(३०) जुन दिन हामीले नरकसित सोध्नेछौं कि के तिमी टन्न भरियौ ? त्यसले उत्तर दिनेछ कि के केही अझ अधिक पनि छ ?[4]

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾

यहाँ قَرِينٌ (साथी) सित तात्पर्य शैतान हो ।

[1]अर्थात् अल्लाह काफ़िरहरु तथा उनका साथी शैतानहरुसित भन्नेछ कि यहाँ हिसाबका स्थान तथा न्यायलयमा लड्नु-झगड्नुको आवश्यकता छैन, न यसको कुनै लाभ नै छ । मैले त पहिला नै ईशदूतहरु तथा धर्मशास्त्रहरुद्वारा यी धम्कीहरुसित तिमीलाई सूचित गरिदिएको थिएँ ।

[2]अर्थात् जुन वचन दिए थिएँ उनका विपरीत हुने छैनन्, बरु प्रत्येक दशामा पूरा हुनेछन् तथा यसै नियमानुसार तिम्रो निर्णय मेरो तर्फबाट भएको छ, जसमा कुनै परिवर्तन हुनसक्दैन ।

[3]कि बिना अपराधका जो उनीहरुले गरेका छन् तथा निर्दोष जो उनीहरुले गरेका हुन्छन् उनलाई दण्ड दिदेऊ ? अथवा वाक्यशैली (मुहाबरा) का रुपमा बोलिएको छ । जस्तै साधारणतः भनिन्छ कि अमुक व्यक्ति आफ्ना दासहरुमाथि अत्याचार गर्दछ, अमुक बडो क्रुर छ, यसको उद्देश्य अतिश्योक्ति होइन, अर्थात तात्पर्य हो कि म आफ्ना भक्तहरुमाथि अलिकति पनि अत्याचारी छैन ।

[4]अल्लाहले भन्नुभएको छ : ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾

"म नरकलाई मानिस तथा जिन्नहरुबाट टन्न भरिदिनेछु ।" (अलिफ.लाम.मीम अस्सजदा-१३)

यो वचन जब पूरा भइहाल्नेछ तथा अल्लाहले काफ़िर, जिन्न तथा मानिसलाई नरकमा हालिदिनेछ, त नरकसित सोधिनेछ कि तिमी टन्न भरिएका छौ कि छैनौं ? त्यसले उत्तर दिनेछ कि के केही अरु पनि छ ? अर्थात् यद्यपि म टन्न भरिसकिएको छु परन्तु हे अल्लाह तिम्रा विरोधीहरुका लागि ममा अझ पनि ठाउँ छ ।

(३१) तथा स्वर्ग सदाचारीहरुका लागि पूर्ण निकट गरिदिनेछ, अलिकति पनि टाढा हुनेछैन ।[1]

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾

(३२) यो हो जसको वादा (वाचा) तिमीसित गरिन्थ्यो प्रत्येक त्यस व्यक्तिका लागि जो ध्यानमँग्न तथा आबद्ध होस् ।[2]

هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾

(३३) जो दयालुको गुप्त रुपसित भय राख्दछ तथा आकर्षित हुने हृदय ल्याएको होस् ।[3]

مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ﴿٣٣﴾

(३४) तिमी यस स्वर्गका शान्तिका साथ प्रवेश गरिहाल । यो सधैं रहनुको दिन हो ।

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾

ठाउँ छ । नरक़सित अल्लाहको यो कुरो तथा नरक़बाट उत्तर दिनु अल्लाहका सामर्थ्यवान कदापि सम्भव छैन । हदीसमा पनि वर्णित छ कि आगोमा मानिसहरु हालिनेछन् तथा नरक़ले भन्नेछ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ कि केही अरु पनि छ ? यहाँसम्मकि अल्लाहले नरक़मा आफ्नो खुट्टा राखिदिनेछ जसबाट नरक़ पुकारिहाल्नेछ,'कत, कत' अर्थात भयो, भयो । (सहीह बुखारी, तफ़सीर सूर: काफ़ । जन्नत (स्वर्ग) का सम्बन्धमा वर्णित छ कि स्वर्गमा अझै ठाउँ रहनेछ त अल्लाह त्यसका लागि नयाँ सृष्टि पैदा गर्नेछ जो त्यहाँ आबाद हुनेछन् । (सहीह मुस्लिम, किताबुल जन्ना, बाबुन्नारे यद्खुलुहा अल-जब्बारून वल जन्नते यदखुलुहा अज़्ज़ुअफाऊ)

[1]तथा केही विद्वानहरुले भनेका छन् कि क़्यामतका दिन जब स्वर्ग समीप गरिदिइनेछ टाढा छैन, किनकि त्यसलाई अवश्य व्याप्त हुनुछ तथा وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ فَهُوَ قَرِيبٌ. जो पनि आगामी वस्तु छ त्यो समीप छ, टाढा छैन । (इब्ने क़सीर)

[2]अर्थात् जब ईमानवाला स्वर्ग तथा त्यसको सुख-सुविधाहरुको समीपबाट दर्शन गर्नेछन् त भनिनेछ कि यही त्यो स्वर्ग हो जसको वादा प्रत्येक अल्लाहमा ध्यानमँग्न तथा त्यसको आज्ञापालन गर्नेवालासित गरिएको थियो । أَوَّاب (अव्वाब) अल्लाहमा ध्यान गर्ने अर्थात् अधिक तौबा (क्षमा-याचना) गर्ने तथा अल्लाहको पवित्रता (तस्वीह) तथा स्मरण गर्ने, एकान्तमा आफ्ना पापहरुलाई याद गर्ने व्यक्ति । حَفِيظٌ (हफ़ीज) आफ्ना पापहरुलाई याद गरेर उनीबाट क्षमा माँग्ने, अथवा अल्लाहका अधिकार तथा त्यसका उपकारहरुलाई याद राख्ने, अथवा अल्लाहको आज्ञा तथा निषेधलाई याद राख्ने व्यक्ति (फ़तहुल क़दीर)

[3] مُنِيبٌ (मुनीब) अल्लाहतिर ध्यान गर्ने तथा त्यसको आज्ञाकारी हृदय आफ्ना अथवा शिर्क तथा पापका दोषहरुबाट पवित्र हृदय ।

(३५) यिनीहरु त्यहाँ जे-जति चाहन्छन्, उनीहरुलाई प्राप्त हुनेछ (बरु) हाम्रा पासमा अझ पनि अधिक छ ।[1]

لَهُم مَّا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا
مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

(३६) तथा उनीभन्दा पूर्व पनि हामीले धेरै समुदायहरुलाई नष्ट गरिसकेका छौं, जो उनीभन्दा शक्तिमा अत्याधिक थिए, उनीहरु नगरहरुमा बरालिंदै रहे[2] कि कुनै भाग्नुको ठेगाना छ ?

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ
هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا
فِي الْبِلَادِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾

(३७) यसमा प्रत्येक त्यस व्यक्तिका लागि सदुपदेश छ जसका हृदय[3] होस् अथवा कान थापोस्[4] तथा त्यो उपस्थित होस् ।[5]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ
قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾

(३८) निःसन्देह हामीले आकाशहरु तथा धर्ती एवं दुबैका मध्येका जे-जति वस्तुहरु छन् सबैलाई (मात्र) ६ दिनमा पैदा गरिदियौं तथा हामीलाई थकाइले स्पर्शसम्म गरेन ।

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾

(३९) अतः तपाईं ती कुराहरुमा धैर्यधारण गर्नुस् तथा आफ्ना प्रभुको पवित्रतागान प्रशंसाका साथ सूर्य उदाउनुभन्दा पहिला पनि तथा

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ
رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ

[1]यसबाट अभिप्राय अल्लाहको दर्शन हो जो स्वर्गवासीहरुलाई प्राप्त हुनेछ, जस्तो कि ﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ (यूनुस-२६) को तफ़सीर (व्याख्या) मा गुज्रयो ।

[2] ﴿فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ﴾ (नगरहरुमा हिंडे-डुले) को एउटा अरु भावार्थ यो वर्णन गरिएको छ ती मक्कावासीहरुसित अधिक व्यापार तथा व्यवसायका लागि विभिन्न नगरहरुमा डुल्थे, परन्तु हाम्रो प्रकोप आयो त उनले कहीं शरण तथा भाग्नुको मार्ग पाएनन् ।

[3]अर्थात् जागृत हृदय जो सोच-विचार गरी वास्तविकताहरुलाई बोध गरून् ।

[4]अर्थात् मन तथा चेतनाले उपस्थित होस् यसकारण कि जो कुरा नै बुझ्दैन उनी उपस्थित हुँदाहुँदै पनि यस्ता छन् जस्तो छैनन् ।

وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾

अस्ताउनु[1] भन्दा पहिला पनि गर्नुस् ।

وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾

(४०) तथा रातका कुनै समयमाथि[2] पनि महिमागान गर्नुस् तथा नमाज़का पश्चात पनि ।[3]

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾

(४१) तथा सुनिराख्नुस्[4] जुन दिन एउटा पुकार्ने[5] ले नजीककै स्थानबाट पुकार्नेछ ।[6]

---

[1]अर्थात् प्रातः सन्ध्या समय अल्लाहको तस्वीह (पवित्रगा़न) गर अथवा अस्र तथा फज्रको नमाज़ पढ्नुमाथि जोड दिएको छ ।

[2] مِــنْ केहीको अर्थ दिनका लागि छ । अर्थात रातका केही भागमा पनि अल्लाहको तस्वीह (महिमागान) गर्नुस् । अथवा रातको नमाज़ (तहज्जुद) पढ्नुस्, जस्तै अर्को स्थानमा भन्यो : ﴿وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ﴾

"रात यदि उठेर तहज्जुदको नमाज़ पढ्नुस् तपाईंका लागि अधिक पुण्यको कारण छ ।"(बनी इस्राईल-७९)

केही ज्ञाताहरु भन्छन् कि मेराजभन्दा पहिला मुसलमानहरुमाथि केवल फज्र तथा अस्रको नमाज़ तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लममाथि तहज़्जुदको नमाज़ पनि फर्ज (अनिवार्य) थियो । मेराजका अवसरमा पाँच नमाज़हरु अनिवार्य गरिए । (इब्ने क़सीर)

[3]अर्थात् अल्लाहको तस्वीह गर्नुस् । केही धर्मविशेषज्ञले यसबाट ती तस्वीहहरु अभिप्राय लिएका छन्, जुन पढ्नमाथि फर्ज़ (अनिवार्य) नमाज़हरुका पश्चात नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले जोड दिनुभएको छ जस्तै سُبْحَانَ الله (सुब्हानल्लाह) ३३ पटक, الْحَمْدُ لله (अल्हम्दो लिल्लाहे) ३३ पटक, الله أكبر (अल्लाहो अकबर) ३४ पटक आदि । (अल- बुख़ारी, किताबुल अज़ान, बाबुज़ ज़िक्रे बादस सलाति, मुस्लिम बाबु इस्तिहबाबिज़्जिक्रे, बादस सलाति व बयानु सिफ़तिही) केही ज्ञाताहरुले भनेका छन् कि أدبار السجود सित अभिप्राय मग़रिबको नमाज़का पश्चातका दुई रकातहरु हुन् । केही अन्यले भनेका छन् कि उपरोक्त तस्वीहहरु आयत उतर्नुका धेरै समय पश्चात भनिएका थिए ।

[4]अर्थात् केयामतका जो समाचार (अहवाल) प्रकाशना (वह्य) का माध्यमले वर्णन गरिंदैन, यिनलाई ध्यानले सुन्नुस् ।

[5]यो पुकार्नेवाला इस्राफ़ील फरिश्ता हुनेछ अथवा जिब्रील तथा यो त्यो पुकार हुनेछ जसबाट मानिस मैदाने महशरमा एकत्र हुनेछन्, अर्थात् दोस्रो फूँक ।

[6]यसबाट केही विज्ञहरुले बैतुल मोकद्दसका समीपको सखरः (चट्टान) तात्पर्य लिएका छन् । भन्दछन् कि यो आकाशबाट निकट्तम स्थान हो । केहीका निकट यसका अभिप्राय यो हो कि प्रत्येक व्यक्तिले यो आवाज यसप्रकार सुन्नेछ जस्तै

يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾

(४२) जुन दिन त्यस कडा आवाजलाई सविश्वास सुन्नेछन्, यही निस्कनुको दिन हुनेछ ।[1]

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾

(४३) हामीले नै जीवित गर्दछौं तथा मार्दछौं[2] तथा हामीतिर नै फर्किआउनु[3] छ ।

يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾

(४४) जुन दिन धर्ती फाट्छ तथा यिनी दुगर्दै[4] (निस्किहाल्नेछन्), यो एकत्रित गर्नु हामीलाई निकै नै सरल छ ।

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

(४५) हामी राम्ररी जान्दछौं जे-जति यिनीहरु भनिराखेका छन् तथा तपाईं उनीहरुलाई बलपूर्वक[5] मनाउन लगाउने हुनुहुन्न, बस मात्र तपाईं उनीहरुलाई कुरआनद्वारा सम्झाउँदै रहनुस् जो मेरो धम्कीबाट तर्सन्छन् ।[6]

त्यसका समीपबाट नै आवाज आइराखेको छ । (फ़तहुल क़दीर) तथा यही सही लाग्दछ ।

[1]यो चित्कार अर्थात् यो केयामतको फूँक निश्चय हुनेछ, जसमा त्यो जगतमा शंका गर्दथे, तथा यही दिन कब्रहरुबाट निस्कने दिन हुनेछ ।

[2]अर्थात संसारमा मृत्युको काखमा हालिदिनु तथा परलोकमा जीवन दान हाम्रै काम हो । यसमा कोही हाम्रो साझी छैन ।

[3]त्यहाँ हामी प्रत्येक मनुष्यलाई त्यसका कर्मानुसार फल दिनेछौं ।

[4]अर्थात् त्यस पुकार्नेवालातिर दौड्नेछन् जसले पुकारेको हुनेछ । (फ़तहुल क़दीर) नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो : जब धर्ती फाट्नेछ त सबभन्दा पहिला जीवित भएर म नै निस्कनेछु, «أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ» (सहीह मुस्लिम, किताबुल फज़ायेल, बाबु तफ़्ज़ीले नबियेना सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अला जमीइल ख़्लायेक)

[5]अर्थात् तपाईंमाथि यसको भार छैन कि उनलाई ईमान स्वीकार गर्नुमा बाध्य गरिदिनुस्, वरु तपाईंको कर्तव्य केवल उपदेश दिनु तथा आमन्त्रण हो, तपाईं यही काम गर्दैराख्नुस् ।

[6]अर्थात् तपाईंको दावत तथा सदुपदेशबाट त्यसैले शिक्षा प्राप्त गर्नेछ जो अल्लाह तथा त्यसका धम्कीहरुसित तर्सन्थ्यो तथा त्यसका वचनमा विश्वास राखेको हुनेछ । यसैकारण आदरणीय कतादा यो दुआ गर्ने गर्दथे :

सूरतुज़ ज़ारियात-५१

سُورَةُ الذّٰرِيٰتِ

सूरः ज़ारियात मक्कामा अवतरित भएको तथा यसमा साठ्ठी आयतहरु एवं तीन रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु तथा अत्यन्त कृपालु छ ।

وَالذّٰرِيٰتِ ذَرْوًا ①

(१) सौगन्ध छ उडाएर छर्नेवालीहरुको,[1]

فَالْحٰمِلٰتِ وِقْرًا ②

(२) अनि बोध उठाउनेवालीहरुको,[2]

فَالْجٰرِيٰتِ يُسْرًا ③

(३) अनि सुस्त गतिले चल्नेवालीहरु,[3]

فَالْمُقَسِّمٰتِ اَمْرًا ④

(४) अनि कामको विभाजन गर्नेवालीहरु ।[4]

«اللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَّخَافُ وَعِيدَكَ، وَيَرْجُو مَوْعُودَكَ، يَابَارُّ! يَارَحِيمُ!»

"हे अल्लाह हामीलाई उनीहरुमध्ये गरिदियौं जो तिम्रा धम्कीहरुबाट तर्सन्छन् तथा तिम्रा वचनहरुबाट आशा राख्दछन्, हे कल्याण गर्नेवाला, हे दया गर्नेवाला ।" (इब्ने कसीर)

[1]यसबाट अभिप्राय वायु हो जसले धूलो उडाएर यताउता पारिदिन्छ ।

[2]وِقْـرًا (वक्र) अर्थात् प्रत्येक त्यो भार जसलाई कुनै प्राणी लिएर हिंड्छ । अभिप्राय ती वायुहरु हुन्, जो बादलहरुलाई बोकेका छन् अथवा ती बादल जो जलको बोझ बोकेका छन्, जस्तै पशु गर्भका बोझ उठाउँछन् ।

[3] جاريات (जारीयात) पानीमा चल्नेवाली नौकाहरु, يُسْرًا (युस्रन) सरलताले ।

[4]مُقَسِّمات यसबाट अभिप्राय ती फरिश्ताहरु हुन् जो कार्यहरुलाई विभाजित गरिदिन्छन्, कोही दयाको फरिश्ता छ त कोही प्रकोपको, कोही जलको, त कोही अकालको, कोही वायुको छ, त कोही मृत्युको एवं घटनाहरुको । केही विद्वानहरुले यी सबैबाट अभिप्राय वायुहरु लिएका छन् तथा यी सबैलाई वायुको विशेषण बनाएका छन् । जस्तै अनुवादक विशेषज्ञले पनि यसैका अनुसार अनुवाद गरेको छ । परन्तु हामीले इमाम इब्ने कसीर तथा इमाम शौकानीको व्याख्या अनुसार गरेका छौं । शपथको आशय, जसको शपथ लिइन्छ, त्यसको सत्यताको वर्णन गर्नुपर्ने हुन्छ अथवा कहिलेकाहीं केवल जोड दिन अभिप्राय हुन्छ तथा कहिले जसको शपथ ग्रहण गरिन्छ, त्यसलाई प्रमाण स्वरुप गर्नुपर्ने हुन्छ, यहाँ शपथको यही

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ۝٥

(५) विश्वास गर कि तिमीसित जुन वचन दिइन्छन् (सबै) सत्य छन् ।

وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ۝٦

(६) तथा निःसन्देह न्याय हुनेवाला छ ।

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ۝٧

(७) सौगन्ध छ मार्गहरु भएको आकाशको ।[1]

إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ۝٨

(८) निश्चित रुपमा तिमी विभिन्न कुराहरुमा परेका छौ ।[2]

يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ۝٩

(९) त्यसबाट त्यही विमुख (रोक्नु) गरिन्छ[3] जो रोकिदिइएका हुन्छ ।

قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ۝١٠

(१०) निर्मूल कुराहरु गर्ने नाश गरिए ।

الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ۝١١

(११) जो अचेत छन् तथा बिर्सेका छन् ।

तेस्रो प्रकार हो, अगाडी शपथको उत्तर यो वर्णन गरिएको छ कि तिमीलाई जुन वचन दिइन्छन् ती निश्चय सच्चा छन् तथा क़ेयामत (प्रलय) भएर नै रहनेछ जसमा न्याय गरिनेछ । यो हावाहरु चल्नु बादलहरुले जल बोक्नु, सागरहरुमा नौकाहरु (डुङ्गाहरु) चल्नु तथा फरिश्ताहरुद्वारा विभिन्न कार्य गर्नु केयामत हुने कुराको प्रमाण हो, किनकि जो अल्लाह यी सबै कुरा गर्दछ, जो प्रत्यक्षरुपले अत्यन्त कठिन तथा सामान्य साधनहरुका विपरीत छ । त्यसैले क़्यामतका दिन सबै मानवलाई पुनः जीवन पनि प्रदान गर्न सक्दछ ।

[1]दोस्रो अनुवाद सुन्दर तथा शोभामान गरिएको छ । चाँद, सूर्य, नक्षत्र एवं प्रकाशमान तारा त्यसका ऊँचाई तथा विस्तार, यो सबै आकाशको शोभा तथा सौन्दर्यका कारण हुन् ।

[2]अर्थात् हे मक्कावासीहरु ! तिमी कुनै एउटा कुरामाथि सहमत छैनौ । हाम्रा पैग़म्बरलाई तिमीमध्ये कोही जादूगर भन्दछ, कोही कवि, कोही भविष्यवेत्ता तथा कोही झूठा भन्दछन् । यसैप्रकार कोही क़ेयामतलाई मान्दैन तथा कोही सन्देह गर्दछ । यसका अतिरिक्त एकातिर अल्लाहलाई विधाता तथा जीविका दाता हुने कुरोलाई स्वीकार गर्दछौ तथा अर्कोतिर अरुहरुलाई पनि पूज्य बनाएका छौ ।

[3]अर्थात् नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लममाथि ईमान स्वीकार गर्नुबाट अथवा सत्यबाट, अथवा पुनर्जीवन तथा तौहीद (एकेश्वरवाद) बाट, अथवा अभिप्राय हो कि उपरोक्त मतभेदबाट त्यो व्यक्ति विमुख गरिदियो जसलाई अल्लाहले आफ्नो सन्मतिले विमुख गरिदियो । प्रथम भावमा निन्दा छ, दोस्रोमा प्रशंसा

يَسْـَٔلُوْنَ اَيَّانَ يَوْمُ الدِّيْنِ ﴿١٢﴾

(१२) सोध्छन् कि बदलाको दिन कहिले हुनेछ ?

يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُوْنَ ﴿١٣﴾

(१३) (हो) यो त्यो दिन हो कि यिनी आगोमा पोलिनेछन् ।[1]

ذُوْقُوْا فِتْنَتَكُمْ ۭ هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُوْنَ ﴿١٤﴾

(१४) (भनिनेछ) आफ्ना उपद्रवको स्वाद चाख,[2] यही हो जसको तिमीले शीघ्रता मचाइराखेका थियौ ।

اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿١٥﴾

(१५) निःसन्देह अल्लाहसित भय राख्ने स्वर्गहरु एवं (शीतल) जलस्रोतहरुमा हुनेछन् ।

اٰخِذِيْنَ مَآ اٰتٰىهُمْ رَبُّهُمْ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِيْنَ ﴿١٦﴾

(१६) उनका प्रभुले जे-जति उनलाई प्रदान गरेको छ, त्यसलाई लिइराखेका हुनेछन्, उनीहरु त त्यसभन्दा पूर्व नै सदाचारी थिए ।

كَانُوْا قَلِيْلًا مِّنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُوْنَ ﴿١٧﴾

(१७) उनीहरु रात्रिमा निकै कम सुत्ने गर्दथे ।[3]

وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ﴿١٨﴾

(१८) तथा उनी रात्रिका अन्तिम अंश (बिहान पख) मा क्षमा-याचना गर्ने गर्दथे ।[4]

---

[1] يُفْتَنُوْنَ को अर्थ हो يُحَرَّقُوْنَ و يُعَذَّبُوْنَ जुनप्रकार सुनलाई अग्निमा हालेर जाँच परख गरिन्छ, यसैप्रकार यिनी आगोमा हालिनेछन् ।

[2] فِتْنَة (फ़ितनः) को अर्थ हो यातना तथा आगोमा पोलिनु ।

[3] هُجُوْع (हुजूअ) को अर्थ हो रातमा सुत्नु । مَا يَهْجَعُوْن मा फेरि जोडका ما लागि छ । उनीहरु रातिमा कम सुत्थे । अर्थ हो पूरा राति सुतेर अल्छीपना तथा आनन्दमा समय बिताउँदैनथे बरु रातिको केही भाग अल्लाहको स्मरणमा तथा त्यसका सदनमा विन्ति यातना गरेर गुजार्दथे जस्तो कि हदीसहरुमा पनि क़्यामुल्लैल (रातिको नमाज़) मा जोड दिएको छ, जस्तो कि एक हदीसमा भन्नुभयो, "मानिसहरु ! मानिसहरुलाई खाना खुवाउ, नाताहरु जोड, सलाम फैलाउ तथा रातमा जागेर नमाज़ पढ जबकि मानिस सुतेका हुन्छन्, तिमी शान्तिका साथ स्वर्गमा प्रवेश गर्नेछौ । (मुसनद अहमद ५/४५१)

[4] बिहानको समय प्रार्थनाको स्वीकृतिको अति उत्तम समय हो । हदीसमा वर्णित छ कि जब रातको तिहाई भाग शेष रहन्छ त अल्लाह संसारका आकाशमा ओर्लन्छ तथा आवाज दिन्छ कि कोही प्रायश्चित गर्नेवाला छ कि म उसको प्रायश्चित स्वीकार गरून्, कोही क्षमा माँग्नेवाला छ कि म उसलाई क्षमा गरुँ, कोही भिखारी छ कि म त्यसको माँग पूरा गरिदिऊ, यहाँसम्मकि फज्र (प्रभात) उदय हुनजान्छ । (सहीह मुस्लिम किताब

وَفِيْٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّاۤىِٕلِ وَالْمَحْرُوْمِ ﴿١٩﴾

(१९) तथा उनका मालमा माँग्नेवालाहरुको तथा प्रश्न गर्नबाट बच्नेहरुको अधिकार थियो ।[1]

وَفِي الْاَرْضِ اٰيٰتٌ لِّلْمُوْقِنِيْنَ ۙ﴿٢٠﴾

(२०) तथा विश्वास गर्नेहरुका लागि त धर्तीमा धेरै निशानीहरु छन् ।

وَفِيْٓ اَنْفُسِكُمْ ۗ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ ﴿٢١﴾

(२१) तथा स्वयं तिम्रा अस्तित्वमा पनि, त के तिमी देख्दैनौ ।

وَفِي السَّمَاۤءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوْعَدُوْنَ ﴿٢٢﴾

(२२) तथा तिम्रो जीविका तथा जे तिमीलाई वचन दिइन्छ सबै आकाशमा छ ।[2]

فَوَرَبِّ السَّمَاۤءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهٗ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ اَنَّكُمْ تَنْطِقُوْنَ ﴿٢٣﴾

(२३) तसर्थ आकाश तथा धर्तीको प्रभुको सौगन्ध ![3] यो पूर्णत: सत्य हो । यस्तो नै जस्तो कि तिमी कुरा गर्दछौ ।

هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ الْمُكْرَمِيْنَ ﴿٢٤﴾

(२४) के तिमीलाई इब्राहीम (अलैहिस्सलाम) का सम्मानित अतिथिहरुको सूचना पनि पुगेको छ ?[4]

اِذْ دَخَلُوْا عَلَيْهِ فَقَالُوْا سَلٰمًا ۗ

(२५) उनीहरु जब उनीकहाँ यहाँ आए त सलाम गरे, (इब्राहीम) ले सलामको उत्तर दिए

सलातिल मुसाफ़िरीन बाबुत तरगीबे फिद् दुआये वज़् ज़िक्रे फी आख़िरिल लैले वल एजाबति फ़ीहि) ।

[1] محروم (महरूम) सित अभिप्राय त्यो हो जो आवश्यकता हुनुका पश्चात पनि माँग्दैन, त त्यो योग्य हुँदाहुँदै पनि उसलाई मानिसहरुले दिँदैनन् । अथवा त्यो व्यक्ति हो जसको सबैथोक आकाश तथा धर्तीको आपदाका कारण नाश हुनजाओस् ।

[2] अर्थात् वर्षा पनि आकाशबाट हुन्छ जसबाट तिम्रो जीविका पैदा हुन्छ तथा स्वर्ग-नरक तथा पुण्य एवं दण्ड पनि आकाशहरुबाट छ जसको वादा गरिन्छ ।

[3] إِنَّهُ मा सर्वनाम संकेत हो ती विषय तथा निशानीहरुतिर जो वर्णित भए ।

[4] هَلْ प्रश्नवाची शब्द हो, जसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई चेतावनी (सूचना) छ कि यस कथाको ज्ञान तिमीलाई छैन, बरु हामी तिमीलाई प्रकाशनाद्वारा सूचित गरिराखेका छौं ।

قَالَ سَلٰمٌ ۚ قَوْمٌ مُّنْكَرُوْنَ ﴿٢٥﴾

(तथा भने यी त) अपरिचित मानिस हुन् ।[1]

فَرَاغَ اِلٰٓى اَهْلِهٖ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِيْنٍ ﴿٢٦﴾

(२६) अनि (चूपचाप छिटो-छिटो) आफ्ना परिवारवालाहरुतिर गए तथा एउटा मोटो बाछोको (मासु) ल्यायो ।

فَقَرَّبَهٗٓ اِلَيْهِمْ قَالَ اَلَا تَاْكُلُوْنَ ﴿٢٧﴾

(२७) तथा उसलाई उनका पासमा राखे र भने तपाईं किन खानुहुन्न ?[2]

فَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيْفَةً ۗ قَالُوْا لَا تَخَفْ ۗ وَبَشَّرُوْهُ بِغُلٰمٍ عَلِيْمٍ ﴿٢٨﴾

(२८) अनि मनैमनमा उनीबाट भयभीत भइहाले,[3] उनीहरुले भने कि तपाईं भयभीत नहुनुस्,[4] तथा उनीहरुले (आदरणीय) इब्राहीमलाई एउटा ज्ञानीपुत्र हुने कुराको सूचना दिए ।

فَاَقْبَلَتِ امْرَاَتُهٗ فِيْ صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوْزٌ عَقِيْمٌ ﴿٢٩﴾

(२९) त उनकी पत्नीले आश्चर्यमा आएर[5] आफ्ना मुखमाथि हातले हानेर भनिन् कि म त बृद्धा हूँ, साथै बाँझो ।

قَالُوْا كَذٰلِكِ ۙ قَالَ رَبُّكِ ۭ اِنَّهٗ هُوَ الْحَكِيْمُ الْعَلِيْمُ ﴿٣٠﴾

(३०) उनीहरुले भने कि हो तिम्रा प्रभुले यसैप्रकारले भनेको छ, निःसन्देह त्यो हिक्मत भएको एवं ज्ञाता छ ।[6]

---

[1] यो आफ्नो मनमा भने, उनलाई सम्बोधित गरेर भनेनन् ।

[2] अर्थात् खाना सामु राखिए पश्चात पनि त्यसतिर हात बढाएनन् त सोधे ।

[3] भयको संवेदन यसकारण गरे कि आदरणीय इब्राहीमले सोचे कि यी आउनेहरु कुनै राम्रो विचारले आएका होइनन् बरु नराम्रो इरादाले आएका हुन् ।

[4] आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामका अनुहारमा भयका चिन्हहरु देखेर फरिश्ताहरुले भने ।

[5] صَرَّة (सर्रतिन) को दोस्रो अर्थ हो चित्कार तथा पुकार अर्थात् चिच्याउँदै भने ।

[6] अर्थात् जस्तो हामीले तिमीसित भनेका छौं, यो हामीले आफ्नो तर्फबाट भनेका होइनौं बरु तिम्रा प्रभुले यसैप्रकार भनेको छ, जसबाट हामीले तिमीलाई सूचित गरिराखेका छौं । यसकारण यसमा न आश्चर्यको आवश्यकता छ न सन्देहको किनकि जो अल्लाह तआला चाहन्छ अवश्य भएर रहन्छ ।